

КОСТА МИТОВ

СЕЛО ЛЕСНОВО

(Кратък исторически очерк)

София, 1986 год.

КОСТА МИТОВ
СЕЛО ЛЕСНОВО
КРАТЪК ИСТОРИЧЕСКИ
ОЧЕРК

chitanka.info

ПРЕДГОВОР

Краезнанието в нашата страна през последните години получи широко развитие. В резултат на усилията на отделни институти, организации и общественици много селища имат вече свои писани истории. От тях сегашните и бъдещите поколения могат да научат за миналото на своето селище, за живота и събитията през отделните периоди, за нравите и обичаите, за борбите на трудовите хора за подобър живот. Такива са били и подбудите на автора на настоящата кратка история на с. Лесново, който в резултат на дългогодишна работа и проучвания на съществуващите извори — документи, публикации, сведения от пътешественици, минали през нашите земи, археологически разкопки и предания, подготви настоящата работа.

Миналото на с. Лесново по своя хронологически обхват, по разнообразието на събитията, по тяхното значение за развитието на околните селища, не е наситено с големи събития и имена, с важни дати, които да имат значение за общонационалната ни история или определен принос за освобождаването ни от османско робство и от капитализма и фашизма, но то е наситено с делничния труд и принос на честни, скромни и трудолюбиви земеделци и скотовъдци, занаятчии и интелегенти, които са давали и дават своя дял в развитието на страната ни.

Възникнало като селище в края на 16 век, в източната равна и плодородна част на Софийското поле, край поречието на река Лесновска, то бързо става притегателен център на османските завоеватели, а по-късно и на българите, дошли тук от различни краища на страната и намерили добри условия за мирен труд.

Със своето равнинно землище, плодородни ниви, тучни ливади и пасища, напоявано богато от четири реки, протичащи през землището на селото, то е осигурявало благодатни условия за развитието на зърнопроизводството, зеленчукопроизводството, овощарството, лозарството и скотовъдството. Неслучайно и до днес все още се повтаря преданието, че по отношение на плодородието в Софийски

окръг на първо място стоят в Софийско Орманлия — старото име на с. Лесново, и в Самоковско Чамурлия. Пак поради същите причини, в селото през периода на османското робство е имало два чифлика, единият от които през периода около 1840 г. е бил собственост на градския управител на София Осман бей.

Независимо, че изложените събития, дати и факти нямат общонационално значение, за читателите и поколенията от с. Лесново ще бъде интересно да научат за селището през периода на османското робство, да узнаят, че през 1841 г. пратеникът на френското правителство Жером Бланки, като гост на Осман бей — градския управител на София, изпява за първи път Марсилезата от чардака на чифлишката къща в селото, за посещението на В. Левски, за събитията през Руско-турската освободителна война, за активното участие на комунистическата партия в селото в борбата против фашизма и капитализма, за образуването на едно от първите кооперативни стопанства през 1945 г. в страната, и за други събития.

Не претендираме за пълнота на изложеното, но по обективни и субективни причини няхаме възможност да проучим всички съществуващи източници. Да се надяваме, че бъдещите изследователи ще попълнят тези празноти с оглед читателите да имат сравнително пълна история на селището.

При набирането на материалите активна помощ оказаха Руси Стойков, Цветко Стоянов и Петър Ленков. Конкретна работа при редактирането на материала извърши Димитър Христосков. Ценни сведения за изясняване на периода на съпротивата дадоха Асен Гюров, Стоянка Райкова, Стефан Трифонов, Цветан Делев, за периода на османското робство — Спас Димитров и др.

Специална благодарност дължим на Общинския комитет на БКП в гр. Елин Пелин и на партийното ръководство и кметството на с. Лесново.

Авторът

ГЛАВА ПЪРВА

НАЙ-СТАРИ СВЕДЕНИЯ ЗА СЕЛО ЛЕСНОВО

КРАТКА ИСТОРИЧЕСКА И ГЕОГРАФСКА СПРАВКА ЗА СОФИЙСКОТО ПОЛЕ

Софийското поле е разположено в централната част на Балканския полуостров. През него минава важният диагонален път за страните от Изтока. То винаги е било важен стратегически обект за римляни, византийци, славяни, варвари и други народи. Кръстосвана при военни набези на мощни владетели, Софийската област често преминава във властта ту на един, ту на друг владетел, за да остане по-трайно във владенията на одрисите (тракийско племе), създало своя силна държава, достигнала своя разцвет през петия и четвъртия век преди н.е.

По същото време укрепва държавата на Филип Македонски, който през 341 г. пр.н.е. подчинява Софийската област. Към 146 г. римляните започват да нахлуват в Балканския полуостров и по времето на императорския наместник Крас траките са победени (29–28 г. пр.н.е.) и на полуострова се установява властта на римляните. По времето на римския император Клавдий (45 г. от н.е.) и Софийската област се превръща в римска провинция (стратегия), където Рим изпраща свой прокуратор (управител). През този период Сердика се издига като важно военностратегическо селище.

В началото на IV век от н.е. Сердика била здрава и цветуща крепост, център на стратегията, която римският император Константин Велики възнамерявал да превърне в столица на Римската империя.

Към края на V век в Балканския полуостров започват нашествията на славяните, които по-късно се настаняват трайно в тези земи.^[1]

Софийското поле със София (Сердика) е присъединено към Българската държава през 809 г. Софийското поле е трайно

присъединено към българската държава по времето на княз Борис през 802–889 г. В пределите на Второто българско царство Средец и областта били включени през 1193–1194 г., когато войските на Асен и Петър завземат града и областта и достигат до Одрин.

Софийското поле остава в пределите на Българската държава до 1386 г., когато османските турци по времето на султан Мурад, командвани от Лала Шахин, обсаждат София и я превземат.

Поради своето благоприятно географско местоположение, равното Софийско поле, запазено от северните ветрове от Стара планина, напоявано обилно от много реки, с богата и плодородна почва, винаги е било обитавано от човека.

Почти цялата източна половина от Софийската равнина се заема от Елинпелинското поле. На север, изток и юг то е оградено от предпланините на Стара планина, Ихтиманска средна гора и Лозенската планина, а на запад граничи със землището на София.

Средната надморска височина на полето е 550 м. Източната му половина е наклонена от една страна на северозапад към река Искър, а от другата страна към долината на река Лесновска. Преобладаващата равнина с леки наклони предоставя добри възможности за напояване. Елинпелинското поле попада в зоната на умереноконтиненталния климат. Средната температура през периода 1916–1945 г. е около 20°. Доминиращи са западните и северозападните ветрове, често духат обаче югоизточни и източни. Местното население им е дало съответни наименования. В някои населени места източният вятър е известен под наименованието „Кривец“, западният — „Мокрио“ или „Софиянец“, североизточният вятър лесновчани наричат „Дери бивол“, южния „Юго“ и т.н.

Особено голямо стопанско значение има река Лесновска, която набира водите си от Вакарелските и Раковишките височини. Към нея ветрилообразно се насочват всички останали по-малки реки. В най-горното си течение тя е известна като Селека, а след като приеме притоците „Два братя“, „Треска“, „Михов дол“ и „Габра“ се нарича Лесновска.

В равнинната част на полето и по-точно по протежението на реките голямо богатство представляват подпочвените води. Особено богати на подпочвени води са землищата на селата Лесново, Равно

поле, гр. Елин Пелин и др. Те са сравнително топли, не причиняват вторично осоляване на почвата и са много близо до повърхността.

Най-характерни в района са черноземните почви смолници в Григорево, Горни Богров, Столник, алувиални (ливадни) почви главно по поречието на река Лесновска, Огняново, Доганово, Лесново, Елин Пелин и други.

Още преди османското робство Софийската равнина, в това число и Елинпелинското поле, са били гъсто населени. Нови селища възникват и по време на робството. Средното разстояние между тях е от три до шест километра. По-големи селища в Елинпелинската община са гр. Елин Пелин и селата Лесново, Нови хан, гара Елин Пелин, Равно поле и др.^[2]

Икономиката в този район през робството е била съсредоточена в ръцете на турските чифликчий. До Освобождението в тази част на Софийското поле е имало редица чифлици в селата Мусачево, Равно поле, Григорево, Богданлия, Лесново, Горни Богров, Гайтанево и други. Чифлиците в село Лесново и село Равно поле са били собственост на Осман бей — градски управител на София.

След освобождението на България от турско робство до Девети септември 1944 година в района преобладават средните и едрите селски стопанства, а промишлеността се представя главно от керамичната фабрика „Изида“ на гара Елин Пелин, няколко маслобойни и няколко дребни предприятия за производство на керемиди, и десетки частни занаятчий.

Понастоящем промишлеността на Елинпелинската община се представя от редица крупни промишлени предприятия, като ДКЗ „Изида“, Завода за огнеупорни материали на гара Елин Пелин, Домостроителния комбинат на гара Столник, химическия комбинат „Верила“, завода за поливна техника в гр. Елин Пелин и други.

Селското стопанство е обединено в АПК и отделни стопанства в селата, поделения на АПК.

Както вече посочихме, с. Лесново (Орманли, Орманлу, Орманлия) е едно от големите селища в този район. Неговото население от около 2000 души се е запазило така от преди 100 години. Една от най-важните причини за слабата миграция е обстоятелството, че равната и плодородна почва и пасищата в землището на селото

предоставят много добри условия за развитието на полевъдството и скотовъдството, които осигуряват богат поминък на населението.

Село Лесново е разположено в източната част на Софийското поле, където завършва равнината и започват да се очертават първите неравности на Вакарелските и Раковишките възвишения на Ихтиманска Средна гора. През землището му текат водите на река Лесновска, река Липец, Вадата, Азмако и Алчако, които в миналото са осигурявали напояването на полето. Понастоящем с изграждането на напоителната система София — изток основните площи се напояват от нея.

През селото минава пътят София — Елин Пелин — Голема Раковица, който го свързва със селата Доганово, Огняново, Голема Раковица, Богданлия и Караполци, а чрез гр. Елин Пелин и с останалите села от общината. Удобен път свързва с. Лесново и с гара Елин Пелин, а черен път със с. Априлово. Землището на с. Лесново граничи на изток със землищата на с. Доганово и с. Богданлия, на запад с Елин Пелин (център на селищната система), на юг с Нови хан и гара Елин Пелин, а на север с Петково, Долна Малина и Априлово. Почти всички съседни села отстоят на около 4–5 км.

От двете страни на селото по посока запад — изток през Софийското поле минават важни железопътни линии и пътни магистрали. На юг на около 4–5 км минава железопътната линия София — Пловдив и автомагистрала „Тракия“, на север на разстояние около 5 км минава първокласният път София-Бургас и подбалканската жп линия, малко по на север минава пътят София-Варна, където понастоящем се изгражда автомагистрала „Хемус“.

Най-близките планински образувания до селището са „Бабата“ и съседното до нея по-малко възвишение, които се намират на около 3.5 км на север в землището на с. Априлово, и „Плашива“, сравнително невисоко овално възвишение на около 4 км югоизточно от селото в землището на с. Богданлия.

АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ В ЗЕМЛИЩЕТО НА С. ЛЕСНОВО

Археологическите разкопки на някои от старините в източната част на Софийското поле по убедителен начин показват, че то е било обитавано от най-ранни времена. По откритата керамика в отделните селища може да се приеме, че те са съществували както през ранния,

така и през късния неолит. Следи от ранния неолит са намерени в землището на с. Голема Раковица. Там са открити каменни оръдия от този период — дребни сечива, изработени от камък.

Селище от ранния неолит е открито и в землището на с. Лесново в местността „Чакмаклия“ на около един км южно до река Липец. В описанието, дадено от Неделчо Петков, се съобщава, че на много места реката е измила културния пласт, в който са открити груби съдове с релефно-вдлъбнат орнамент.

В западната част на местността са намерени фрагменти от полъскани глинени съдове, някои от които орнаментирани с врязан орнамент, а така също плоски каменни брадвички. През 1959 година в същата местност в брега на река Липец са били намерени малка запазена стомничка, неорнаментирана, и железен меч, силно корозирал, които доскоро са се пазели в сградата на общинския народен съвет. В същата публикация се съобщава и за открити селища от епохата на неолита в землището на с. Нови хан в местността „Аязмото“, където са били открити предмети от груба керамика.^[3]

Останки от крепостни стени и основи от масивни градежи са били открити в местността „Асарлъко“. Получените резултати от изследванията на тази местност са описани в публикацията на д-р Иван Велков „Черковището при с. Орманлия“.^[4]

Авторът съобщава, че на 1 км западно от селото в ливадите (понастоящем там е блок на АПК) се откроява плоско възвишение, различаващо се рязко от околната равнина. На по-старите жители на селото е известно, че старините в местността „Асарлъко“ са разкрити около 1909 г. от дядо Стамен Буковичарски от същото село, на когото, както той сам разказвал, се присънило, че на това място има 40 църкви. Дали това е така, или тези старини са били известни на населението от по-рано, не е толкова важно. Важното е, че в резултат на извършените разкопки и изследвания авторът на публикацията д-р Иван Велков е дал научно обяснение за тези старини. Според него, като се съди по близостта на старините до Стария път (Троянския път), големината на градището (крепостта), може да се предполага, че в тази крепост се е намирал гарнизонът на Манасио Бургара(?), който е пазил проходите за Ихтиман през периода около 400-та година. Авторът приема, че е съществувала връзка между крепостта в местността „Асарлъко“ и параклиса, намиращ се югозападно от гр. Елин Пелин (Новоселци).

Пак, според него, се предполага, че от крепостта или около нея се е отбивал пътят за Златишкото поле (може би сега съществуващият път за Огняново и Голема Раковица), където при сливането на реките в местността „Стражата“ са били намерени развалини от крепостна кула и фрагменти от плочки с тракийски конник.

Според описанието на автора, въпросните старини са разположени на един квадрат с размери 190 на 190 м, ограден със стени. Северната стена се издига малко повече на изток. Стените, ограждащи крепостта, са били открити повторно и при разкопаването на местността през 1959 г. при изграждането на напоителната система. Авторът на статията съобщава и за наличието на основи на постройки, които, според него, са били вероятно вратата на крепостта. При извършването на разкопките са били намерени един глинен кюнец (тръба) с четвъртита форма, дълъг 27 см, един жертвеник, желязна огрибка, малък железен предмет във вид на котва, дълъг около 19 см, мраморна статуя, дълга около 29 см, и други. В народния музей понастоящем се намира и едно мраморно торсо от статуя на Дионисий, описано под инв. № 5916. На запад от тези зидове била открита една осмоъгълна постройка с диаметър 6,80 м и стена, дълга 2,80 м, изградена от ред камъни и ред тухли, споени с хоросан, която според автора прилича на баптистерия^[5]. Като най-интересна, според изследователя, може да се счита тази, разположена малко по на юг от горния осмоъгълник, която по време на изследването е била добре запазена и която, според заключението му, е била римска баня. Трите полукръгли помещения са били с различна големина, споени са били добре помежду си и са свързани с канали за изтичане на вода. Югоизточно от горната баня бил намерен отлично запазен басейн във вид на равнораменен кръст, в който се е влизало по стъпала. В източната част са били намерени останки от кула с квадратна форма с размери 2,30 на 2,30 м и с дебелина на стените около 1,60 м. Освен това били открити и други кули, разположени на североизток и северозапад, които по големина са били почти два пъти по-големи от първите.

Д-р Иван Велков съобщава и за открита пътна колона от пясъчник, висока 88 см с диаметър 38 см с 14 реда гръцки надписи, намерена през Първата световна война в местността „Лисичите дупки“ от жителя на селото Георги Александров Чолдин. Колоната

понастоящем се намира в Археологическия музей под инвентарен № 5932.

Ценни сведения в резултат на археологически изследвания в землището на с. Лесново са получени и от Димитър П. Димитров.^[6] В няколко последователни публикации в „Годишника на народния музей“ авторът съобщава за открита подставка от статуя на Каракала (култов предмет) и за открита пътна колона, намерена на Троянския път (главния път), свързващ Сердика с Константинопол, от времето на римския император Гордиан III.

За открита пътна колона от пясъчник, намерена южно от селото на Троянския път близо до старата станция Бурдака(?) (развалините от крепостта в местността „Асарлъко“) се съобщава и в статията на Андрей Протич.^[7] Според автора, колоната е въздигната от Сердика през време на римския император Гордиан (238–244 г. сл.н.е.), когато в провинция Тракия бил легат Кати Келер(?).

Чехословашкият археолог Карел Шкорпил^[8] съобщава за намерен в землището на с. Лесново надгробен камък. Според неговото описание, надгробният камък е дълъг 0,85 м, широк 0,45 м и дебел 0,2 м. Горната част на камъка е разделена на три отделения. В най-горното са били открити груби изображения на три стоящи лица — мъж, жена и дете. Смисълът на съществуващия надпис, според автора, се отнасял до възпоминание, което се извършвало по повод връщане от заточение или избавление от тежка болест.

Останки от изчезнали селища в землището на с. Лесново са били намирани от по-стари жители на селото в местността „Ибриево“ и в местността „Мансърово“. Касае се за селища, съществували през периода на османското робство, които са изчезнали още по време на робството.

В землището на селото има четири могили, които се намират на около 1,5–2 км от източната, североизточната и северната страна. Освен тях на около 3–4 км на запад в местността „Бештепе“ се намират пет могили, които са дали и наименованието на местността. Разкопки на могилите не са правени.

В самото селище по-голям интерес като старина е представлявала джамията (сега е разрушена). По описание на по-старите жители тя е била масивна сграда с дебели около един метър стени, изградени от плоски тухли и камъни, споени с хоросан. Салонът

е могъл спокойно да побере около 100 души. Джамията е имала минаре. От проучванията, които бяха направени във връзка с установяване на периода на нейното строителство, беше уточнено, че тя е строена преди 1652 г. Основанията ни за това са сведенията, които дава турският пътешественик Евлия Челеби^[9]. Той е посетил с. Орманлия два пъти — през 1652 г., когато пише, че селото е турско с една джамия, и през 1662 г., когато съобщава отново, че селото е турско и в него има една джамия.

През последните години специални археологически изследвания не са правени, поради което не можем да посочим и по-нови данни.

НАЙ-РАННИ ИСТОРИЧЕСКИ СВЕДЕНИЯ ЗА С. ЛЕСНОВО

Оскъдни са сведенията за възникването на селото и за събитията през най-ранния период. Това особено се отнася до периода на османското робство. Не разполагаме със сигурни сведения кога е възникнало с. Лесново. Кратки сведения, в които се споменава името му, са дадени в откритите турски документи — джелебкешанските (данъчни) регистри, турски съдебни протоколи, съдебни протоколи за граждански сделки през различни периоди на робството, описания на някои пътешественици и др.

Засега най-ранният турски документ, в който се споменава името на с. Орманлу^[10] (турското име на с. Лесново) са данъчните регистри (джелебкешани) в българските земи от 1576 г.^[11] В този документ се споменават имена на жители от селото — турци, на които се определя по колко овце трябва да дадат като данък на държавата: „Кумари, син на Юсуф — 50 овце, Кара Махмут Вели — 30 овце, Емирджин Юсуф — 50 овце, Махмут, син на Меми — 25 овце, освободеният роб Хайдар Юсуф — 35 овце, Мехмед, син на Дуру — 22 овце. Или всичко 215 овце“.

В същия списък се споменават и задълженията на изчезналите още по време на османското робство селища „Ибриево“^[12], „Мансур“ и „Мало село“ („Кючук оба“, намирало се е северно от Доганово), както и Гюреджия (Огняново), което съществува и сега.

В по-ранни турски документи, в които се споменават имена на селища от този район, с. Орманлу не фигурира. Така например в един от тези документи за съществуващите тимари (поземлени владения) от

1446 г.^[13] и за паричните данъци, които дължат съответните селища, се споменават имената само на Гюреджия (Огняново) с 15 мюсюлмански домакинства, приход 253 акчета, Доганджи (Доганово) със 7 мюсюлмански домакинства и една вдовица, приход 270 акчета, с. Кара пулад (Караполци) с 15 мюсюлмански домакинства, приход 253 акчета, с. Голема Раковица с 34 домакинства, вдовици 9, приход 1690 акчета, и с. Новоселци, домакинства 104, вдовици 13, приход 6500 акчета.

Името на с. Орманлу се споменава и в отделни съдебни протоколи на Софийския съд от 1613 г. за извършени сделки. Характерно за извършените сделки е обстоятелството, че страните са турци. Кадийската институция е заемала особено място в османската държавна система. Както в правораздаването, така и в осъществяването на контрола по спазване на законите на централната власт, кадията (съдията) се е ползувал с голяма власт и правомощия. От такава гледна точка, съдийските документи представляват богат извор на сведения.^[14]

Горните документи ни дават достатъчно сигурно основание да твърдим, че през 1576 г. с. Орманлу вече е съществувало като селище, заемащо землището, на което съществува и понастоящем. Коя е обаче годината на неговото възникване остава да бъде доизяснено допълнително.

Както беше посочено, старото наименование на селището е било Орманлу. В някои турски документи от по-късен период то се споменава като Орманлъ, а в периода преди Освобождението като Орманлия (Горалия). Верният превод на български би трябвало да бъде Горово. През 1934 г. обаче, когато редица селища в нашата страна са били преименувани, селото бива наречено не на български Горово, а на руски Лесново (от лес). От обстоятелството, че селището носи име, свързано с гора, би трябвало да се приеме, че по време на неговото възникване (1576 г.) в района е имало гора. Няма безспорни доказателства, които да потвърждават, че в източната част на Софийското поле, и то в равнината, е имало гора. Общеизвестно е обаче, че след завладяването на нашите земи турското правителство и местните феодали са предприели мерки за изсичане на големи площи гори — било за стопански нужди или за износ, било за ограничаване на развитието на съпротивата на българското население. В подкрепа на твърдението, че в района е имало гори, говорят наименованията на

редица местности: „Дъбовете“, „Брестетата“, „Търниците“, „Ормано“, „Кавако“ или „Каваците“. По-старите жители на селото знаят, че в редица местности докъм 1930 година са се запазили вековни дъбове, които са имали и свои наименования. Още се споменават от населението „Спасовио даб“ в местността „Мерата“ — вековно и високо дърво, което е било поразено от гръм и изгоряло, без да може да бъде спасено. Известни са били също такива вековни дъбове като „Гогошовио даб“ (всъщност те са били две дървета) в местността „Трояно“ и „Христосковио даб“ в местността „Алчако“. Този дъб стои и до днес и е обявен за природна забележителност. В землището на селото на пътя за с. Априлово (Сегърлиево) и сега има вековен бряст, който подкрепя твърдението, че в района е имало гора. В близост (на около два км от този бряст) се е запазила една малка горичка от брестови дървета, която може би е останка от съществувалата гора. Всичко това дава основание да се приеме, че по времето на възникването на селото в района е имало гора, която е дала и неговото наименование.

ПЪРВИ ЗАСЕЛНИЦИ

Според преданието първите заселници са били пришълци кошничари, установили се по поречието на реката, край която имало много ракиа. По-късно или едновременно с тях се настанили турци, а след тях започнали да прииждат и да се заселват българи. Литературни източници по този въпрос не са открити.

Ако се съди по твърдението на К. Иречек, че колонизацията на турското население в нашите земи е станала през 16 век, който период съвпада и с възникването на с. Орманлу, то следва да се приеме, че заедно с турците са се придвижвали и цигани, които са намерили в землището на селото подходящи условия за живот и са отседнали трайно там.^[15]

По време на освободителната Руско-турска война турците напуснали селото заедно с оттеглящите се турски войски, а циганите останали и сега те живеят в един от кварталите на селото.^[16]

Не разполагаме с точни сведения кога са дошли първите български заселници. За първи път за наличието на българи се споменава на 20 септември 1618 г. в един съдебен документ на

Софийския шериатски съд. Според този документ, раята от Горубляне, Орманли и Кривина, Софийска кааза, се явили пред съвета на Софийския шериатски съд и се оплакали от незаконните действия на зиамина Хасан паша, комуто било дадено право да се ползва от данъците и десятъка, които плащали селяните за произведенията от имотите и бащиниите си. В молбата си те пишели: „Всяка наша бащиния още от деня на завладяването на нашата страна беше определено да се облага с по две крини жито и по две кила ечемик, право на беглик-агнъм джелебкешан да се плаща за 100 овце — 100 акчета, за лозята да се взема ресумибач на уврат или дюлюм по 100 акчета, право на егрек по 2 акчета за 100 овце, право на слуга на овчарина по 2 акчета за всеки 100 овце. И така за всеки 100 овце право на беглик, за егрек и за слуга на овчарина се плащаше от старо време по 122 акчета за 100 овце. Сега обаче пълномощникът (субашата) на Хасан паша Ахмет ага иска от нас да му плащаме много по-големи суми. Затова молим съда да издаде решение по шериата, за да плащаме и сега, както е било от старо време. Сега пълномощникът на Хасан ага иска от нас по 250 акчета.“^[17]

Софийският шериатски съд уважил законното оплакване на селяните от посочените села и отхвърлил искането на субашата като незаконно. В съдебното решение било записано: „Заповяда се на селяните — тъжители от тези три села да изплащат и занаят на Хасан паша в натура и в акчета само онова количество, което те досега са плащали.“

Въз основа на цитирания документ можем с пълно основание да твърдим, че през 1618 г. в селото е имало трайно отседнало българско население, което е притежавало свои имоти и добитък. Дали обаче това е било местно население, заварено там още от покоряването на Софийското поле, както пишат в молбата си селяните (раята), или то е дошло по-късно, все още не е установено.

Според съществуващото предание и от събраните сведения от по-старите жители на селото се установява, че голяма част от фамилиите са дошли от други селища, но не едновременно, а постепенно поради различни причини и при различни обстоятелства. Между по-важните причини можем да посочим:

— Нуждата от работна ръка — земеделци, скотовъди, ковачи и други работници, необходими за обработване на чифлишките земи;

— Сравнително по-спокойните условия на труд и живот на това население, което се е намирало под закрилата на собствениците на чифлика — паши и бейове;

— Благоприятните условия за развитието на стопанския живот;

— Репресиите на турската власт непосредствено след потушаването на т.нар. „Шопско въстание“ от 1833 г. и други.

Така например, след потушаването на Нишкото (Шопското) въстание и последвалите го кланета и зверства, от с. Матеовци, Нишка област (понастоящем в СФРЮ) в с. Орманлия идва налбантинът-колар Стойко. Турците се отнасяли благосклонно към него, тъй като им подковавал конете и ремонтирал колите. Той станал родоначалник на такива големи фамилии като Спасовци, Боневци, Бранковци и Атанасовци (Зиковци). Пак след това събитие в селото дошъл Стоян — бащата на Коста Стоянов Делкин, който станал родоначалник също на голяма фамилия, която играе важна политическа роля до социалистическата революция, за което ще стане дума по-късно. От този край е и бащата на Апостоловци — Стоян, който също е родоначалник на известна фамилия. От с. Радобил, Прилепско, дошъл Мито Дейков — „Гърчето“, който станал родоначалник на фамилията на „Гърците“ — Захари, Никола, Стамен, Севастия и Евда Митови. Известно е също така, че от Македония е и Георги Иванов Джоров — даскала, който е и един от първите учители в селото след Освобождението. Някои от потомците на Ленковци, Натовци („Маските“), Карагьошковци и Жмишковци твърдят, че техните прадеди също са дошли от Македония преди Освобождението. От с. Мирково, Пирдопско, е дошъл в селото дядо Христо, който става родоначалник на фамилията на Делибалтовци (делибалтия — луда секира), за когото преданието говори, че когато разбрал, че сестра му „се подлъгала“ с някакъв турчин, я убил, като ѝ отсякъл главата. Турците не проявили голям интерес към инцидента и дядо Христо си останал жив с прякор „Делибалта“. Неговият син Ане се оженил повторно, като втората му жена довела син Стойко, който дава началото на фамилията на Стойковци — Стоян, Павел и Спас Стойкови.

В селото съществува и фамилията на Вакарелците, чиито потомци твърдят, че техният прадедо — бащата на дядо Ангел Вакарелски, дошъл от Вакарел (махала Брънковци). Преданието

говори, че там във Вакарел той убил турчин и за да се укрие от турската власт се преселил в Орманлия. Пак от Вакарел — махала „Яздирастовци“, води началото си фамилията на Лумбевци. Клон от фамилията на Вакарелците е фамилията на Доковци.

В селото има и такива фамилии като Маджарите (Угринови), Дръндовци, Илийкьовци и други, чийто произход засега не е установен и може да се предполага, че те заедно с фамилията на Терзиовци са местни или са пребивавали в селото от много отдавна.

Заслужава да се спомене фамилията на Терзиовци, която е играла важна роля. Богат и влиятелен бил Тричко чорбаджи. Дворът му, разположен в южната част на горната махала, заемал пространството между Йоневския и Терзийския сокак. Собственик на много ниви и ливади, на многобройни стада овце и едър рогат добитък, той се отнасял добре с българите и им помагал при беда. Зададял ли се дъждовен облак, селяните го наричали „терзийския“, тъй като знаели, че щом има берекет у Тричко чорбаджи, ще има и за тях. Потомците на тази фамилия живеят и понастоящем на същото място в селото.^[18]

Като се има предвид, че от всичко около двадесетина основни фамилии по-голямата част са дошли от други населени места, следва да се приеме, че преобладаващата част от българското население е дошло в селото, след като то вече е било заселено от турци и малобройна група цигани. Независимо от това, още в периода на робството българският елемент все повече се налага и той става преобладаващият, за да се стигне до 1874 г., когато българските къщи наброяват 103, а турските 79. Годните за военна служба българи са 363, а турците — 193.^[19]

[1] Ана Мунеджикова, София през вековете, Издателство „Факел“, 1946 г. ↑

[2] Т. Христов, Елинпелинска околия, икономогеографско изследване. Годишник на Соф. Университет, БГГ ф-т, т. VII, кн. 3 ↑

[3] Неделчо Петков, Предисторически изследвания на Софийското поле, ГKM, VI, 1932–1934, с. 403–423. ↑

[4] Иван Велков, Черковището при с. Орманлия, ГНМ, 1920 ↑

[5] Помещение за кръщаване на деца. — Б.а. ↑

[6] Димитър П. Димитров, Открити старини в землището на с. Лесново от епохата на римската държава, ГНМ ↑

- [7] Андрей Протич, Народният музей през 1920 г. ↑
- [8] Карел Шкорпил, Старовремски надписи из разни краища на България, ГНМ ↑
- [9] Евлия Челеби, Моите пътувания из България ↑
- [10] Орманлу — село, разположено сред гора. — Б.а. ↑
- [11] Джелебкешан в българските земи, НБКМ, сигнатура фонд 95, арх.ед. 23 ↑
- [12] Ив. Дуриданов ↑
- [13] Извори за българската история, 1960, т. 13 ↑
- [14] Гълъб Гълъбов, Съдийски протоколи, немско издание, 1960, с. 192–197 ↑
- [15] К. Иречек, История на България ↑
- [16] В резултат на социално-икономическите мероприятия на народната власт, различията в начина им на живот с българското население са премахнати. — Б.а. ↑
- [17] Матей Георгиев, Икономическото минало на гр. София и Софийско ↑
- [18] Цветко Й. Стоянов — сведения ↑
- [19] Алманах на Дунавския вилает, Русе, 1873–1874 ↑

ГЛАВА ВТОРА

ПЕРИОДЪТ НА ОСМАНСКОТО РОБСТВО

Най-мрачният период от развитието на Българската държава е османското робство. С унищожаването на държавата и църквата угасва и българската литература, а запазените книги и ръкописи, по думите на К. Иречек, стават плячка на чужденци — вандали или гръцки духовници и турски поробители.^[1]

Трагедията на българската държава и народ придобива още по-голяма тежест, като се има предвид, че поробването става в период, когато човечеството и неговите най-светли умове прокарат пътя към новото общество. Когато се откриват нови континенти, когато Николай Коперник и Галилео Галилей отправят поглед към слънцето и рушат старите представи за неговата божественост, когато е завъртяна печатарската машина, когато ечат вече нежните сонети на Петрарка, а Бокачо разказва шокиращите истории на Декамерон. Това е времето на великите майстори на перото и четката, откривателите на телескопа и барута, които тласкат човечеството в един нов и непознат свят.

В същото това време над българските земи пада черен и непрогледен мрак, а народът, изоставен от своите феодални владетели, понася страшните удари на османските поробители.

Сведенията, с които разполагаме за събитията през периода на османското робство в селото, са крайно недостатъчни. Недостатъчно са проучени запазените турски архиви, а в пътеписите на някои пътешественици, минали през този район, сведенията са доста оскъдни.

Липсата на такива сведения се обуславя и от обстоятелството, че много рядко или почти не са посещавали селото пътешественици, пътуващи от София за Цариград, тъй като то се е намирало встрани от пътя. Сведенията, които дават те, се отнасят преди всичко за селищата, през които са минали, за земеделието и скотовъдството, за някои нрави и обичаи, т.е. за онова, което им е направило впечатление.

Едно от първите сведения за Софийското поле е докладът на турския военачалник Лала Шахин до султана Мурад I от 1386 г. по повод на обсадата на Средец (София). В него се съобщава, че Средец има много добре организирана отбрана, с добре подбрана войска, чийто състав се състои от едри мустакати и добре калени в боевете воители. Според този документ, Софийската област е много богата, с развито земеделие и скотовъдство, и е в състояние да храни за дълго време огромна войска. Софийското поле, според автора на доклада, представлява райска ябълкова градина.^[2]

Софийското поле и някои селища в близост до с. Орманли (Лесново) са описани и от немския пътешественик Ханс Дершвам (1553–1555 г.): „Местността между София и Вакарел е красива и приятна. От двете страни в далечината се виждат планини и малки горички, но всичко е запустяло и буренясало от много време, докато по-рано е било обработена земя, както личи от обраслите сега поля и планини. И тук има само погачи. Намерихме сено, ечемик, вино, яйца — най-необходимото“.

На връщане от Цариград на път за София Ханс Дершвам отново минава през Софийското поле и съобщава някои подробности при коситбата на сено и вършитбата с дикани.^[3]

Кратки сведения за Новоселското поле дава френският пътешественик д-р Ами Буе през 1836 г. на път за Варна през София, Новоселци и Малина. Той съобщава, че след като е прекосил р. Искър и с. Долни Богров и минал през поле, осеяно с могили, стигнал до с. Уселия (Новоселци): „Българското село Уселия е разположено на 5 часа път към югоизток от София и на малко разстояние от планините, които ограждат на изток равнината. Един стражеви пост, който представлява наблюдателница и затвор, се издига наред селото. Оттам има приятен изглед към Йени-хан (Нови хан) и долината, водеща в Ихтиман. Малко езеро огражда селото от югозапад“^[4]

От сведенията на пътешествениците, минали през различни периоди през този район, става ясно, че през османското робство източната част на Софийското поле е била поизоставена поне в първите десетилетия след покоряването на тези земи, макар че преди това е било много плодородно — раждало се жито, плодове и грозде.

ОБЩЕСТВЕНО-ПОЛИТИЧЕСКО УСТРОЙСТВО

В завладенията от османските завоеватели балкански земи се установява турско феодално държавно устройство. Това става последователно, като в началния период се запазват някои от феодалните форми, останали от феодалното управление преди. Аналогични процеси се развиват и в Софийското поле.

Земите на старото българско царство били включени в т.нар. Румелийско беглербегство, чийто център бил София. Румелия била разделена на 26 санджака (области), които се управлявали от санджакбегове (областни управители). От своя страна санджаците се разделяли на каази (окръзи) и били управлявани от валии (окръжни управители). Каазите заемали територия сравнително по-голяма от бившите наши околии, съществували до реформата от 1958 г. Най-малката административна единица била нахията (общината), съставена от няколко селища и управлявана от мюдюр (кмет). Към 1721 г. Софийската кааза била разделена на два района (бюлюкбашийски участъци), начело с бюлюкбашии, назначавани направо с указ от султана. Те били представители на раята. За управители — бюлюкбашии на двата района били назначени през този период софийските жители Божко и Неделко.

Село Орманли влизало в участъка на Божко със съседните села Доганово, Долна Малина, Чукурово, Нови Хан и др. населени места, и било известно под названието Нахия Бююк Яйла.^[5] Същото наименование се споменава и в други турски документи с по-стара дата, като джелебкешенския регистър от 1576 г., в който се съобщава за освободен роб от с. Орманлу Хайдар Юсуф.

По отношение на земевладението, завоевателите не изменили съществуващите дотогава феодални порядки. За разлика от средновековните балкански държави, те наложили в тия земи като основна форма на феодално владение спахилъка, свързан с изпълнение на военнаадминистративните задължения към централната власт.

След завладяването на Балканския полуостров, по установен обичай органите на османското върховно управление провеждали поземлена регистрация. Тя имала за цел да фиксира официално всички налични източници на всички приходи в съответния новозавоюван район и формата на разпределението им между представителите на управляващата класа и държавните учреждения. Като правило завладяната земя се считала собственост на държавното съкровище, на

върховния османски повелител — султана. Тя се поделяла на различни феодални владения в зависимост от големината и качествата ѝ. В най-ранните документи на османската поземлена регистрация не са били все още строго разграничени отделните феодални владения. По-късно те се оформили като тимари, зиамети и хасове.^[6] По-големите владения на земята се наричали зиамет, а по-малките тимар. В Софийския санджак е имало 337 зиамета и 174 тимара. Евлия Челеби, посетил с. Орманли на 6 март 1662 г., посочва, че селото е изцяло зиамет.^[7]

Не разполагаме с данни, от които да личи имало ли е други форми на земевладение в Орманли, освен зиамета. Като се съди обаче от преданието и отделни документи, може да се приеме, че населението — и турци, и българи (циганите не са притежавали собственост), са били собственици или владелци на т.нар. мюлкова земя, т.е. тази земя, която се намирала в чертите на селището или в непосредствена близост до него. Че българите от Орманли са имали собствена земя личи и от цитирания документ на Софийския шериатски съд от 1613 година за определяне на данъците, които те следвало да плащат на Хасан паша.^[8]

Непосредствените производители, на чийто гръб живеела феодалната класа, съставлявали класата на зависимото селячество — раята. Към нея принадлежали не само християните, но и мохамеданско население. Зависимият селянин притежавал специален документ — тапия, който му давал право да обработва част от мирската земя.

Зависимият селянин нямал право да изменя характера на ползуването на своя участък земя. Той можел да превърне лозето в нива или да отсече дърво само с разрешение на спахията и със заплащане на съответна такса. Зависимият селянин бил длъжен да обработва своята земя. Ако я остави необработена в течение на повече от три години, спахията му я отнемал и я давал с тапия на друг. Зависимият селянин също така нямал право да напуска земята и да променя своето местожителство.

В пределите на тимарите, зиаметите и хасовете спахиите имали и лични стопанства — т.нар. „хас чифлици“. Те били неразделно свързани със самия спахилък — властта ги дарявала и отнемала заедно с тях. В много случаи невъзможността за обработване на чифлишката земя принуждавала техните собственици да я преотстъпват на

селяните си с тапия, т.е. да я дават за ползуване със задължението да получават от тази земя феодална рента.^[9]

По непотвърдени сведения на професор Бистра Цветкова, с. Орманлия през XVI век е било хас на жената на султана Хамашелд, или това е било ленно владение на членовете на султанското семейство.

Много и най-разнообразни данъци били налагани на българското население. Най-характерният от тях бил хараджът — личният данък, който се плащал всяка година от всеки християнин, достигнал 14-годишна възраст. Друго задължение за християнските семейства бил десятъкът. Съществувал и данък върху добитъка, една част от който се плащала на спахиите, а друга част на централната власт. Най-тежкият и ужасен данък бил повтарящият се всеки пет години набор на най-добрите 10–12 годишни момчета за еничарския корпус. Той бил отменен от султан Мурад IV едва в 1638 г.

Освен посочените данъци съществували и редица други — данък поземлено право, разни пазарни такси, такси за издаване на съдебни актове и редица други. Данъчни органи, които събирали данъците за централната власт, били емините, амитите или извънредните пратеници — мубаширите, които ежегодно прибирали от различните феодални владения данъците, отредени за държавното съкровище.^[10]

От всичко гореизложено трябва да се приеме за установено, че земята е била притежание както на спахията феодал, който е притежавал зиаметската земя и чифлишките имоти, така и на населението от българи и турци, които са обработвали чифлишката и зиаметската земя и освен това са притежавали така наречената мюлкова земя, както и други недвижими имоти, като воденици, тепавици и др. Притежавали са също така и определен брой домашни животни. Добре е било развито овцевъдството.

Броят на българите, притежаващи имоти, вероятно се е увеличил след 1856 г., когато в резултат на реформите, извършени от султанското правителство, чифлишките земи, в които дотогава са се разпореждали аги и бейове, са предадени почти напълно на селяните, като те са се задължавали да ги изплатят в определен срок.

Основанията за такава аграрна реформа обаче не бива да търсим в милосърдието на султана, а преди всичко в зачестилите въстания и съпротива на българското население в различните краища на страната,

както и поради все по-често надигащите се протести на европейската прогресивна общественост.

Сравнително оскъдни са сведенията, с които разполагаме за по-значителни събития в Орманли, станали през периода на османското робство. От събраните сведения и откритите документи става ясно, че Орманли, като селище със значително турско население, с чифлик на градския управител на София, с джамия, построена още в началния период от заселването на турците (през 1652 г. тя вече е съществувала), е служело в известен смисъл като резиденция на управителите на София, където са посрещани видни техни гости.

Населението на с. Орманли може да се гордее, че тук през 1841 г. от чардака на чифлишката къща може би за първи път в България прозвучава Марсилезата, изпята от пратеника на Франция Жером Бланки.^[11]

В помещения по-долу разказ е направен опит да се възпроизведе мисията на Бланки през този период. Той идва в Цариград като пратеник на френското правителство, за да узнае нещо повече за зверствата на турската власт при потушаването на Нишкото, или т.нар. „Шопско въстание“.

МИСИЯТА НА БЛАНКИ

Нисък на ръст, дебел, с лице напъстрено от шарка и със зачервени подпухнали очи, Осман бей — градският управител на София, беше блед и неспокоен. Предстоеше му нежелана среща и неприятен разговор с представителя на френското правителство Жером Бланки, който идваше през София на път за Цариград за установяване на истината за потушеното с големи жестокости Нишко (Шопско) въстание. Неговото раздразнение се подсилваше и от обстоятелството, че той беше наскоро лишен от пашовския си сан заради голямата неприязън към християнското население от София и заради безчинствата му при потушаване на въстанието.

В този топъл августовски ден на 1841 г. София посрещна френския представител без музика и барабани,

без посрещачи, както това става при посрещането на паши и бейове. Със своите дървени къщи, тесни калдъръмени улици, покрити с лози, ниските и опушени, но приветливи дюкяни и кафенета, с оживения си и шумен пазар и с многобройните минарета на пръснатите из града джамии, София остави незабравими впечатления у Бланки, който неусетно се озова пред конака на градския управител.

Посрещането на Бланки и неговите придружители беше хладно, с подчертано привидна вежливост, продиктувана от наложилите се обстоятелства. В разговора си с Осман представителят на френското правителство не пропусна да подчертае загрижеността на Франция от нечовешките отношения на властите към християнското население при потушаване на въстанието.

Разговорът вървеше трудно и биваше често прекъсван от пристигащите куриери, които идваха при градския управител с разнообразни вести и които тутакси му се прочитаха от неговия секретар. На една част от писмата Осман бей отговаряше веднага, като диктуваше отговора на кехаята, а други изгаряше на поднесената му от него свещ.

Една конкретна постъпка на бея потвърди убеждението у Бланки за враждебното му отношение и неприязън към раята. Когато той свърши своята работа с преглеждането на кореспонденцията, вратата на неговата стая се отвори и на нея се показва паднал на колене един посетител — рая, който с много поклони и с трепереща ръка поднесе на бея една просба. След като накара посетителя да остане в това положение известно време, Осман бей я ритна с крак и извика: „Какво иска това куче? Имам ли време да се занимавам с неговите работи!“, и нареди да изпъдят незабавно уплашения и объркан посетител.

С енергично и рязко движение Бланки изразява своя протест и възмущение от постъпката на бея, която не остава незабелязана от него. „Това е един рая — казва беят

с подчертано презрение — нима подобни хора у вас се третират с по-голямо зачитане?“

Раздразнен от поставения му предизвикателен въпрос, Бланки отговаря: „Безсъмнено у нас нашият владетел, който е по-силен и могъщ от султана, отговаря на всички просби, които му се отправят, и вместо да ругае, той ги подпомага“. Една лукава усмивка на недоверчивост се изписва върху лицето на Осман бей, което всъщност е и неговият отговор.

Бланки е настанен в дома на едно от първите християнски семейства на града, където след завръщането си от конака е посетен от софийския епископ.

Грък по народност, със спокойна и благородна осанка и с поглед, в който липсваше откровеност, и с явно безпокойство, епископът и придружаващите го свещеници изложиха пред Бланки своите искания и тежнения и изразиха своята увереност във Франция и нейната подкрепа в справедливата борба на християнското население.

„Надявам се, господа — им каза Бланки — че султанът, който е баща на всичките си поданици, непременно ще узнае как ви третират и ще тури ред в работите. Европа и Франция също така ще узнаят за вашето положение и нещастията ви ще имат своя край.“

„Нека се надяваме на бога — отговори епископът — това е нашето голямо утешение“, и си отиде със свитата и придружаващия го турски шпионин.

На следния ден Жером Бланки връща визитата на епископа, от когото получава богати сведения за зверствата на турските власти при потушаване на въстанието, от които френското правителство живо се интересува.

По желание на Бланки Осман бей се разпорежда да предоставят на разположение на представителя на Франция най-добрата зала в известните още от римско време прочути Софийски бани, които справедливо се славели в турската империя.

Въпреки суровите упреквания на Бланки против упражнявания над християнското население деспотизъм, Осман бей се показва твърде внимателен към своя, макар и не много желан гостенин и го моли да прекара един ден в чифлиците му в с. Орманлий, намиращо се на пътя, по който предстои да мине към Одрин и Цариград. По настояване на бея Бланки приема предложението му да пътува до това село с неговата лична харемска кола, теглена от четири коня.

Пътят от София до с. Орманлий беше стръмен и недостъпен за такава кола, затова Осман бей беше поръчал да бъдат събрани десетина българи — селяни, които да теглят колата до върха на редута (вероятно Слатинският редут). Тези селяни, между които имаше и един старец, вървяха запъхтени и потънали в прах и пот след колата и едвам смогваха да я догонят. Много голямо беше учудването и раздражението на Бланки, когато узна от придружаващата го охрана, че селяните, следващи колата, са принудени по заповед на бея да бъдат впрегнати в нея и я изтеглят до височината. Възмутен от тази постъпка на Осман бей и неговото презрение към тези българи, демонстрирано пред представителя на свободна Франция, Бланки слезе от колата и пешком изкачи височината. На тази негова постъпка придружителите от охраната започнаха да се смеят и му обясниха, че не бива да му прави впечатление, тъй като такава е заповедта. Независимо от това, те не посмяваха да впрегнат българите в колата и тя празна беше изтеглена до височината. При разделяне с българите Бланки им даде възнаграждение, което те приеха, изказвайки благодарност за проявената щедрост.

„Приятели — каза им Бланки — приемоте от един християнин това възнаграждение за напразно изгубеното от вас време и помнете, че ще дойде време, когато вие няма повече да бъдете впрягани като добитъци, а ще живеете като свободни хора. Имайте търпение и се надявайте.“

Когато учудените и слисани селяни разбраха, че техният благодетел е по народност френец, в един глас извикаха: „Да живее Франция!“.

Чифликът на Осман бей в с. Орманлий беше в плачевно състояние. Повечето от зданията бяха на разваляне и само джамията, разположена сред селото, с високото си минаре се издигаше над останалите постройки. Широк ограден с кирпичени зидове двор, в който растяха вековни брестове, опасваше чифлишкото стопанство, в средата на което беше разположена еднокатна, но с много одаи и голям чардак чифлишка къща. По бурениясалите калдъръмени пътеки и край стопанските сгради се мяркаха ратаи, които работеха в чифлика и се грижеха за неговото стопанство.

Управителят на чифлика, висок и спретнат турчин с гладко избръснато за случая лице и с черна брадичка, придружен от един ратай — българин, посрещна Бланки и неговите придружители и с подчертана учтивост и интерес към тях ги покани в чифлишката къща, където им беше предложен богат обед.

Беше горещ августовски следобед, в който човек изпитва желание да се разходи из полето, да подиша ароматния въздух и да опознае по-отблизо хората от чифлика. Ръководен от такива желаня и мисли, Бланки взе ловната си пушка и прекара следобеда на полето на лов за орли и щъркели, които изобилствуваха през този сезон в околността.

Вечерта посрещането на Бланки в чифлишката къща беше още по-тържествено и пищно. Масата в голямата гостна беше отрупана с печено овнешко, пилаф, пържени пилета, бели погачи, плодове, люта сливова ракия и червено като кръв вино. Вечерята продължи дълго, разговорите се водеха на различни теми, докато виното не каза своята последна дума и прикани гостите към почивка. В същото време евнухът в бейския харем полагаше неимоверни усилия за прибиране на жените от харема в техните стаи, които упорито не желаеха да се приберат,

подтиквани от голямо любопитство и подчертан интерес към гостите от Европа.

Възбуден от силното вино, възмутен до дъното на душата си от тираничното отношение на потисниците към безправното българско население, заразен от събитията, ставащи във Франция, Бланки излезе на чардака на чифлишката къща и запя с пълни гърди Марсилезата^[12]

Пратеникът на Франция Жером Бланки посещава България, както вече посочихме, през 1841 г. във връзка с жестокото потушаване на въстанието в Нишкия санджак или, както Христо Ботев го нарича, „Шопско въстание“. Това въстание избухва на 6 април и обхваща селата от Нишкия санджак, включително и отделни населени места от Софийския санджак. Въстанието е потушено с жестокост, каквато може да се сравни с жестокостта, проявявана по време на Априлското въстание. Европейската съвест е разтревожена. В Ниш пристига специален пратеник на руското правителство, който описва турските зверства и предлага проект за реформи. Бланки страстно разобличава безчинствата на поробителите.

„Трябва да се видят — пише Бланки — страшното отчаяние на българските селяни и дързостта на албанските орди, за да си съставим понятие за страданията, които е трябвало да понесе българското население.“, и по-нататък: „Европа не знае, че в тази част на Турция няма ни една-едничка жена, чиято чест да не е изложена на произвола. И все пак духът на поробеното население не е сломен от страшните жестокости. Пушки и само пушки ни дайте — казваха българските селяни — и ний скоро бихме очистили нашите гори от тия зверове.“^[13]

УЧАСТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В НАЦИОНАЛНООСВОБОДИТЕЛНОТО ДВИЖЕНИЕ

Народното освободително движение в Софийското поле се засилва особено много след идването на Васил Левски и Димитър Общи в София през 1871 г. Васил Левски и Димитър Общи дошли в

София през Саранци. Там на хана, както пише Захари Стоянов, те се видели с ботевградския (орханийския) чорбаджия Димитър Брънчев. На въпроса, отправен от Брънчев към Левски и Общи, откъде идват и по каква работа, Левски отговорил: „От Тузлушко за Софийско — шопи да купуваме“. „Един шоп за един грош“ — казал Димитър Общи, а Васил Левски добавил: „Сто шопи за два попа“.

Изследователите на дейността на Васил Левски в Софийско посочват, че в резултат на неговото пребиваване тук той е обходил цялото Софийско поле. „Той беше навсякъде — пише Захари Стоянов — не остави непосетени ни кафене, ни кръчма, ни метох, ни манастир. От конака на софийския валия, до последната колиба“. Вероятно през периода 1871–1872 г. Васил Левски или Димитър Общи са посетили и с. Орманлия (Лесново). Според преданието, запазено от поколенията, Васил Левски дошъл в Орманлия и се отбил в кръчмата на дядо Боне, идвайки от Богданлия. Придружавал го Стоимен Вурдов от същото село. На въпроса, който Васил Левски отправил към дядо Боне, дали има образуван революционен комитет, дядо Боне му отговорил: „Нашето село е турско, комитет не може да се образува, но може да запалите селото“. Дал на Левски няколко жълтици и го изпратил. Според друго предание тази среща станала не в кръчмата на дядо Боне, а в дома на дядо Гогош (Петър Тотин). Той също обяснил на Васил Левски, че в селото не може да се образува революционен комитет поради това, че имало много турци.

Няма писмени или други безспорни сведения, които да потвърждават това предание. Вярно е обаче, че Васил Левски или Димитър Общи са идвали в селото и това е дало своето положително отражение в по-късните събития. Независимо, че в селото е имало доста турци, че турският дух и нрави са преобладавали, че джамията — този бастион на мохамеданството, играела важна роля за поддържане на религиозния фанатизъм, българското население е отстоявало също своите права, народност и вяра.

Теглилата на населението от Софийското поле не останали незабелязани и от най-големия наш революционер и поет Христо Ботев, който издигнал глас за защита на онеправдания народ.^[14]

„... Осман паша (градският управител на София и собственик на чифлика в Орманлия — бележка на автора) е успял в продължение на десетина години да спечели голямо имане и да завладее половината от

Софийското поле. Тоя тиранин — пише Хр. Ботев — е държал на чифлика си в Кацлияне около 30 души арнаути, които с нож в ръка са карали народа да работи ангария и които са обирали по пътищата и по селата по-богатите хора. С една дума, тоя паша е бил капасъзин и царски човек. Трябва да отбележа и това, че по софийските села рядко се намира някоя хубава жена или някое младо момиче, които да не са били озлочестени или от самия паша, или от неговите арнаути. После смъртта на Осман паша от него са останали двама синове — Мурад бей и Мустафа бей. Мурад бей е бил един от най-големите сребролюбци. Тоя човек е успял в кратко време да задължи почти всички села, които се намират в Софийски окръг, да му работят ангария. Имането му било твърде голямо. Когато той отивал по селата или когато се разхождал из града, той водел след себе си цяло стадо олане (прислужници), чибукчии (прислужници, които поднасят лулата), сеизи (коняри) и ескчии (кърпачи)“.

В тази статия Христо Ботев подробно е описал теглилата на дядо Боне от с. Новоселци (Елин Пелин), който бил заплатил голяма сума на турския бей, без да я дължи. Въпреки това той бил хвърлен в тъмница, тъй като псувал турците, където и умрял.

„Селата Герман, Долно Лозене, Новоселци, Негушево, Долна Малина и всичката златишка кааза се намират в ръцете на Мурад бей, който е станал втори султан“, и т.н.

Малко или недостатъчно проучени са сведенията за българи, взели участие в хайдутството и четническото движение от селата в източната част на Софийското поле.

Софийският шериятски съд е осъдил през 1615 г. бунтовника-хайдутин Кьосеоглу — Вълко заедно с другите от неговата чета на тежък тъмничен затвор, защото бил „главорез“ на турското население в Софийската кааза, убивал и ограбвал турците, като напоследък съсякъл на парчета много неверни мюсюлмани.^[15]

През същата година войвода на харамийската — кюфярска чета, която върлувала в Софийско и Златишко, бил раятинът Бързак-баши Боги. Това обстоятелство се установява от заловен харамия на име Иван Стоянов от с. Столник, Софийско, който казал, че Бързакът е нападнал хаджи Вельо от с. Камарци, ограбил имота му и погубил самия хаджия. Съучастници на Бързак били Шошовица, Новаче,

Халкалиоглу Младен и други харамии. Заловените харамии били предадени на съдебноадминистративните власти.

От горните сведения личи, че и в селата от този район е имало участници в хайдутството и четническото движение.

Интересни сведения за живота и участието на Никола Петков Гуджов от с. Лесново, дядо на жителя на селото на Иван Гаврилов Гуджов, в Априлското въстание се съобщават в книгата „Робувах, наробувах се“, издателство на Националния съвет на Отечествения фронт.

Към 1873 г. в с. Мечка е дошъл Никола Петков Гуджов, ковач. Този малко известен мъж от онова далечно бунтовно време е роден в с. Лесново, окръг Софийски. Внукът му Петко Атанасов Ковачев разказваше, че родителите на дядо му Никола били от Тетевен. Баща му свирел на гайда. Но един празничен ден, когато с гайдата си огласил тетевенския мегдан, някакъв турчин се приближил до него и промушил с нож гайдата. Като че ли сърцето му намушил, така силно го заболяло, идвало му да разкъса високомерния друговец, но се въздържал. Вечерта, когато мрак паднал над Тетевен, той причакал похитителя пред дома му и си отмъстил. Макар и да не бил открит, след този случай наскоро напуснал Тетевен и се преселил в с. Орманлия. Станал свинар у един местен чорбаджия, които бил железар. В Орманлия се родил Никола и когато пораснал, изучил железарския занаят при бащиния си чорбаджия.

Животът на българите в това село, където имало много турци, не бил спокоен. Никола не бил равнодушен към тежката участ на съселяните си. Имало един османлия, който впрягал едри и яки биволи и когато срещнел българин с впрегната кола, връхлитал с биволите си върху него, погазвал добитъка му и изпотрошавал колата му. Никола не го оставил ненаказан. Няколко пъти опожарявал храната му за добитъка. Видял се в чудо бабаитинът и не знаел как да умилюва неувимия подпалвач. Най-после като нямало друго какво да направи, той излязъл една вечер на чардака и се провикнал „Турчин ли си, българин ли си, не ми гори храната на добитъка, няма повече да върша пакост.“

С широки плещи и с мустаци, твърди като желязото, което ковял, Никола бил и пехливанин. Нямало в селото кой да излезе насреща му. Много пехливани повалил, но с това си спечелил и омразата на

поробителите. Някои от бащите на победените му се закатали, че ще го убият, загдето посрашил момчетата им. Като разбрал, че животът му е застрашен, Никола напуснал родното си село и тръгнал да търси убежище някъде далеч, където никой не го познавал. Така към 1873 г. Никола Ковача, както е известен в панагюрския край, дошъл в с. Мечка, затънтено тогава в гъстите и непроходими гори на хайдушката Средна гора. Тъй като не познавал никого, той се скитал известно време без работа из селото. По това време тук нямало майстор, които да направи било мотика, било палешник или друго някое земеделско сечиво. Като научил, че непознатият пришълец разбира от железарския занаят, Кокльо, местен селянин, поговорил с него. Един ден го завел в дома си и в едно от помещенията му помогнал да обзаведе железарска работилница. Скоро големият чук зазвънтял в ръцете на Никола. По-късно Кокльо му дал безвъзмездно бостанчето си (малка зеленчукова градина) край дерето, където ковачът си направил къща и останал да живее до края на живота си в с. Мечка.

За готвещото се Априлско въстание били необходими не само клетви, решителност и убеденост. Необходимо било преди всичко оръжие, барут, куршуми, саби и ками. На първо време трябвало да се намери майстор, който да изкове хладно оръжие — саби и ками.

Макар и да не познавал добре миналия живот на дошлия от далечното софийско село майстор, Димитър Кокльов предложил тази важна и опасна народна работа на Никола Петков Гуджов — ковача. Трябвало да рискува, но друг избор нямало.

Никола с готовност приел. Той се чувствувал и задължен на Кокльо, който му осигурил работилница в собствения си дом, за да може да преживява. Така малката ковачница за мотики, палешници, брадви и други сечива станала оръжейна работилница, а Никола ковачът — оръжеен майстор на Априлското въстание в с. Мечка.

Този скромнен и безкористен патриот или, както го нарича Димитър Страшимиров, „велик Круп“ на Априлското въстание по тези места, след освобождението на България продължил да упражнява занаята си.^[16]

Според преданието, участие в Априлското въстание взели и други жители на селото.

По време на Априлското въстание в с. Голема Раковица е имало изграден революционен комитет. Знае се също така, че Георги

Бенковски с неговата хвърковата чета е обикалял често този район — Каменица, Белица и др. За изхранването на четата е трябвало да се осигурява преди всичко хляб.

Именно с такава цел жителите на селото Стоян Пешов, дядо на Серафим Николов Туолов, и Иван Велинов, бащата на баба Чолда, натоварили по една кола хляб и тръгнали за с. Голема Раковица уж за дърва. Отишли на уреченото място, но за зла участ турците ги открили и пребили от бой. Побоят бил толкова голям, че те едвам се прибрали в селото, но и двамата легнали болни. Скоро след това и двамата починали.

Тези два примера красноречиво говорят, че при по-добри и благоприятни условия (макар че такива за с. Лесново въобще не са съществували поради посочените по-горе причини) участието на лесновчани в тези събития вероятно би било значително по-голямо.

[1] К. Иречек, История на България ↑

[2] Ана Мунеджикова, София през вековете, изд. 1946 г. ↑

[3] Немски и австрийски пътеписи за Балканите, XV–XVI в. ↑

[4] Френски пътеписи за балканите, XIX в., изд. Наука и изкуство, 1981 г., с. 235 ↑

[5] Матей Георгиев, Икономическо минало на София и Софийско ↑

[6] Бистра Цветкова, Паметна битка на народите ↑

[7] Евлия Челеби, избрани съчинения ↑

[8] Съдийски протоколи — София, немско издание, Гълъб Гълъбов, 1960 г. с. 192 ↑

[9] Бистра Цветкова, цит. съч., с. 188 ↑

[10] Бистра Цветкова, цит. съч., с. 188 ↑

[11] Ана Мунеджикова, Сведения на пътешественици през София и Софийско през 17 век (с. 69–71) ↑

[12] Френска революционна песен. — Б.а. ↑

[13] А. Мунеджикова, Мисията на Бланки, 1906 г., гр. Пловдив ↑

[14] в. „Независимост“ бр. 38 от 9.06.1873 г. Дописка от София, 16.05.1873 г. ↑

[15] Известия на историческото дружество, кн. 1 ↑

[16] Никола Кокльов, Робувах, наробувах се, Издателство на Националния съвет на Отечествения фронт ↑

ГЛАВА ТРЕТА

ОСВОБОЖДЕНИЕТО

РУСКО-ТУРСКАТА ОСВОБОДИТЕЛНА ВОЙНА 1877–1878 Г.

Робството, макар и най-тежкия, най-мрачния и най-печалния период за българския народ, е и период на съхраняване на българщината, на възмъжаване, на утвърждаване на българския народ в борби, погроми и победа. Около осемдесет бунтове, въстания и вълнения като огнена диря пресичат вековете на робството, за да се достигне до великата освободителна Руско-турска война.^[1]

На 24 април 1877 г. руският император Александър II подписал в Кишинев, където се намирала главната квартира, историческия манифест за обявяване на войната. На 15 (27) юни главните сили на руските войски преминават Дунава при устието на Текирдере близо до Свищов и се озовават на българска земя.

Освобождаването на Софийското поле започва през декември 1877 и януари 1878 година. Военните действия на руските войски през този период се развиват в следната последователност:

На 11 декември генерал Гурко отдава заповед за преминаване на Балкана, в която дава конкретни указания за водене на бойните действия. В съответствие със заповедта се сформират три колони за преминаване на Стара планина. Колоната на главните сили се състояла от авангарда и два ешелона (общо около 35 000 души) под общото командване на командира на 3-та гвардейска пехотна дивизия генерал-лейтенант Каталей. Авангардът се състоял от 13 батальона, 11 сотни и 20 оръдия, общо около 15 000 души под командването на генерал-майор Ото Раух. Първият ешелон се състоял от 8 батальона, 5 ескадрона и 1 сотня с 16 оръдия, общо 8 000 души под командването на генерал-майор Курлов. Вторият ешелон обхващал 10 батальона с 8 оръдия, общо около 10 000 бойци, под командването на генерал-майор Философов.

Задачата на колоната на главните сили и двата ешелона била да преминат през Балкана, да овладеят подстъпите към Софийското поле и след прегрупиране на силите, с помощта на дясната колона да сломят съпротивата на турските войски и да превземат София.

Към 12 часа на 15 (27) декември предните части на колоната на главните сили — Гвардейския преображенски полк и Кавказката казашка бригада, а след нея и Гурко, достигат до с. Чурек, където генерал Гурко взема мерки за успешното овладяване на Софийското поле.

В продължение на 6 дни, от 13 (25) до 18 декември, главните сили на отряда и дясната колона на генерал Веляминов преминават Балкана при крайно тежки условия и освобождават селата Чурек, Потоп, Елешница (Йорданкино), Негушево, Яна, Бухово и други. Навсякъде воините на генерал Гурко са посрещнати от българското население като освободители.

На 15 декември укрепият се на Арабаконашкия проход Шакир паша, като узнава, че русите са преминали Балкана при Чурек, решава бързо да се изтегли по посока към Пазарджик и Пловдив. За осигуряване на оттеглянето той заповядва на Бекир паша, командир на дивизия, да заеме позиция при Ташкесен (Саранци). Позицията е избрана на едноименния хребет с фронт на югозапад и е с дължина около 6 км.

На 18 декември 1877 г. войските на генерал Гурко излизат на оперативен простор в Софийското поле. Това създава напрегната обстановка в почти всички селища от района. Изплашеното турско население започва масово да напуска селата. Взема със себе си най-необходимата покъщнина, натоварена на каруци или коне, и се отправя към Одрин и Цариград. Възползувайки се от създадената суматоха, въоръжени черкези, юруци и други турски банди се отдават на плячкосване на имуществото на българите. Българското население от селищата в района често било принуждавано да бяга по посока на настъпващите руски войски, за да се спаси от тези банди.

В своя доклад до генерал Гурко командирът на 8-ми драгунски Астрахански полк, полковник Мацилевич, съобщава следното за събитията в селищата на района през този период:

„На 16 декември два и половина ескадрона се отправиха на разузнаване от Чурек по направление към Коджаматлиево.

Неприятелят, който обстрелваше нашите части, отстъпи отвсякъде по посока на изток. Привечер нашите части бяха в Коджаматлиево, където по сведения на местни жители имало три сотни неприятелска кавалерия. По техните показания с. Орманлия е заето от силни кавалерийски части. Мъглата и настъпващата вечер не ми позволиха да определя силите на неприятеля, поради което бях принуден да се върна и ношувам в Ращене“.

По-нататък в доклада си полковник Мацилевич съобщава, че на 17 декември сутринта полкът направил опит да се придвижи към Нови хан, където привечер се придвижили и турските войски. Придвижвайки се към с. Орманлия, полкът забелязал придвижване на неприятелска кавалерия западно от селото по посока на с. Новоселци. В същото това време откъм с. Доганово към руските части започнали да настъпват около 100 черкези.

В завързалата се престрелка неприятелят бил принуден да се оттегли. Към 16 часа полкът продължил напредването си към Йени хан (Нови хан).

Йени хан обаче се оказал зает от неприятелска пехота, която открила силен огън по руските части. Имайки предвид и присъствието на значителни кавалерийски части на неприятеля в Новоселци и Доганово, полкът не се решил да атакува Йени хан. Изпратен бил един и половина ескадрона да прекъсне телеграфа при с. Търнава^[2] и след това да прикрива отстъплението на руските части към с. Орманлия. Прикривайки отстъплението, руският ескадрон бил нападат от една сотня черкези откъм с. Доганово.

Когато полкът се върнал в с. Орманлия същия ден и започнала подготовката за ношуване в селото, се получило известие, че значителни неприятелски сили откъм с. Новоселци се готвят за нападение. Това сведение било предадено от българи от с. Орманлия, които съобщили, освен това, че на 16 и 17 декември от селото по посока на с. Новоселци се изтеглили около 500 души неприятелски войници. При това положение се наложило отстъпление на руските войски по посока на Коджаматлиево (Петково) и Долна Малина. Неприятелят, който настъпвал откъм с. Новоселци, открил огън по руските кавалерийски части, но след ответния огън от страна на русите, турските части се обърнали в бягство.

На 20 декември 1877 година полковник Мацилевич изпраща ново съобщение до генерал Гурко, в което го уведомява, че на 19 декември към 14 часа неговият полк е превзел Йени хан (Нови хан). В съобщението се посочва, че през същия ден към 17 часа преди Нови хан по шосето откъм София е бил пленен един турски обоз и разбити охраняващите го турски войници. Били взети голямо количество боеприпаси, 110 глави едър рогат добитък и 150 овце и кози, които били раздадени на населението.^[3]

От горните документи се установява по безспорен начин, че първото идване на руските войски в селото е станало на 17 (29) декември 1877 година към 12 часа. Това били кавалерийски части от 8-ми драгунски Астрахански полк, командуван от полковник Мацилевич. Този ден руските части не останали в селото, а се върнали за нощуване в Коджаматлиево и Долна Малина.

Окончателно освобождаването на селото е станало на 18 (30) декември 1877 г., когато руските войски превземат селото и се отправят към Йени хан (Нови хан), който превземат на 19 (31) декември 1878 г.

При второто идване на руските войски населението ги посрещнало тържествено край северната страна на селото до съществуващия доскоро селски кладенец. За ознаменуване на това събитие на това място населението поставило голям дървен кръст, който стоял докъм 1930 г., но впоследствие изгнил и бил премахнат. В селото останали разквартирувани части от обоза на този полк, както и болните и ранени руски войници. В резултат от рани, измръзване и други болести починали 16 руски войници, които били погребани в общ гроб в селските гробища. Над гроба бил изграден паметник от 16 правоъгълни дялани камъка с имената на загиналите, които не могат да бъдат разчетени поради ерозията.

АГРАРНИЯТ ПРЕВРАТ СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО

Руско-турската освободителна война от 1877–1878 г. донесе на нашия народ не само политическо освобождение, но доведе и до дълбоки обществено-икономически промени. Напълно са ликвидирани феодалните производствени отношения, установява се господството на дребнособственическите форми на владение и производство. Особено дълбоки обществено-икономически промени настъпват в българското

село. Аграрният преврат се изразява в окончателното ликвидиране на турското едро земевладение, в премахването на различните форми на феодална зависимост, в разпадане на задругата. Този процес, започнал още преди Освобождението, завършва с пълното ликвидиране на разложените феодални стопанства по време на войната и особено след нейното завършване. Както вече беше отбелязано, значителна част от имотите на турското население в селото са заграбени или продадени на безценица на отделни българи. Едва след подписването на Сан-Стефанския мирен договор започва масовото преминаване на турските земи в ръцете на българските селяни чрез закупуване или безвъзмездно. Държавните земи, предоставени за ползуване на българските селяни, фактически стават тяхна собственост. Изполичарите също се превръщат във фактически собственици на обработваните от тях имоти. Аналогичен е този процес и в с. Лесново. Сведенията, с които разполагаме, сочат, че именно през този период цялата земя, владяна от турското население и държава, преминава в ръцете на селяни. Според преданието някой си българин Никола Шипка от София закупувал на безценица големи площи турски имоти от бежанци турци, причаквайки ги в Одрин. След това, снабден с документи, той дошъл в Лесново и продал тези имоти на българи, като по такъв начин натрупал голямо богатство. Знае се също, че друг находчив или богат българин пак от Одрин, известен като Хаджията, закупил доста имоти и воденица в Коджаматлиево, но при преминаване на придошлия Азмак на път за с. Орманлия се удавил.

Сред населението е запазено и следното предание. Полският пазач Янаки Пешов при обиколка на полето попаднал на турчин, собственик на голям имот, който не смеел да влезе в селото. Казал му, че отстъпва имота си, за да бъде ползуван като общоселска мера. Янаки казал това на някои по-видни и заможни селяни, които завладяват тези имоти и ги превръщат в своя собственост. В друго предание се говори, че ратаят на заможния българин дядо Манолко извозил с колата си багажа и челядта на бягащ турчин. На раздяла турчинът му казал, че ако не се върне в определения срок, ратаят може да изкопае заровени жълтици на посочено място. Ратаят съобщил това на своя чорбаджия и заедно с него отишли на посоченото място и започвали да копаят. Съобразявайки обаче, че ако действително открият заровените жълтици, те трябва да се делят на две, и с оглед да

ги запази за себе си, той предложил на ратая си да оставят копаенето за другия ден, защото станало твърде късно. Така и станало. През нощта чорбаджията изкопал имането, а ратаят си останал пак бедняк. След Освобождението, съгласно подписания мирен договор, много турци, избягали по време на войната, се върнали в селата, за да продадат имотите си. В Лесново също се върнали някои турци. Един от тях се договорил с Боне Велинов Стойков да му продаде имота си, като му дал и съответен документ. По това време Боне Велинов бил сердар — контролър на данъчните органи. Той извикал турчина да му брои парите, но вместо това той и синовете му го набили и изпъдили.^[4]

Може определено да се каже, че именно през този период в резултат на законни и незаконни сделки и заграбване, имотите, притежавани от турците, преминали във владение на българите. По такъв начин много от по-влиятелните, находчиви и съобразителни българи натрупали много имот и се превърнали в крупни производители на селскостопански произведения. От данните в емлячните регистри на общината от 1895 г. личи, че редица фамилии, като Спасовци, са притежавали по около 1000 дка. ниви и ливади, Ганевци около 700 дка., Косто Делкин, Манолковци по около 200–300 дка., и т.н. Значителната част от домакинствата по това време са притежавали средно от 60 докъм 120 дка. и само една малка част, т.нар. малкажи, са имали до 20–30 дка.^[5] Това положение в основни черти се запазва някъде докъм 20-те години на нашия век, когато започва разслоението сред селското стопанство.

ОБЩНСКОТО УПРАВЛЕНИЕ СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО

Още по време на военните действия в освободените области започнало да се изгражда новото държавно управление. В България бил изпратен княз Дондуков-Корсаков със задача да организира новата администрация. Съгласно утвърдените временни правила, страната била разделена на окръзи, околии и общини. През 1888 г. в Софийски окръг влизали град София и околията Софийска селска, Новоселска, Искрецка, Златишка и Самоковска.^[6]

С указ № 607 на Народното събрание от 16 декември 1889 г. към Софийски окръг се присъединяват Орханийска (Ботевградска) околия,

град Копревщица, селата Душанци, Лъжене (Антон), Костенец, Долна баня, Радуил, махала Гуцал.^[7]

След приемане на закона на административното деление на територията на държавата от 16 май 1901 г. и на Закона за разпределение на населените места от закритите околии в други от 28 ноември 1901 г., Софийски окръг се състои от Софийска градска и селска, Орханйиска, Пирдопска, Самоковска, Трънска и Царибродска околия. (Ихтиман влиза в състава на Самоковска околия, Новоселци (Елин Пелин) и Сливница — на Софийска селска, а Годеч — на Царибродска околия.)^[8]

Измежду двете управляващи партии започнал да се формира и новият административен апарат на създадените общини. Още по време на руското временно управление с. Орманлия се обособило като самостоятелна община.

Не можахме да открием писмени документи, от които да личи кой е бил първият кмет на селото. Според сведения на по-възрастни жители, първият кмет е бил дядо Тричко. Той изпълнявал тази длъжност още от времето на турското робство. Произхождал от богат български род, за който няма данни да е дошъл от друго населено място. Имал благ характер и бил еднакво уважаван и от българи, и от турци. Освен това се отнасял с разбиране към нуждите на по-бедните селяни, на които помагал при нужда. Неговото добро имотно състояние и справедливо отношение при решаване на селските въпроси го поставяли сред най-добрите от селските първенци. Предполага се, че той е бил кмет докъм 1884 г. От съществуващите регистри по гражданското състояние личи, че е бил заместен от Стоимен Тодоров Бозаджийски. Родът на Стоимен Тодоров произхожда от Нови хан. Неговият баща Тодор Бозаджийски дошъл в Орманлия, оженил се тук и създал поколение. Закупил много ниви и ливади, отворил кръчма и започнал активно да участва в обществения живот. Бил кмет до декември 1895 г., когато бил сменен от Димитър Атанасов, който останал на този пост до ноември 1896 г.^[9]

За писар в общината непосредствено след Освобождението бил назначен Спас Анев Делибалтов. Неговият корен е от фамилията на Делибалтовци, родоначалник на която е дядо Христо, дошъл в селото от с. Мирково, Софийски окръг. Той бил грамотен селянин за онова време с първоначално образование, и след като положил изпит, станал

секретар-бирник. На този пост останал до 1908 г., когато бил сменен от Григор Влъчков, местен селянин с третокласно образование. Предполага се, че на тази длъжност е останал докъм 1916 г., когато бил заменен от Личо Митров Бърдарски, който преди това работил като писар в общината. Оттам останало и прозвището му „Личо Писаро“, което се помни и до сега.

През 1894 г. с извършените административни реформи на общините се предоставили нови правомощия и функции. Те имали вече самостоятелен бюджет, в който определяли и собствените приходи от местни такси и налози. Държавните данъци се определяли и събирали от държавни бирници, разпределени по общини. Освен това на общините била възложена задачата по извършване на административното обслужване на населението — издаване на различни видове удостоверения, опазване на полските имоти, съставяне на актове за раждане, умирения и женитби, осъществяване на задължителното основно образование, извършване на нотариална дейност, извършване на отделни правни сделки и др.

С други думи, общинските управления и кметовете играели важна роля в развитието на селищата през този период. Една от важните задачи на общината през този период била задачата за построяване на ново училище. За тази цел бил отреден дворът на избягалия турчин Абдул Рахман, в постройката на когото започнали и първите училищни занимания.

ЗАНАЯТЧИЙСТВОТО

Развитието на занаятчийството в с. Лесново започва още в периода на османското робство. То възниква като необходимост от задоволяване на потребността на чифлишкото стопанство от ремонт и поддържане на дребен селскостопански инвентар и сечива. Нуждите на местното българско и турско население от занаятчийски произведения и вещи за битови нужди се задоволявали от пазара в София, където по това време можели да се намерят произведения както от местни занаятчии, така и вносни стоки.

По това време индустрията на запад започва да оказва своето влияние и в турската държава и все по-често измества занаятчийските произведения с фабрични стоки. Нуждата от занаятчийски произведения се задоволява и от пътуващи търговци — занаятчии,

които продават на населението грънци, кошници, решета, дървени домакински съдове, бърда за тъкачните станове и други занаятчийски предмети. Облеклото на населението се изработвало ръчно, като за целта се използвал груб вълнен шаячен плат, тъкан на домашните станове, а дрехите изработвали местни или пътуващи шивачи (терзии). Важна форма за снабдяване на населението със занаятчийски и селскостопански стоки била натуралната размяна. Тази форма се запазила дълго време и след Освобождението.

Тухли се изработвали на място от селяните, които строят, а керемидите се купували от керемидарни, каквито имало в много от съседните села. Вар се доставяла от Голема Раковица, Саранци или от Сливница, а дървен материал и дърва за огрев от Белица, Каменица, Вакарел, Бърдо и Раковица. Камъни за строителството се осигурявали от поречията на реките в горната им част или от отделни кариери.

Разпадането на феодалното селско стопанство, което настъпило по време на Руско-турската освободителна война, и установяването на дребното и разпокъсано селско стопанство не премахнало нуждата от занаятчийски произведения и услуги. Тъкмо обратното. Обособяването на стотици дребни селскостопански производители разширило нуждата от увеличаване на селскостопанския инвентар и занаятчийски произведения. Появили се първите самостоятелни и независими занаятчии — коларо-железари, шивачи, обувчари, кожухари, дърводелци, налбанти и др., които задоволявали нарасналите потребности на населението. Към края на двадесетте години в селото вече имало и мелница, задвижвана от локомотил. Пак през този период била открита и даракчийница и тепавица, които обаче не просъществували дълго и били закрити през 30-те години. За съществуването на воденица по поречието на реката се споменава в Софийски кадийски регистър от 1709 г.^[10]

В „Декларация на Ибрахим ефенди“ се казва: „Моята съпруга и упълномощителка Меримшах хатун продаде чрез окончателна и законна продажба при условия, приети и от двете страни, на Елхадж Абделгафур ефенди за 330 гроша три от петте камъка на една воденица, намираща се в границите на село Орманли, спадащо към каазата на София, и граничеца от една страна с воденицата на Елхадж Осман, от втора страна с вакъфската воденица, от трета с реката, от

двете страни с обществен път. Другите два камъка на воденицата са собственост на Милош и Митре — синове на Лангер“.

Не разполагаме с пълна информация относно броя и имената на отделните занаятчии през различните периоди, затова ще споменем само част от тях. Можем със сигурност да твърдим, че първите занаятчии, занимаващи се с ремонт на селскостопански инвентар, са няколкото ковашки семейства, чийто произход и народност останаха неизяснени. Заселили се в селото от незапомнени времена, те са били и първите занаятчии, които изработвали рала, палешници, ковашки пирони, панти за врати, източвали сърпове, правили заварки на желязо, и т.н. Оборудвани с един ковашки мех, една-две наковални, няколко чука, клещи, дървени въглища, разположени в ниски схлупени помещения, наречени ишлици, те продължили своята ковашка работа почти до 30-те години от XX век. Помнят се имената на Вълчо Апостолов, Илия Апостолов, Пиме Апостолов и др. Техните наследници понастоящем живеят в София.

Към края на 1910 г. и по-късно в Орманлия възникват и други коларо-железарски работилници — работилницата на дядо Петър Доков, която се намирала на шосето за Елин Пелин, на дядо Тано Лазов (Гавазо) — също на това шосе, на Видул Бонев — близко до шосето, на Христоско Манолов Църнъов — на шосето за с. Доганово. По-късно такива работилници откриват Трифон Панков на улицата до черквата и Христо Арангелов (Тоската) до новото училище в двора на Андон Митов, негов тъст. В тези работилници работели самите собственици и членове на техните семейства. По-модерна била работилницата на Видул Бонев, в която имало банциг, бормашини, точила и други съоръжения, движени с електрическа енергия.

Една част от останалите занаятчии са имали работилници в сградата на площада, собственост на Косто Стоянов Делкин. Това била една дълга като казарма ниска едноетажна сграда с изглед на юг към площада. В най-източната част на двора към площада имало една малка постройка, в която се намирала касапницата. Касапите, най-често чуждоселци, изкупували говеда и овце от населението и продавали месото на селяните или на многобройните кръчмари.

В голямата и дълга постройка имало редица помещения, в които били настанени занаятчии и търговци. В помещението на най-източната част на сградата се намирала налбантницата, а до нея

помещението на халваджийницата. След това се подреждали кръчмата на Коста Делкин, кожухарската работилница на Илия Трифонов, общарницата на Александър Димитров и шивачницата на Мильо Богданов Илиев. Имената на халваджията и налбантина не са известни, тъй като не са били от селото. Освен посочените занаятчии, наемали помещения на площада, имало и такива, които, работели в собствените си домове. Такива били Иван Илиев (Ликов), шивач и бакалин, Серафим Младенов и Трайко Велинов — шивачи, Атанас Николов — кожухар и др. В старата постройка на общината, намираща се на мястото на сегашния ресторант „Старият дъб“, била работилницата на Темелин Янакиев Ганев, известен шегобиец и автор на народен шопски хумор. Често се случвало в шивашката му работилница да се провеждат приятелски срещи с неговите приятели и комшии на маса с тлъсти варени пилета и руйно ветренско вино. Веселили се приятелите в спокойните зимни вечери, бистрели политиката и си разказвали весели и тъжни истории. Между приятелите бил и Боне Бозаджийски, съсед на шивашката работилница, който след такива срещи се отбивал на другия ден в работилницата на Темелин и се оплаквал, че предния ден пак му била изчезнала кокошка или пиле, без да подозира, че той лично е участвувал в угощенията с останалите приятели. В малка неугледна и едноетажна постройка, която се намирала в двора на баба Зона (на същото място понастоящем е управлението на АПК), се намирала кацарската работилница на Стоян Стоименов Пашов, в която се изработвали или ремонтирали каци и бурета, а в другото помещение от същата постройка лятно време продавала кошници самоковската циганка Назента.

Наред със занаятчиите, които работели в селото, имало и отделни занаятчии, които работели като собственици или наемни работници в Елин Пелин или София. Това е особено характерно за периода на 30-те и 40-те години. Подгонени от немотията и недоимъка, те напуснали селото и търсели своето щастие в големия град. Мнозина от тях се преселили в София и по такъв начин поставили началото на лесновската „емиграция“. По-известни от тях са Петър Стамов — Самоковеца, който имал общарска работилница в София, регистрирана под фирмата „Хип-хип ура“, Илия Спасов, притежател на шапкарска работилница, Спас Христов Спасов — на шивашка

работилница, Спас Видулов — на сарашка работилница, Иван Илиев Трифонов — на сарашка работилница в Елин Пелин, и др.

В селото имало и няколко бръснарници, които се намирали в собствените дворове на бръснарите или в наети помещения в центъра на селото. По-известни са Стоян Трифонов Стоилков и неговият син Гаврил Стоянов, Илия Николов Илиев, Петър Николов Стаменов, Стамен Савов, Крум Бодурски и др.

Нуждите на населението от тенекеджийски и бакърджийски услуги се задоволявали от занаятчийските работилници в Елин Пелин или от пребиваващи в селото цигани катунари. Особено развитие на занаятчийството се наблюдава в периода 1940–1944 г., когато започва евакуацията на населението от София поради Втората световна война. В селото се появяват радиотехници, дърводелци, мебелисти, автомонтьори, хлебари, автомобилни тенекеджии и др. С увеличаването на зърнопроизводството нуждата от нова съвременна мелница става все по-наложителна. Съществувалата дотогава огнена мелница на Петър Ганев Перушански, Борис Димитров и Вангел Софиянецо, чието истинско име не ни е известно, вече не отговаряла на повишените изисквания и преустановила своята дейност. По-късно била продадена. Към 1938–1939 г. от ямболския край дошъл в селото Михал Димитров, който закупил построената в селото мелница. Мелницата била с голям капацитет, работела безупречно и произвеждала брашна с високо качество, поради което работела денонощно. Десетки мливари от околните села — Вакарел, Голема Раковица, Крушовица, Нови хан и др., дебнели удобен момент да смелят своята ръж след някой мливар от Лесново, за да се сдобият с известно количество пшенично брашно за пити и баници. Освен с мливари, дворът на мелницата откъм южната част бил пълен с добитък и птици. За кратко време Михал Димитров натрупал голямо състояние, което осигурявало на него и семейството му заможен живот.

През 1947 г. мелницата на Михал Димитров бе национализирана, а по-късно минава в системата на околийския промкомбинат. С кооперирането на селското стопанство е закрыта. Михал Димитров починал, а неговите наследници се преместили в София, където живеят и понастоящем.

С победата на социалистическата революция в нашата страна занаятчийството започва да се преустройва на социалистическа

основа. Възникват в страната първите трудовопроизводителни занаятчийски работилници и околийските промкомбинати, които поемат част от занаятчийските услуги за населението. Част от създадените промишлени предприятия започват също да произвеждат стоки за народно потребление.

С приемането на Декемврийската програма на партията от 1968 г. се предявяват нови по-високи изисквания за непрекъснато подобряване на комплексното обслужване на населението.

КООПЕРАТИВНО ДВИЖЕНИЕ, СЪЗДАВАНЕ НА КРЕДИТНАТА КООПЕРАЦИЯ „СЪГЛАСИЕ“

Възникването на кооперативното движение в България води своето начало след Освобождението от османско робство.

До Освобождението в нашата страна е имало отделни кооперативни организации главно с взаимоспомагателна цел.

След Освобождението по инициатива на Д. Благоев през 1892 г. в Търново се създава първата социалистическа кооперация „Работник“. По-късно през 1899 г. се утвърждава подобна кооперация в Пловдив.

През 1890 г. в с. Мирково, Пирдопски район, Софийски окръг, се създава по инициатива на известния прогресивен писател Тодор Влайков и Тодор Йончев — училищен инспектор, първата в страната селска кооперация за подпомагане на средните и малоимотните селяни.

Идеята за създаване на кооперативни организации намира все по-голям брой привърженици както в средите на работническата класа, така и сред бедните и средните селяни. Виждайки в нейно лице по-сигурна опора и защита срещу настъплението на капитализма, експлоатацията, икономическата зависимост, бедните и средните селяни и работниците пристъпват към създаване на кооперативни организации, където с обединените си усилия да се противопоставят на едрия капитал.

В ранния период от развитието на капитализма в нашата страна възникналите кооперации се обособяват като кредитни. Предоставяйки кредити при изгодни условия на своите членове, те им помагат да укрепят своето стопанство, да закупят необходимите животни и инвентар и да върнат получения кредит след определен срок. По-късно, особено към 20-те години на нашия век, кооперациите

постепенно се превръщат и в потребителни, т.е. започват търговия със стоки от първа необходимост на по-изгодни цени.

Кооперативното движение в нашата страна не остава чуждо и на с. Лесново. Под влияние на социалистическата пропаганда първите социалисти в селото започват да обсъждат въпроса за създаване на спестовно дружество.

На 31 май 1909 г. по инициатива на прогресивния учител Георги Иванов Джоров (Даскала) се създава земеделско спестовно дружество „Съгласие“. Учредители на създаденото дружество стават 24 души средни и бедни селяни.

За председател на учреденото Земеделско спестовно дружество е избран Стамен Атанасов Зиков — среден селянин, добър и начетен земеделски стопанин, за подпредседател Стоян Пасков, среден селянин, трудолюбив стопанин, за касиер-деловодител бил назначен Георги Иванов Джоров (Даскала). Завършил Солунската гимназия, той напуска Солун поради преследването му от турците заради участието му в освободителното движение, и идва в с. Лесново. Тук става учител и се включва активно в обществените работи на селото. За членове на ръководството били избрани още Игнат Стоянов Йонев — примерен и трудолюбив селски стопанин, и старият социалист Велко Стаменов Баров.

В съответствие със съществуващите разпоредби създаденото дружество следвало да бъде утвърдено от кметската управа и регистрирано по установения ред. Утвърждаването и регистрирането на дружеството е извършено от Георги Ганев Гьоков, който по това време е бил кмет на селото, и от Григор Влъчков — секретар-бирник.

Със създаването на Земеделското спестовно дружество се поставя началото на кооперативното движение, насочено към кредитиране на неговите членове, която дейност продължава до 1919 г.

Под влияние на Великата октомврийска социалистическа революция и дейността на Българската комунистическа партия след нейния първи конгрес, идеята за разрастване на кооперативното движение намира все повече привърженици. Благоприятни условия за това създава правителството на Земеделския съюз, което поощрява създаването на селски кредитни и потребителни кооперации. Същевременно нуждата от създаването на кредитна и потребителна

кооперация става все по-необходима за трудовите селяни и заради нейното противопоставяне срещу частните бакали.

Въпросът за създаване на кредитна потребителна кооперация или за превръщане на създаденото Земеделско спестовно дружество в кредитна потребителна кооперация се обсъжда активно от членовете — кооператори и други привърженици на кооперативното движение. И през този период един от активните инициатори за създаване на кредитната потребителна кооперация е Георги Иванов Джоров. Активна дейност по това време развиват Христоско Апостолов, Иван Анев Делибалтов (дядо Йованчо) и др.

През 1919 г. се свиква общо събрание на дружеството, в което участвуват 55 членове. След обсъждане на въпроса за създаване на кредитна кооперация „Съгласие“ е взето решение да се преустрои дружеството в кредитна кооперация, като се запазва даденото наименование „Съгласие“. Това решение е прието единодушно от всички присъстващи.

В протокола за създаването на кредитната кооперация „Съгласие“ са записани като учредители Георги Иванов Джоров, Христоско Апостолов, Иван Анев Делибалтов, Богдан Китов, Иван Ганев, Стамен Атанасов, Стоян Ласков, Игнат Йонев, Велко Стаменов Баров, Колдо Андонов, Тасо Златков, Димитър Манолов, Найдо Ботов, Боне Антонов, Цветан Тричков и др.

Учредителното събрание избира нов управителен съвет на кредитната кооперация в следния състав:

1. Председател на кооперацията — Иван Ганев
2. Касиер-деловодител — Георги Иванов Джоров
3. Член — Тасо Златков
4. Член — Димитър Манолов
5. Член — Цветан Тричков

В състава на контролния съвет били избрани Колдо Андонов Ботов и Боне Антонов Танев (учител).

Една от първите задачи на новоизбрания управителен съвет е да се увеличи съставът на членовете на кооперацията и да се открие собствен магазин за търговия със стоки от първа необходимост.

В резултат на предприетите мерки членският състав е увеличен значително. Още на следващата година е открит кооперативен магазин. Поради това, че кооперацията нямала собствена сграда, било наето

помещение от сградата на Стоян Бонев, където бил разкрит и първият магазин. За магазинер бил назначен Григор Арангелов Ценев. По-късно за магазинери били назначени Цветко Петков, Трайко Тодоров Андонов, Яне Манолов, Димитър Цветанов, Георги Иванов Гогошов, Георги Александров, Серафим Младенов и др.

През 1926 г. магазинът се премества в сградата на Найдю Ботов, където остава до построяването на собствена сграда.

Важна задача пред управителния съвет на кооперацията е нейното финансово укрепване. За целта са били сключвани при изгодни условия отделни заеми с по-заможни нейни членове, което ѝ осигурява нормално съществуване.

През 1933 г. кооперацията си осигурява парцел на площада на селото, където изгражда своя собствена сграда. В сградата е открит смесен магазин със стоки от първа необходимост и помещение за канцелария. По това време за касиер-деловодител е избран Трайко Тодоров Андов — един от учредителите на партийната организация, който полага много усилия и труд за организационното и финансовото ѝ укрепване. Определена положителна роля за предоставянето на парцел на кооперацията има тогавашният кмет Никола Илиев Гатов, който, макар че заема тази длъжност за кратко време — около един месец, осигурява на кооперацията нужния парцел.

Дейността на кооперацията постепенно обхваща и изкупуването и преработването на млякото. През 1936 г. се изгражда мандра, където кооперацията изкупува и преработва овчето мляко.

С реализирането на тази дейност се пресичат опитите на разни частни търговци да изкупуват при неизгодни цени млякото на земеделските стопани.

С увеличаване на асортимента на стоките в кооперативния магазин с всяка изминала година се ограничават възможностите на частните бакали и тяхната дейност започва да замира.

Със замогването на членовете кооператори все по-голяма нужда се явява от модерно съвременно обработване на земята. Откликвайки на нуждите на своите членове, кооперацията закупува определени бройки брани, плугове, валяци и друг селскостопански инвентар, който предоставя за ползуване на членовете. През 1940 г. закупува и една вършачка и трактор, назначава необходимия персонал за обслужването им и ги предоставя на населението за вършитба на зърнените храни.

По същото време закупува и един триор за пречистване на семената, който също се предоставя на селските стопани.

Някои селски стопани се групират отделно и закупуват свои селскостопански машини (жътварки, култиватор и др.), напр. Манол Спасов, Иван Делибалтов и Христоско Апостолов. С образуването на стопанството някои от годните машини и инвентар бяха изкупени, а негодните — бракувани.

Победата на социалистическата революция в нашата страна разкрива нови широки перспективи и възможности за развитие на кооперативното движение и кооперативната търговия. Държавата отделя големи грижи за укрепване на създадените кооперации с предоставянето им на изгодни заеми, разширяване на складовата база, разкриване на магазини и разширяване на асортимента на стоките. Бяха създадени районните кооперативни съюзи, които оказаха най-близка и непосредствена помощ на кооперациите.

Партийната организация в селото, комитетът на Отечествения фронт и общинският народен съвет също оказват близка и непосредствена помощ за по-нататъшното развитие и укрепване на кооперацията. Набелязани са мерки за нейното организационно укрепване. За председател е избран Цветко Йорданов Стоянов, за счетоводител — Цветан Стефанов Палев и за зам.-председател — Христоско Г. Митрин.

Най-главната задача, която се поставя пред кооперацията, е разширяване на мрежата от магазини, изграждане на собствена база и увеличаване асортимента на стоките.

През 1947 г. е открито първото кооперативно заведение за обществено хранене. В началния период там се продаваха предимно спиртни и безалкохолни напитки, а в последствие постепенно започна да се организира и общественото хранене. През 1949 г. съществуващият смесен магазин в сградата на кооперацията се разделя и се открива магазин за хранителни стоки в помещението на Данчо Цветанов Спасов и магазин за мебели, железария и домашни потреби в сградата на кооперацията. През 1955 г. се открива и първата сладкарница в помещението на Боне и Найдо Бонкови (бивша кръчма).

С изграждането на новата кооперативна сграда през 1959 г. (търговския дом), положението с магазинната мрежа се подобрява чувствително. На партера е открит модерен магазин за хранителни

стоки. В съседното помещение — съвременна сладкарница, а на втория етаж е обзаведен магазин за облекло и обувки. В останалите помещения от втория етаж е настанено управлението на кооперацията.

По-нататъшното разширяване на магазинната мрежа обхваща разкриването на постоянен магазин за плодове и зеленчуци, павилион със стоки от първа необходимост при училището и в горната махала, в читалището на малцинството, сладкарница с продажба на спиртни напитки в партерния етаж на сградата на АПК, и др.

С изграждането на представителния ресторант в селото се създават още по-добри условия за решително подобряване на общественото хранене. Ресторантът е изграден през 1978 г.

За по-нататъшното развитие на кооперацията след Девети септември 1944 г., за разширяване на нейната магазинна мрежа и складова база, финансовото ѝ укрепване, разширяване на обема и асортимента на стоковия фонд, определена заслуга имат работещите в кооперацията ръководни кадри като Стоянка Райкова, Рашко Николов Митов, Цветан Стефанов Палев, Цвятко Йорданов Стоянов, Стоян Димов, Ангелина Йорданова, Христо Стоянов Велинов, Мария Стоименова и др.

РАЗВИТИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Развитието на образованието бележи своето начало още в периода на османското робство. Както в много други селища на нашата страна, така и в с. Лесново е съществувало килийно училище, където свещениците или други по-будни българи са давали първоначални знания на учениците.

Оскъдни са сведенията, с които разполагаме за началото на килийното училище и първите учители. Първите сведения за съществуването на килийно училище в селото са от 1860 г. Знае се, че през този период килийното училище се е намирало в двора на черквата в отделна пристройка до старата черква (в същия двор е построена и сегашната черква).

Първият учител, който е обучавал децата на четмо и писмо, бил Стоил Петков (дядо Стоилко), баща на Трифон Стоилков, родоначалник на фамилията на Гаргутете. Стоил Петков е произхождал от заможна селско семейство. Родителите му са били

вероятно будни българи и затова решават да изпратят своя син да учи за свещеник в манастира „Св. Спас“.

Като завършил обучението си, Стоил Петков се завърнал в Орманлия, но не станал свещеник. Причината била, че двама от свещениците преди него — дядото на Иван Стоянов Попов (дългия) и Георги Попов от фамилията на Спас Василев починали скоропостижно, поради което той се побоял да не би да го постигне и него нещастие, и вместо свещеник станал учител в килийното училище. Не е известно колко време е учителствувал, но след като напуснал училището станал събирач на данъци (рабушчия). Килийното училище е съществувало до 1880 г., когато било открито първото светско начално училище.

Първата училищна сграда, където се извършвало обучението на учениците до четвърто отделение (понастоящем до четвърти клас), била стара турска къща, собственост на богат турчин на име Абдул Рахман или Абдурман — точно не е установено, който се преселил в Анадола.

Едни от първите учители и същевременно основатели на новооткритото училище били Стоян Трифонов, или както тогава са го наричали, даскал Тано, даскал Дамян, даскал Генко, и малко по-късно Георги Иванов Джоров (Даскала).

Стоян Трифонов или даскал Тано бил роден в с. Лесново. Произхождал от заможна селска семейство от фамилията на Самуил Кръстов Трифонов. Имал завършено третокласно образование, което по онова време било достатъчно, за да започне да обучава учениците в началното училище.

Сведенията ни за даскал Генко са съвсем оскъдни. Знае се, че е родом от с. Новоселци (сега Елин Пелин), че освен в с. Орманлия е учителствувал и в съседните села Доганово и Караполци, и че се е пенсиониран като учител.

Даскал Дамян е роден в с. Лесново. Произхожда от средно селско семейство, от фамилията на Илиовци. Негови живи правнуци са Найдо Павлов Илиев и Ангел Гатов Илиев.

Първият редовен учител със специално гимназиално образование е Георги Иванов Джоров. Роден е в Егейска Македония. Назначен е като начален учител и развива активна дейност за

изграждане на ново училище, което да отговаря на тогавашните изисквания.

Строителството на новата училищна сграда започва с помощта на държавата през 1907 г. Населението също е взело най-активно участие в осигуряването на дървен материал, камъни и вар. Строителството продължило три години и през 1910 г. било завършено. Междувременно обучението на учениците в началното училище по това време се е извършвало, освен в споменатата турска къща, и в къщата на Христо Доков, старата механа на Стоян Бонев, която се намирала на мястото на сегашната къща на Григор Янев Златков, и на други места.

Новата сграда на първото начално училище била построена в двора на старата турска къща. Понастоящем тази сграда на първото училище е преустроена в здравна служба и аптека.

Училището е открито тържествено през 1910 г. То било наименувано на големия български класик, поет и писател Иван Вазов. Новата училищна сграда разполагала с четири класни стаи за учениците от първо до четвърто отделение, голям хол, учителска стая и широко и удобно мазе за училищен инвентар. Занятията в нея продължават до 1937 г., през която година започва преустройството ѝ в здравна служба.

Независимо че обучението на учениците в новата сграда на училището вече се водело нормално, една значителна част от тях, по-конкретно тези от западната страна на селото, не могли да бъдат обхванати в новата сграда, поради което успоредно с обучението в новото училище, обучението се водело и в някои допълнителни постройки, като долния етаж на старата общинска сграда, къщата на Михалаки Стоименов, къщата на Ноче Делев и др.

По-известни учители в новата училищна сграда са били Георги Иванов Джоров, Боне Антонов, дългогодишен учител от с. Лесново, дал много от своя живот за укрепване и развитието на учебното дело, Игнат Стаменов — също дългогодишен учител от с. Лесново, Златко Сотиров Велинов също от с. Лесново, Еленка Георгиева от гр. София и други.

Учители, които са водили обучението на учениците извън сградата на училището, са били Йорданка Бонева Антонова, съпруга на Боне Антонов, дългогодишна учителка, Мара Григорова от София,

също дългогодишна учителка. И двете учителки са имали специално педагогическо образование.

Началното образование на учениците от селото продължава до 1922 г., когато се поставило и началото на прогимназиалното образование с откриването на първи прогимназиален клас. Дотогава прогимназиалното си образование децата получавали в Новоселци (Елин Пелин). През 1923 и 1924 г. последователно са открити втори и трети прогимназиален клас. Учебните занимания на прогимназиалния курс са се водили в кръчмата на Станислав Спасов, кръчмата на Яне Златков и долния етаж на общината. Директори на прогимназията са били последователно Димитър Василев от гр. Ихтиман, Иван Бояджиев от гр. София, Райчо Николов от с. Доганово и Кръстьо Петров от гр. София.

Необходимостта от нова училищна сграда, която да бъде в състояние да обхване всички деца от селото, както и от помещения за учениците от прогимназиалния курс, ставала все по-голяма. Кметът на селото по това време (1931–1934 г.), заедно с общинските съветници и учителите, започнал да обсъжда мястото за новата постройка, събирането на необходимите средства, участието на държавата и населението в неговото строителство. След дълги спорове било уточнено новата училищна сграда да бъде построена в долния западен край на селото, на мястото на общински терен, който по това време представлявал едно голямо блато. Решението било крайно неправилно и теренът неподходящ, но при тогавашните условия на буржоазното управление не се намерила сила, която да противодействува на това решение, и терен в центъра на селото не бил намерен — още повече като се има предвид обстоятелството, че собственици на дворните места около центъра на селото били хора от управляващата върхушка и отчуждаването им би накърнило техните интереси. Наложило се да се насипят хиляди кубически метра пясък за насипване на блатото и създаване на подходящи условия за строителство.

Най-важният въпрос, който се поставял във връзка със строителството на новата училищна сграда, бил осигуряването на необходимите средства. Във фонда, който общината открила преди строителството, били набрани 30 000 лв. Това било крайно недостатъчна сума. Наложило се Димитър Петков Анев — секретар-бирник и Георги Иванов Гогошов — секретар на земеделската дружба,

да потърсят помощ от държавата. Те посещават народния представител от БЗНС Делийски, който от своя страна ги завел при тогавашния министър Константин Муравиев. Той им обещал една сума от 700 000 лв. като заем за селото, който така и останал невърнат. С предоставения кредит Окръжната планова комисия възлага изработването на проектосметна документация за обща стойност 1 200 000 лв. След изработването на проектосметната документация се насрочва търг, който е спечелен от предприемача Нено Гичев от Еленските села, който довежда бригада и започва строителството.

Строителството на училището започва през 1931 г. и продължава три години.

През това време е завършен първият етаж. Закупени са най-необходимите учебни пособия и учебните занятия започват през 1934 г. Откриването на училището става през септември същата година при голяма тържественост. Присъствуват представители на окръга, много свещеници и много гости от съседните села. Населението на селото също присъществувало масово. Училището било наименувано на големия български поет и революционер Христо Ботев. Вторият етаж на училището и неговото дооборудване са завършени след Девети септември 1944 година, когато е изградена и оградата. През 1985 г. започва разширение, което обхваща изграждане на столова-трапезария и допълнителни учебни помещения.

След Девети септември 1944 г. директори на училището са били последователно Станчо Гюров, Стефка Петрова, Дина Попова, Христо Славеиков, Веска Палева и Васил Костов Цветков. От посочените директори само Василка Палева е от с. Лесново, останалите са от София и други населени места.

По-известни учители в периода след Девети септември 1944 година в училището са Петър Иванов Манолов, Цветана Игнатова Павлова, Петра Петкова Видулова, Мария Попова, в началния курс детски учителки — Василка Митова и Милка Славеикова, и в прогимназията — Василка Палева, Станка Благоева, Трайко Сотиров, Тодора Трифонова, Иван Шентов, Цветана Шентова, Ангелина Мечкарова, Цветана Митова, Христина Стоянова, Гена и Петко Киркови, Цанка Михайлова (дружинна ръководителка) и други.

Добри учители и известни сред населението преди Девети септември са били Иван Узунов, Виктория Манова, Люба Писева —

всички с висше образование.

През 1960 година в с. Лесново с решение на Софийския окръжен народен съвет е открито практическо земеделско училище с двегодишен срок на обучение. В него имали право да постъпят завършили основно образование младежи от населените места на Софийски окръг. Определена заслуга за откриването му има Цветко Йорданов Стоянов, тогавашен инспектор в отдел „Просвета“ при Окръжния народен съвет, роден в с. Лесново. Първоначално занятията на училището започват в учебните помещения на Народното основно училище „Христо Ботев“. С развитието на училището и разширяване на обхвата на учениците, помещенията се оказват недостатъчни и се налага да се търси ново решение. Същевременно паралелното водене на учебните занятия на две училища в една сграда започва да дава своите отрицателни резултати и причинява смущения в учебния процес. Налага се учебните занятия на практическото земеделско училище да се водят в отчуждената къща на Косто Стоянов Делкин, а общежитието на училището да бъде устроено в сградата на „Водстрой“, която се намира до стадиона.

За директори на училището били назначавани педагози с висше образование.

Това училище просъществува до 1970 година, когато по решение на Окръжния народен съвет е закрито. Закрити са и другите подобни училища в окръга и се дава път на селскостопанските техникуми.

[1] Симеон Дамянов, Руско-турската освободителна война 1877–1878 г., Военно издателство ↑

[2] Изчезнало селище, източно от Нови хан ↑

[3] Сборник материалов по русско-турецкой войне 1877–1878 г., т. 62, с. 72, 138 ↑

[4] Цветко Й. Стоянов — сведения ↑

[5] Петър Ленков — сведения ↑

[6] Изложение за положението на Софийски окръг, представено на Софийския окръжен съвет 1888 г., С., 1888, с. 3 ↑

[7] Изложение за положението на Софийски окръг, представено на Софийския окръжен съвет при Септемврийската му сесия 1890 г., С., 1890, с. 3 ↑

[8] Изложение за положението на Софийски окръг, представено на Софийски окръжен съвет 1901–1902, С., 1902, с. 4 ↑

[9] Вж. списък на кметовете на селото в приложението ↑

[10] Гълъб Гълъбов, Съдебни протоколи на Софийския съд, немско издание, 1960 г. ↑

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

ЛЕСНОВО ПРЕЗ ДВАДЕСЕТТЕ ГОДИНИ

РАЗВИТИЕ НА КАПИТАЛИСТИЧЕСКИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ ОТНОШЕНИЯ И РАЗСЛОЕНИЕ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Едновременно с окончателното ликвидиране на едрото турско феодално стопанство и с установяване на дребнособственическите форми на владение и производство се развива, макар и бавно, обратният процес — разлагане на дребната собственост и първоначално натрупване на капитала. Главните фактори, които способствуват за първоначалното разлагане на дребнособственическите отношения, са данъчната политика на държавата и силното развитие на лихварството. Лихварите, бирниците и търговците играят ролята на гробокопачи на простите стокови отношения и активно съдействуват за утвърждаване на новото капиталистическо общество. Тези процеси не отминават и Лесново.

Още през първото десетилетие на двадесетия век в селото вече се утвърждават редица фамилии, които притежават значителна част от имотите. Подпомогнати от държавата, тези стопани започват да купуват по-съвременни оръдия за обработване на земята. Появяват се първите конски жътварки, плугове, брани, валяци.

Започват насажденията на първите по-големи площи с овощни дървета. Този период се характеризира и с масово закупуване на ниви и ливади от по-заможните селски стопани, което съдействува за по-нататъшното обедняване на малоимотните и средни стопани. По-нататъшно развитие бележи търговията със зърнени храни. На гара Новоселци (Елин Пелин) се формира посредническа кантора, в която работи едрият земевладелец и търговец на зърнени храни Манол Спасов от фамилията на Спасовци, който закупува зърното от по-едриите производители от Орманлия и съседните села и го продава на търговци за износ или за задоволяване на нуждите на страната. Като по-едри зърнопроизводители през този период се утвърждават Манол

Спасов Велинов, Велин Спасов Велинов, Станислав Спасов Велинов, Георги Ганев Гъоков, Фердинанд Бонев Стоименов, Яне Златков Манолов, Веселин Стоименов Митрин, Никола и Георги Цветанови Кръстеви и др.

Необходимостта от своевременно обработване на имотите принуждава по-едрите селски стопани да търсят наемни работници. Така се появява ратайството. Ратаите били наемани срещу определено скромно възнаграждение със задължение да работят определен период в стопанството на чорбаджията, след което сменяли своите господари или оставали за по-дълго време у тях. Така например Косто Стоянов Делкин наел за ратай Иван (дългия), който му аргатувал почти до края на живота си и вече на пределна възраст бил изпъден. Като останал без хляб и подслон, той се отчаял и се удавил в собствения си кладенец. Ратаи са наемани от Фердинанд Бонев, Тодор Стоименов, Яне Златков, Иван Георгиев Даскалов, Цветан Стоименов Тричков, а Станислав Спасов (Ико) и братята Гане и Найдо Банкови (Бонковчетата) имали, освен ратаи и наети слугини. Масово било разпространено и ратайството всред учениците през летните периоди, когато те били наемани да пасат добитъка на чорбаджиите. Особено широко било разпространено наемането на временни работници по време на жътва, коситба и други важни селскостопански работи. Това особено се отнася за циганите в селото, които не притежавали собствени имоти и почти през цялата година през отделните периоди били наемани от по-едрите стопани срещу хляб, стари дрехи и жито или брашно. Наемни работници, особено по време на жътва, били наемани от съседните села. Това били предимно девойки, набирани от Вакарелските махали, които, групирани по 7–8 души, идвали в селото за около 10 дена, настанявали се в дома на собственика и от изгрев-слънце до залез жънели.

Данъчната политика на държавата също много допринесла за разслоението в селското стопанство. Многобройните и тежки данъци не били по силите на бедните и средни селяни и те били принуждавани да продават част от имотите и добитъка си или да вземат заеми от банката или местните чорбаджии и лихвари. Това още повече утежнявало положението и заробвало тези стопани, тъй като те едва могли да изплатят лихвите от взетите заеми. Особено високи били лихвените проценти на заемите, предоставяни от местните лихвари.

Това допринасяло имотите на бедните и средни селяни да стават лесна плячка за лихварите.

Особено безкомпромисни и груби били бирниците при събирането на държавните данъци. Никакви молби и обещания не склонявали бирниците да отложат събирането на данъците. Затова като от чума се разбягвали селяните, когато чуели, че в селото идва бирник. При невъзможност да се изплати данъкът в пари, бирникът пристъпвал към опис на по-ценното имущество от покъщината на длъжника или продавал на търг добитъка му. В селото още се помнят редица покъртителни случаи на такива описи и продажби на добитък, които поставяли отделните семейства в безизходно положение. Много от селяните, изпаднали в тежки задължения и икономическа зависимост от едрите земевладелци, започнали да търсят утеха в пиянството и комарджийството. Добре известна по онова време била кръчмата на Христо Бранков, където се играело най-много комар и където богатите ставали още по-богати, а бедните още по-бедни.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКА ПРОПАГАНДА И ПЪРВИТЕ СОЦИАЛИСТИ

Началото на социалистическата пропаганда в с. Лесново започва в края на миналия и началото на нашия век.

Това е периодът на Втория конгрес на Българската работническа социалдемократическа партия, в решенията на който пропагандата на социализма и селският въпрос се поставят на дневен ред. Това е периодът на укрепналото вече и ръководено от партията синдикално движение, в сред което идеите на социализма намират благоприятна почва.

Засилването на експлоатацията на работническата класа и укрепването на капиталистическото селско стопанство все повече разоряват дребните селски стопани и ги превръщат в наемни работници или ратаи. По своето класово и социално положение тези слоеве все повече възприемат социализма като своя идеология. От друга страна, лихварството и зеленичарството все повече си пробиват път и съдействуват за обедняване на безимотните и дребните селски стопани.

Определена роля за разпространяването на социалистическите идеи в селата от Елинпелинския (Новоселския) район има откритата през 1895 г. керамична фабрика „Изида“, към работническия колектив

на която Централният комитет на партията и по-специално Димитър Благоев, а по-късно и Георги Димитров, проявяват специален интерес. Те посещавали „Изида“, провеждали събрания с работниците, разяснявали политиката на партията и по такъв начин съдействували за разпространяване на социалистическите идеи сред местното население. За такава среща на Георги Димитров с работниците от фабриката през 1908 г. си спомнят Йордан Тонев Марин и Петър Ганев Перушански. Според техните сведения, срещата била проведена при доскоро съществуващия до фабриката гьол. Не е безинтересно да се знае, че дядо Петър Перушански е работил около 20 години като ратай на Спас Манолов и е изпитал униженията на ратайския живот. Останал още от малък без майка, а по-късно и без баща, той бил принуден да носи скъсани дрехи. Случило се така, че по някое време той носил панталони с различен цвят на двата крачола. От тук и неговият прякор — „Перестио“ или „Перушано“.

Подобно е било положението и на други безимотни или малоимотни селяни, като Йордан Тонев Марин, Стоимен Танев, Велко Стаменов Баров, Зарин Стоянов и др., които са били и първите носители и разпространители на идеите на Социалдемократическата партия.

Влиянието на Самоковската комуна от 1910 г. било пренесено от дядо Петър Стамов — „Самоковецо“, който открил общарска работилница, където със селяните коментирали политиката и разговаряли за своето положение. Така последователно — първоначално малко приглушено, по-късно с по-ясни позиции, Социалдемократическата партия печелела все повече привърженици. Нагледен пример в това отношение били провежданите през този период избори. За такива първи прояви съобщава и Работнически вестник от 1913 г. Събрания от Социалдемократическата партия били проведени в Богданлия, Караполци и Гюреджия (Огняново). Вестникът съобщава, че през същата година се е състояло първомайско събрание на работниците от фабрика „Изида“. Съобщава се също така за предизборно събрание на гара Новоселци (Елин Пелин) и др.

Голям успех привържениците на БРСДП имали в с. Караполци и в с. Богданлия на изборите през 1913 г. Работнически вестник от 7 ноември 1913 г. съобщава, че и в двете села Социалдемократическата партия спечелила повече от половината от гласовете на избирателите.

Масовите политически събития, които стават в района и се отразяват в централните работнически вестници, играят положителна роля както за пропагандирането на социализма, така и за укрепване на позициите на БРСДП. Това дава своето отражение и сред населението на с. Лесново. За такава масова проява Работнически вестник съобщава в броя си от 27 ноември 1913 г. Група работници — керамисти и тухлари от фабрика „Изида“, свикали събрание в една кръчма. Когато ораторът започнал да говори, стражарят от полицейското управление Г. Миленков и кметът ги предупредили, че не могат да правят събрание в кръчмата. Работниците излезли на улицата, където пред събралите се селяни ораторът продължил да говори. Властта се опитала да разтури събранието, но не успяла. На събранието били раздадени позиви и бюлетини във връзка с предстоящите избори. В същия вестник се съобщава, че на 17 ноември 1913 г. лидерът на демократическата партия Рашко Маджаров поискал да говори в една от кръчмите на с. Доганово. Селяните обаче започнали да негодуват и му казали, че не искат да го слушат, поради което той напуснал селото. Проведени били и други предизборни събрания и масови акции, в резултат на което на изборите за XVI обикновено народно събрание БРСДП получила 52 137 гласа, което ѝ осигурило 18 народни представители. В Софийски окръг за партията били подадени 5500 гласа и били избрани за народни представители Димитър Благоев и Борис Хаджисотиров.^[1]

БРСДП печели все повече привърженици. През 1908 г. за нея гласуват 2600 гласоподаватели, 1911–12 000, 1913–52 137, 1914–50 000, 1919–122 000 и 1920–182 000. Данните са за парламентарните избори за обикновено народно събрание и за велико народно събрание през 1911 г.

Така в резултат на създадените благоприятни икономически и политически условия в с. Лесново била създадена първата група на комунистическата партия.

ОСНОВАВАНЕ НА ПЪРВАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ГРУПА

Основаването на първата комунистическа група в с. Лесново е повратна точка в историята на селото и начало на организирана и целенасочена борба на трудещите се за по-добър живот, за създаване

на условия и предпоставки за победа на социалистическата революция.

За създаването на партийната група съществуват вече всички необходими обществено-политически, икономически и социални предпоставки и условия.

Вследствие на разрухата, която настъпва след войните, икономическото положение на селяните става още по-тежко. Обемът на селскостопанската продукция продължава да намалява, а цените непрекъснато растат. Лихварството получава още по-голямо развитие. Броят на задлъжнелите селяни продължава да расте. При невъзможност да върнат взетия заем лихварите често прибегвали до продажба на движимото и недвижимото им имущество. Това още повече влошава положението им и ги подтиква за борба против установения ред.

Широко развитие в селото получава кръчмарството. Съществуването на кръчмите обективно допринася за още по-голямо обедняване на безимотните и малоимотните селяни и за увеличаване на печалбите на кръчмарите. Периодът на двадесетте години от нашия век е наситен с много примери за икономическо разорение на селяни, разпродали своите имоти за изплащане на заеми, лихви и данъци, или пропилили имота си в кръчмите.

Не по-добро е положението на дребните служители от с. Лесново, които работят в София като работници по чистотата, разсилни, куриери и др. Мизерната заплата, която получават, не им давала възможност да свържат двата края, поради което те също търсят опора в левите партии. Най-големи трудности обаче понасят наемните работници и ратаите, чийто брой в селото се увеличава. Много от безимотните и малоимотните селяни, за да си осигурят допълнителен доход, отивали на работа във фабрика „Изида“. Там влиянието на БРСДП било значително, а това дава отражение и в с. Лесново.

Успоредно с икономическите условия съществува и много благоприятна политическа ситуация, която ускорява революционизирането на масите.

Между тези условия най-важна роля изиграва Октомврийската социалистическа революция, която разпалва освободителната борба на работническата класа в целия свят. Тя тласна напред и българските

работници и селяни, които под ръководството на комунистическата партия записват светли страници в своята героична история.

Решаващо значение за масовизирането на партията в нашата страна изиграва XXII конгрес на БРСДП, който бил обявен за I конгрес на Българската комунистическа партия — 1919 г. След конгреса цялата страна била покрита с мрежа от партийни организации и групи.

Между причините, създали благоприятна обстановка и условия за масовизиране на Българската комунистическа партия в страната, в това число и в с. Лесново, е управлението на земеделците. През декември 1918 г. е образувано коалиционно правителство, в което влизат представители на социалистическата партия и земеделския съюз. През 1920 г. на проведените парламентарни избори БЗНС получава най-много гласове, следван от БКП със 185 000 гласа. Това дава възможност на Александър Стамболийски да състави самостоятелно правителство.^[2]

Независимо че БЗНС е дребнобуржоазна партия, в която членуват бедни и средни селяни, нейното ръководство в лицето на правителството на Стамболийски не пречи на БКП да укрепи своите редове и да увеличи броя на партийните организации. Същевременно правителството на БЗНС провежда редица демократични реформи, които засягат чувствително интересите на bankerите, търговците и спекулантите. Приет е закон за трудовата поземлена собственост, който предвижда да се отчуждят срещу заплащане частните обработваеми земи над 300 дка. и да се раздадат на малоимотните и безимотните селяни със задължение да ги изплатят в течение на 20 години. Гласувани са закони за трудовата повинност, за прогресивно подоходния данък, за отчуждаване на недвижимите имоти на едрите градски собственици, за конфискация на незаконно придобитите по време на войната имущества, за съдене на виновниците за националната катастрофа.

Важна роля за учредяването на нови партийни организации в Софийския район има извършената огромна организаторска работа от партийни функционери на Централния и Окръжния комитет на БКП. Специална заслуга за създаването на партията в с. Лесново има Окръжният комитет на партията — неговият секретар Антон Иванов, Христо Халачев, както и членовете на ЦК на БКП Борис Хаджисотиров, Тодор Воденичаров, Йосиф Хербст и др.

Непосредствено влияние и конкретна помощ за създаването на БКП оказва Георги Вурдов от с. Богданлия. Той е роден на 1 април 1891 г. в с. Богданлия. Завършил право в Софийския университет, попада под влияние на идеите на социализма и става ревностен техен проповедник. През 1912 г. става член на Българската работническа социалдемократическа партия и се включва още по-активно в нейната борба. Като адвокат в Елин Пелин (Новоселци) развива активна дейност за създаване на нови партийни организации, включително и в с. Лесново. След преминаване на партията в нелегалност Георги Вурдов продължава партийната си дейност, но към 1938/39 г. се разболява и се премества в София. През 1957 г. умира.

Положително роля за образуването на Комунистическата партия в с. Лесново изиграва и създадената през 1913 г. организация на БКП в Елин Пелин (Новоселци), членовете на ръководството на която в лицето на Сотир Зеленков, Иван Пешев, Истилиян Попстанков, Георги Стоянов и други развиват активна пропагандаторска и организаторска работа сред своите съмишленици от околията.

При такава политическа и икономическа обстановка на 24 септември 1919 г. е образувана първата партийна група в с. Лесново. Събранието се провежда в шивачницата на Серафим Младенов, която се намирала в сградата в двора на Христоско Апостолов. На събранието присъства и Георги Вурдов, който изнася доклад по вътрешното и международното положение. Учредители на партийната организация са Трайко Петков Делибалтов, Стоян Велинов Лазов, Христо Димитров, Петко Андонов Танев, Саве Стаменов Баров, Мито Стаменов Баров, Димитър Петров, Темелин Ганев Перушански, Стойно Стоянов Дулев, Стойно Василев Ценев, Трайко Тодоров Андов, Зарин Стоянов, Серафим Младенов Танев и др. За председател на партийната организация е избран Трайко Петков Делибалтов, а за секретар-касиер Серафим Младенов Танев.

Трайко Петков Делибалтов е роден през 1894 г. в с. Лесново в средно селско семейство. Още от малък проявява голям интерес към книгите. Като завършва четвърти клас (четвърто отделение) напуска училище и помага на родителите си в селскостопанската работа. През 1914 г. е взет в казармата, но се разболява и постъпва на лечение в дивизионната болница в София. Там бил приет от д-р Рачо Ангелов, който му разяснява събитията, които тогава стават в страната. Това още

повече засилва неговото убеждение, че социалистите се борят против монархията. Този разговор го подтиква да проявява по-голям интерес към дейността на БРСДП и да търси прогресивна литература. Също така чете и прогресивния печат Работнически вестник, Балканска трибуна, Камбана и др.

По време на стачката на трамвайните работници през 1914 г. Трайко Делибалтов с други войници е изпратен да охранява депо. Те преминават на страната на стачниците и осуетяват потушаването на стачката.

Голямо влияние за оформяне на неговите възгледи оказва срещата му с Димитър Благоев. Това става през 1915 г. По това време той служи в една рота, взводен командир на която бил синът на Димитър Благоев. Когато бил пуснат в отпуск от казармата, синът на Д. Благоев му предал писмо и го помолил да го предаде в дома на Благоев. Трайко Петков отнесъл писмото, където бил посрещнат много топло от Дядото, и му разказал за положението на фронта и за настроението на войниците. Димитър Благоев го изслушал внимателно и накрая му дал указания какво трябва да правят за по-скорошното свършване на войната и за работата на село.

След освобождаването му от казармата Трайко Петков се завръща на село и започва заедно със свои съмишленици подготовка за създаване на партийна група. През 1919 г. постъпва на работа като стрелочник на жп гара Милковица (Побит камък). Там взема заедно със свои другари железничари участие в железничарската стачка, като разпръскват позиви и неутрализират дейността на изпратените войници за нейното предотвратяване. През периода 1920–1923 г. до Септемврийското въстание Трайко Петков взема активно участие заедно с партийната организация в провеждането на редица акции и масово-политически мероприятия. През 1923–1944 г. продължава да подпомага дейността на партията до края на своя живот. Особено активна дейност той развива след 9-ти септември 1944 г. Като член на ТКЗС, като общински, околийски и окръжен съветник, като член на постоянни комисии при тези органи, като председател на движението за мир той работи с енергия и ентузиазъм. За неговата дейност е награден от Държавния съвет с орден „За народна свобода“. Почива на пределна възраст през 1983 г.

С учредяването на партийната група в с. Лесново се поставя началото на организирана и целенасочена масово-политическа работа сред населението за още по-широко популяризиране на идеите на социализма и увеличаване на нейните привърженици. Като застава начело на борбите на безимотните, бедните и средните селяни за подобър живот, партията провежда редица мероприятия и инициативи в подкрепа на линията на централния комитет и на земеделското правителство, насочени към подобряване на положението на народа. Някои от тези мероприятия на партийната организация и земеделската дружба са отразявани през този период в Работнически вестник.

Особено активна е тази дейност по време на кампанията за съдене на виновниците от двете военни катастрофи и в борбата против реакцията и Врангеловия заговор. Следвайки тактиката на единния фронт, утвърдена от Четвъртия конгрес на БКП, партийната организация оглавява борбата на селяните, в резултат на което на референдума за приемане на закон за съдене на виновниците е получено одобрение с голямо мнозинство. Голямо политическо отражение в селото има организираното от партийната организация публично събрание през ноември 1922 г. за съдене на виновниците от войните. На събраниято е изнесен доклад от партийния функционер Б. Бабеков, който е изцяло одобрен от присъстващите. Все през същия този период в селото са проведени и други политически събрания сред трудещите се селяни от партийните функционери Т. Икономов, Г. Вурдов, Д. Златаров и др.

За успешните мероприятия на партийната организация през този период допринася в значителна степен обстоятелството, че начело на управлението е земеделското правителство, оглавявано от водача на БЗНС Александър Стамболийски. Изградената земеделска дружба в селото също дава своя принос в тази дейност.

Тя подкрепя активно мероприятията на земеделското правителство, насочени към преодоляване на трудностите, резултат на войните. Особено остро се разразява схватката между земеделската дружба, оглавявана от Христоско Георгиев, среден земеделски стопанин с прогресивни разбирания, подкрепян от неговите съмишленици Георги Иванов Гогошов, Григор Атанасов Стоянов (Готе), Никола Трифонов Симонов (Колче), Младен Иванов Гогошов, Павел Богданов Илиев и др., и ръководството на Народняшката партия,

оглавявано от Косто Стоянов Делкин, активен привърженик на реакцията и фашизма.

Пример за единодействие между комунисти и земеделци е избирането на Ноче Иванов Велев — представител на комунистическата партия, за кмет на селото за периода от май до септември 1922 г.

Важно политическо мероприятие, проведено съвместно със земеделската дружба и подкрепено от трудещите се селяни, е провеждането на местен референдум (допитване) за затваряне на кръчмите. Както беше изтъкнато по-горе, развитието на кръчмарството в селото допринася още повече за разслоението на селското население и разоряване на отделни малоимотни селски стопани. По това време в селото има около 12 кръчми, което за едно население от 2000 души е значително много. Особено активни по време на допитването са жените, които масово гласуват за тяхното затваряне. Кръчмите били затворени, но след Деветоюнския преврат били отворени отново.

На 4 март 1923 г. в София в един от салоните на партийния дом на ЦК се провежда поредната околийска конференция на БКП (по това време с. Лесново и другите села от Елинпелинския район административно се числели към Софийска околия). На конференцията присъствуват 136 делегати от 52 партийни групи и 36 делегати от 13 младежки дружества. На конференцията Антон Иванов, секретар на околийския комитет, изнася доклад за решенията на ЦК за създаване на работническо-селско правителство, а Хр. Халачев докладва за организационното състояние на партията. На конференцията е констатирано непрекъснатото увеличаване на броя на партийните и младежките групи и увеличаване на техния числен състав. Поставена е задачата за по-нататъшно укрепване на партийните и младежки организации, за разкриване на собствени клубове, за разширяване на масово-политическата работа. От партийната група в с. Лесново на конференцията присъствуват председателят на групата Трайко Петков и Иван Зафиров.

Решенията на Централния комитет на БКП и на околийската конференция разкриват още по-широко поле за изява на партийната организация. В проведените на 22 април 1923 г. избори за народни представители, кандидатите на Българската комунистическа партия

получават 45 гласа, което е доказателство за по-нататъшното нарастване на нейното влияние.

В голямата акция на Централния комитет на партията за събиране на храни за гладуващото население от Поволжието — СССР, партийната организация развива голяма разяснителна и политическа работа, а събраните жито и пари предава на акционните комитети.

През този период под влияние на извършващите се в страната демократични и прогресивни преобразования е създадено и читалище „Безсмъртие“. Закупени са първите томове прочитна и друга литература, които били поставени в два-три шкафа в читалищната библиотека, постоянно местени от едно на друго място.

За членове на читалището се записали почти всички учители, гимназисти и други прогресивни младежи и селяни. За ръководство на читалището били избирани предимно активни учители, които развивали голяма масово-културна дейност. Особено активни по време на създаване на читалището били учителите Георги Иванов Георгиев (Даскала), Райко Ив. Делибалтов, Цветко Й. Стоянов, Райчо Христов Николов и др. Най-активна дейност читалището развивало през зимните месеци, когато се организирали много вечеринки, повечето от които с прогресивна тематика.

Влиянието и авторитетът на партийната организация непрекъснато растял. Това вбесявало представителите на буржоазните партии и те всячески се стараели да я оклеветят. Особено злостна агитация те развили по адрес на партийните членове, представяйки ги сред населението като мързеливци, готованци и т.н. Остри били споровете през зимните вечери в селските кръчми. Не липсвали, разбира се, и весели случки. Така например при едно спречкване в кръчмата между водача на Народняшката партия Коста Делкин и стария социалист дядо Петър Перушански, Коста Делкин му казал: „Ако вие комунистите някога вземете властта, аз ще си забия един клинец в петата“. И двамата доживели победата на социалистическата революция, но когато дядо Петър напомнил на Коста Делкин за този случай, той отказал да изпълни облога.

[1] Работнически вестник, бр. 127 от 28 ноември 1913 г. ↑

[2] История на БКП — кратък очерк, С., 1979, Партиздат, с. 87 ↑

ГЛАВА ПЕТА

ОТ СЕПТЕМВРИ 1923 ДО ЮНИ 1941 Г.

СЪБИТИЯТА ПРЕЗ ЮНИ И СЕПТЕМВРИ 1923 Г.

На 9 юни 1923 г. чрез преврат е свалено правителството на БЗНС, а неговият водач Александър Стамболийски е убит няколко дни по-късно в околностите на Ветрен (с. Славовица).

Партийната организация в селото, следвайки указанията на ЦК за запазване на неутралитет, не предприема почти никакви мерки в подкрепа на земеделското правителство. Това дава възможност на местните превратаджии, ръководени от Коста Делкин и Христоско Манолов (Църнъов) да завземат безпрепятствено властта, а изявените членове на БЗНС да арестуват. С помощта на група войници, изпратени от „шпицкомандите“ за потушаване на евентуална съпротива от страна на БЗНС, били арестувани Христоско Георгиев Митрин, председател на дружбата, Георги Иванов Гогошов, Никола Трифонов Анев, Григор Атанасов Стоянов, и ги подкарали за полицейското управление в Елин Пелин. Някъде към края на селото по пътя за Елин Пелин те били посрещнати от Зарчо Митов Дейков, тогава околийски пристав, член на Радикалната партия, който се застъпил енергично пред войниците, като изтъкнал, че те са добри стопани и нямат никаква вина, в резултат на което били освободени.

През септември 1923 г. трудовият български народ се вдига на борба за смъкване на фашизма и за създаване на работническо-селско правителство. Редом с комунистите рамо до рамо вървели и сдружени земеделци. Събитията по време на Септемврийското въстание не са обхванали Новоселския район, включително и Лесново, главно поради разкриване на организацията в София и арестуването на неговите ръководители. Поради това и сформираната бойна група от осем членове на БКП за участие във въстанието не могла да вземе никакво участие.

Със Закона за защита на държавата Народното събрание на 4 януари 1924 г. разтурва комунистическата партия заедно с нейните поделения и младежки организации. Партията минава в нелегалност и продължава борбата с най-смелите свои членове.

Деветоюнският преврат и неуспехът на Септемврийското въстание показват още по-ясно необходимостта от съвместни усилия и действия на БКП и БЗНС. До такъв извод стигат и партийната организация и земеделската дружба в Лесново. В резултат на това укрепването на единния фронт намира практическа изява в отделни акции и мероприятия, като провеждането на изборите, укрепването на кредитната кооперация, активизиране на дейността на читалището и др. Междувременно реакцията продължавала да нанася удари по дейци на партията и БЗНС. Вестник „Знаме на труда“ в броя си от 18 март 1924 г. помества съобщение за убийството на активния член на БЗНС Илия Апостолов. „В неделя, на 16 март 1924 г. — пише вестникът — народният представител М. Дияннов, поканен от селяните на с. Орманлия, Софийско, говорил на публично събрание в кръчмата на Илия Апостолов, 65-годишен активен деец на БЗНС, дал двама сина убити във войната. След отпътуването на народния представител организирана шайка влиза в кръчмата, напада Илия Апостолов и един от агентите, Георги Брадата от с. Столник, стреля с револвер по него и по един селянин. Убит е Илия Апостолов, а тежко ранен — Петър Савов“. Преди престъплението групата пиянствува в кръчмата на Коста Делкин. За същия инцидент съобщава и в. „Земеделска защита“ в броя си от 18 март същата година. Отразявайки безчинствата на властта в с. Лесново, в. „Земеделска защита“ в бр. 88 от 21 май 1924 г. помества дописка от Христоско Георгиев, член на БЗНС, в която се съобщава, че той е бил арестуван, откаран в кръчмата на кмета Коста Стоянов, където е бил обискиран, иззети намерените у него бюлетини и заплашен, че ще бъде откаран в Обществена безопасност, ако не гласува за Сговора. Изобщо през този период, пък и по-късно до 1944 г., Коста Стоянов Делкин било като кмет (1913–1914, 1923–1924, 1928–1929 г.), било като ръководител на управляващата Народняшка партия и на Сговора, е стоял в центъра на събитията.

Заклет враг на социализма и идеите на БЗНС, произхождащ от чорбаджийски род, той бил привърженик на Консервативната партия, ръководител на Народняшката партия и на Сговора. Избиран за

общински и окръжен съветник, той имал решаващата дума по най-важните общоселски въпроси. В неговата кръчма са отсядали почти всички представители на буржоазните управляващи партии и властници от Новоселци и София. Там са били обсъждани планове за спечелване на избори и за преследване на прогресивните слоеве от селото.

Независимо от репресиите на властта, партията и дружбата продължават съвместната работа и в изборите на 4 май 1924 г. получават общо 79 гласа. За управляващите партии били подадени 280 гласа.

УЧРЕДЯВАНЕ И ДЕЙНОСТ НА ПАРТИЙНАТА ГРУПА НА БЪЛГАРСКАТА РАБОТНИЧЕСКА ПАРТИЯ И РАБОТНИЧЕСКИЯ МЛАДЕЖКИ СЪЮЗ

В края на 1926 г. била създадена Работническата партия като легална форма на забранената Комунистическа партия. На 5 март 1927 г. започва да излиза в. „Работническо дело“ — орган на партията. На 24 май 1928 г. е създаден и Работническият младежки съюз — РМС.

Следвайки указанията на ЦК на БКП за изграждане на легални партийни организации на Работническата партия, ръководството на нелегалната околийска партийна организация в Новоселци пристъпва към изграждане на легални партийни организации и организации на РМС. На 6 май 1927 г. са създадени легални организации на БРП(к) в селата Кривина и Новоселци. Същевременно се извършва конкретна работа за изграждане на трудовия блок. Изграждат се нови партийни организации. Укрепва дружбата между комунисти и земеделци. На 6 май 1927 г. ЦК на БРП дава конкретни указания за изграждането на Трудовия фронт. На 14 август 1928 г. се провежда околийска конференция на Работническата партия в с. Долни Лозен. На конференцията присъствуват секретарят на околийската партийна организация Никола Милев — впоследствие изобличен като предател, и К. Попов. Дадени са указания за ускоряване на процеса на изграждане на нови партийни организации.

На 2 декември 1926 г. в с. Лесново е създадена новата партийна организация на Работническата партия. Първоначално нейният състав бил от пет партийни членове, а впоследствие нараснал на 12. За секретар на партийната организация е избран Иван Зафиров, беден селски стопанин, работник във фабрика „Изида“^[1]

Изграждането на новата легална партийна организация на Работническата партия довежда до по-нататъшно активизиране на политическия живот в селото и до засилване на борбата на трудещите се против беззаконията на властта. На събрание на партийната група, проведено през април 1929 г., е обсъден и изпратен протест до в. „Работническо дело“, в който се казва: „Долу ЗЗД, дайте пълна и безусловна амнистия. Държавна издръжка на пострадалите от белия терор и гражданските войни. Властници, пуснете на свобода арестуваните софийски работници.“^[2]

В същия вестник са публикувани съобщения за изграждане на нови партийни организации на работническата партия в селата Богданлия, Огняново, Казичене, Кацяляне и др.

На 13 юни 1929 г. в с. Кривина се провежда околийска конференция, на която е разгледан въпросът за борбата против опортюнизма и ликвидаторството. Разглеждането на този въпрос имало голямо значение, тъй като се наблюдавал известен упадък и смут у отделни партийни членове, настъпил след Септемврийското въстание. Редица партийни организации, включително и тази в с. Лесново, увеличават своя състав. Активна дейност извършват и младежките дружества. Обединени в своята младежка организация — РМС, те участвуват в редица политически акции в Новоселци и Доганово през 1931 г. От проведените младежки конференции в тези села са изпратени искания за премахване на кървавия закон за защита на държавата, за освобождаване на задържаните затворници, за оставка на министрите Ляпчев, Цанков, Малинов, Мушанов, Гичев, В. Димов и др. Отправени са искания и за изпращане на делегации на трудещите се в СССР.

На 5 декември 1931 г. в с. Доганово се провежда районна конференция на младежките дружества от околните села, включително и на младежта от с. Лесново. На конференцията е разискван въпросът за изграждането на работнически младежки съюзи в селата, където не били изградени. Участващите в конференцията младежи присъствували на голямо публично събрание в селото, организирано от Трудовия блок, в което взели участие повече от 400 души.

Същият ден се провежда и районна партийна конференция, на която са обсъдени редица актуални задачи през този период. Изпратена е дописка до в. „Работническо дело“.

Още по-ясно и определено е поставена задачата за по-нататъшно организационно укрепване на младежките организации на окръжната конференция на РМС, която се провежда на 19 юни 1932 г.

Непосредствено след провеждането на районната конференция на РМС в с. Доганово, на 20 декември 1931 г. в с. Лесново е изградено дружество на Работническия младежки съюз с 10 членове. През януари 1932 г. се провежда конференция, на която била приета и протестна резолюция до правителството.^[3]

А ето и текста на протокол № 1:

„Ние, бедните и малоимотни селяни, на брой единадесет души, се събрахме на конференция и разменихме мисли върху тежкото положение, в което се намира работническата и селската младеж, и намираме, че само под борческото знаме на РМС под ръководството на класово осъзнатата младеж ще можем да водим борбата по-успешно за смъкване веригите на капитализма, за създаване на работническо-селско правителство. Конференцията иска: 1. Даване на пълна амнистия на политическите затворници и емигрантите; 2. Премахване на ЗЗД; 3. Премахване на екзекуциите; 4. Даване помощ на всички безработни“.^[4] Следват подписите на Павел Петров Стамов, Петко Велинов, Веселин Григоров Влъчков, Георги Найденов, Костадин Петров, Спас Богданов Илиев, Стоян Христосков, Методи Стефанов Спасов, Георги Георгиев и др.

В. „Младежка трибуна“ в бр. 21 от 19 март 1932 г. помества дописка, че в Новоселска околия са били образувани нови работнически младежки съюзи в селата Осоица (на 9.I.1932 г.), Долни Богров (на 28.III.1932 г. със седем членове), Бухово (18.II. същата година с 24 членове), Новоселци (през 1931 г. с 55 члена) и др. С образуването на работническите младежки съюзи в околията, включително и в с. Лесново, се влива нова струя, която обогатява и разширява още повече партийнополитическата работа.

През този период са проведени в околията редица политически събрания и други инициативи — две конференции на Работническата партия, предизборни събрания. Партийни функционери посещават отделни села. През 1931 г. партийната организация организира и провежда голямо публично предизборно събрание на улицата, което преминава при голям успех. Че авторитетът на партийната организация нараства, личи и от материала в партийния архив, че в Лесново се

предвиждало да бъде изграден партийен район на Работническата партия.^[5]

Между многото акции, проведени от партийната и ремсовата организации в селото, важно значение придобива акцията, когато за пръв път се развява червеното знаме в центъра на селото. Това става на 1 август 1930 г. Знамето се окачва на едно от най-големите акациев дървета в двора на Яне Златков Манолов. Ето какво си спомня един от участниците в тази акция Павел Петров Стамов — секретар на ремсовата организация през този период.

„По решение на РМС беше възложено на мен, на Спас Богданов Илиев и на Илия Методиев — всички членове на РМС, да окачим червено знаме в центъра на селото в знак на протест срещу агитацията на буржоазните партии по адрес на работническата партия и РМС. Намерихме червен плат и решихме да поставим знамето в двора на Яне Златков Манолов, който се намираще почти в центъра на селото. През нощта, след полунощ, влязохме в двора и се покачихме със Спас Богданов на дървото. Той се катереше напред, а аз след него със знамето, прикачено на един върбов прът. Илия Митов остана долу да пази. Окачихме знамето на най-високия клон и си отидохме. На следващия ден знамето гордо се развяваше над селото и вбесяваше нашите противници. След като не можеха да откачат, те отрязаха клона и по такъв начин го свалиха“^[6]

Друга акция на РМС, която привлича вниманието на населението, е изписването на лозунги на черквата. Това става през 1932 г. на Великден, когато богомолците са в черквата и слушат словото на свещеника. Когато излизат да я обиколят, виждат, че тя е изписана с много лозунги с червени букви. Това им прави силно впечатление и дълго време се говори за този случай, за извършителите и за партийната и ремсова организация, чийто авторитет все повече нараства.

Успоредно с активизиране на борбата на партията се засилва и терорът от страна на властващите партии и реакцията. Независимо че правителството на Народния блок идва на власт с помощта на партията и ръководената от нея борба на трудещите се, то не само че не прекратява терора и преследването на партийните кадри, но дори преминава към още по-крупни мерки. За такава жестока разправа над

членовете на Околийския комитет на работническата партия в с. Новоселци съобщава в. „Работническо дело“ от 23.XII.1932 г.

„На 5.X.1932 г. Новоселската партийна организация на Работническата партия устроила публично събрание, което било разтурено от полицията. Полицията извършила масови арести и нанесла жесток побой на Кръстан Раковски, Петър Иванов, Димитър Лулчев, Георги Николов и др. Всички са били бити с пушки и парабели, Кръстан Раковски е смазан от бой, счупени са му ребрата, главата и лявата ръка. В коридора на околийското управление побоищата продължили. Петър Иванов — секретар на партийната организация и др. също са били инквизирани. В окръжната полицейска инспекция 35 души са престояли 12 дни, от които 13 души са пратени в затвора.“

Това публично събрание се провежда по решение на околийския комитет на партията от август 1932 година и става известно на населението от Новоселския район като „Грънчарската революция“.

Ето какво се случило на този ден.

На 5 октомври 1932 г. в с. Новоселци денят бил слънчев и приветлив. Още от сутринта към площада пред районната потребителска кооперация „Развитие“ започнали да се събират стотици хора. Това били отрудени селяни, които идвали от околията пеша, на коне, с каруци, за да участвуват в събранието. Всички заемали определените им места. Новоселските комунисти и ремсисти също заели своите места. Те се ръководели от Илия Йорданов, Лазар Димитров, Мине Иванов и други. Съгласно предварителния план точно в 8 часа Филип Станков, член на партийното ръководство, се отправил в околийското управление и уведомил заместник-началника на полицията за предстоящото събрание. Заявили му, че в 9 часа ще му отговорят. При повторното му отиване в околийското управление, на Филип Станков било отговорено категорично, че събранието не трябва да се провежда и че полицията ще вземе необходимите мерки. Филип Станков заявил, че събранието се провежда съгласно закона и че той идвал в полицията не да иска разрешение, а да ги уведоми. Като излязъл от управлението, той се отправил към площада, където се намирали членовете на околийския комитет на партията и РМС. Взето било решение на събранието да говори Кръстан Раковски, активен партиен функционер. Пръв се изкачил на трибуната Филип Станков,

който открил митинга и дал думата на Кръстан Раковски. Мощният глас на оратора се разнесъл над притихналия площад. Всяка дума, казана от Кръстан Раковски, била зов за борба. В най-напрегнатия момент от околийското управление излезли въоръжени полицаи и се насочили към събранието. Те настъпили към множеството, но никой не се помръднал. Отекнала стрелба, но не настъпила никаква уплаха. Новите залпове също не дали резултат. Като видели, че по такъв начин не могат да разпръснат събраното множество, полицаите се разпределили на групи и се опитали да се вмъкнат между хората. Една част от тях били обезоръжени от отряда за охрана. Друга част обаче се добрала до трибуната, където говорел Кръстан Раковски. Започнал ръкопашен бой. На трибуната се изкачил друг партиен ръководител — Петър Иванов Божичков — и обявил, че полицията ще носи отговорност за извършения произвол. Даден бил сигнал за обезоръжаване на полицаите. Към тях полетели тухли, керемиди, домати и грънци. Оттам дошло и наименованието на протестния митинг „Грънчарска революция“. По повод на митинга в. „Утро“ в броя си от 15 октомври 1932 г. пише: „Дошли полицаи да разпръснат тълпата, но работниците ги обезоръжили и набили“. А при следствието следователят твърдял, че 20 полицаи били в болницата поради тежки наранявания.

Полицаите били принудени да напуснат „полесражението“. Направени били импровизирани трибуни, на които говорили Димитър Лулчев, Илия Йорданов и Ганчо Апостолов. Към 14 часа ръководителите на митинга дали указание за оттегляне на хората към селата. В същото време от София дошли два камиона полицаи и агенти и започнали арести и обиски на околните къщи и дори в някои от селата.

Битката на площада завършила. Морален победител бил народът и работническата партия.^[7]

„Грънчарската революция — пише в спомените си Петър Божичков^[8] — допринесе в много голяма степен за утвърждаване на авторитета на партийната организация в околията.“

„Грънчарската революция“ била оценена положително и от задграничното ръководство на партията в лицето на Васил Коларов. Такава оценка дала и балканската секция на Коминтерна.

Важен момент от дейността на партийната организация и РМС в Лесново била акцията по окачването на второто червено знаме на една от върбите в южния край на селото до шосето за гара Елин Пелин срещу първи май 1932 г.

Подготовката на акцията за окачване на знамето била замислена от партийното и младежко ръководство дълго време преди това. Било решено знамето да бъде поставено на една от най-високите върби, за да се вижда отдалече и да не може да бъде свалено лесно от местната власт. Непосредствени изпълнители на акцията били младежите Никола Христов Колев и Цветан Димитров, които през нощта срещу 1-ви май 1932 г. го поставят на една от върбите. Селото осъмнало с развято червено знаме и населението с радост посрещнало тази новина, а много от селяните и младежите се запътили към този край на селото, за да го погледат и му се порадват. Едва привечер на местните власти се удало да го свалят, но то вече било изиграло своята роля и дълго време след събитието било тема на разговор и коментари.

Периодът от 1923 до 1934 г. се характеризира с по-нататъшно разширяване на авторитета на партията в село и на нейното влияние сред населението. Постигнати са значителни изборни успехи при провеждането на различните избори. Проведени са много масови и политически мероприятия, насочени против буржоазията и беззаконията на властта. Подобро е организационното състояние на партията и това ѝ позволило да продължи борбата с нови сили и кадри през нелегалния период.

ПРЕВРАТЪТ НА 19 МАЙ 1934 Г. И СЛЕД НЕГО

На 19 май 1934 г. бе извършен военнофашистки преврат. На власт идва правителството на Кимон Георгиев, което има политическата подкрепа на Военната лига и кръга „Звено“. По това време Софийската окръжна партийна организация, както и цялата партия, бе насочила своето внимание към разобличаването на БРСДП и БЗНС като профашистки организации. Това я лишава от нейните естествени съюзници в борбата против надигания се фашизъм и за защита на непосредствените интереси на трудещите се, поради което в решителния момент партията не успява да мобилизира масите за борба против преврата.^[9]

Партийната организация и земеделската дружба в с. Лесново също не предприемат каквито и да било мерки против преврата. За кмет е назначен Никола Илиев Гатов, безпартиен, но само след един месец той е освободен и на негово място е назначен Боян Йорданов Василев (Боянчо), запасен офицер, изпратен от София.

По заповед на ръководството на Военния съюз, войсковите части овладяват положението в страната. Правителството на Народния блок е съборено. В страната е установена военна фашистка диктатура. Всички политически партии са разтурени. Народното събрание е разпуснато.
[10]

Новата власт насочва своите удари срещу работническото и земеделското движение. Бесилките и разстрелите осветяват пътя на новите реформи. Особена бруталност властта проявява при издирването на нелегалните дейци.
[11]

Арестувани са секретари на партийни и ремсови групи и земеделски дружби. През юни 1934 г. е инсценирана т.нар. „Новоселска конспирация“, което дава възможност на властта да арестува и жестоко да инквизира най-активните комунисти и ремсисти в околията (включително и целия районен комитет), 22-ма от които са изпратени в затвора. Масови арести са извършени и в другите райони на окръга.
[12]

Левосектантският курс на ЦК на партията и издадената директива за подготовка на въоръжено въстание и установяване на съветска власт допринасят още повече за откъсването на ЦК от партията и народните маси, тъй като не съществуват обективни условия за това. Левосектантското ръководство претърпява сериозно поражение. Намалела е значително активността на партийната работа по места.

Настъплението на политическата реакция се придружава и с икономическо настъпление срещу жизнените интереси на трудещите се. В селата разорението на дребните селяни продължава за сметка на крупните земевладелци.

Аналогични процеси през този период се развиват и в с. Лесново. Броят на малоимотните селски стопани се увеличава. Увеличава се и броят на работниците във фабрика „Изида“. Това са предимно бедни селяни като Иван Зафиров, Спас Зафиров, Григор Зафиров, Никола Стоименов (Козоко), Трифон Мишов и неговата жена

Славена Трифонова, Георги Мишов, Ноне Делев, Софрони Бечов, Симеон Ангелков, Станоил Андонов (Танко) и др., които ежедневно прехождали по 5 км от селото до фабриката на гара Новоселци (Елин Пелин), за да си осигурят допълнителен доход.

Увеличавал се и броят на дребните служители и наемните работници в София, като Цветан Димитров (Цецката), Трайко Найдов (попо), Веселин Александров, Манол Стоилков, Георги Ночев Делев, Георги Велков, Спас и Мильо Богданови, Никола Христов Колев (Колче) и редица други, много от които вземат активно участие в борбите на партията в по-късния период.

Същевременно доходите на отделни по-едри земевладелци, както и на кръчмарите, непрекъснато растат. По-крупни стопани по това време са Манол Спасов Велинов, Стефан Спасов Велинов, Велин Спасов Велинов, Косто Стоянов Делкин, който още повече увеличава своите доходи, Яне Златков Манолов, който през този период закупува вършачка, Фердинанд Бонев Стоименов, Веселин Стоименов Митрин и др. Размерът на владяната от средните стопанства земя непрекъснато намалява. Ако по време на Освобождението и след това тя е около 80–100 дка., през 1934 г. тя намалява на 60–80 дка.

По-важни мероприятия на властта в селото през този период са разработването на регулационен план и начални опити за неговото приложение, засилване на санкциите срещу пияниците и алкохолизма.

Като възприема новия ленински курс, Централният комитет на партията насочва своите усилия за преграждане на пътя на фашизма. Шестият пленум на ЦК на БКП, който се състоя през февруари и март 1936 г., набелязва мерки за създаване на широк народен фронт, ръководен от партията, за борба против фашизма и надвисналата война. Борбата на трудещите се е насочена за осъществяване на платформата на Народния фронт, приета на Шестия пленум, чието съдържание обхваща четири основни искания:

- Възстановяване на Търновската конституция и на гарантираните от нея права и свободи на гражданите;
- Провеждане на парламентарни избори;
- Отмяна на противоконституционните закони и наредби, приети след 19 май;
- Разтуряне на всички организации, които се обявяват против възстановяването на конституцията.

Тези искания стояли в основата на работата на преминалите в нелегалност партийни организации и дружества на РМС. Следвайки указанията на ЦК, партийната организация в село и РМС насочили своите усилия за възприемане на легални форми на борба. Такива удобни форми за легална проява са кредитната кооперация „Съгласие“, читалище „Безсмъртие“, въздържателното дружество, спортният клуб „Шоп“ и други.

За активизиране на работата на партийната организация и на РМС допринася много подобряването на кадровия състав на двете организации.

През 1934 г. партийната организация в селото се оглавява от Райко Иванов Делибалтов, убеден комунист антифашист, притежаващ големи организаторски способности, а ремсовата организация — от активния младежки ръководител Мильо Богданов Илиев, шивашки работник, и Никола Христов Колев (Колче), работник — металик.

За подобряване на организационното състояние на партията има определен дял и новосъздаденият околийски комитет на партията, в който представител на партийната организация от с. Лесново е Райко Иванов Делибалтов.

Ново попълнение постъпва в партийната организация от по-младото поколение. В нейните редове се включват нови членове — Павел Петров Стамов, Стоян Христосков Георгиев, Борис Спасов, Никола Зашев Лазаров, Станоил Митов Яков, Иван Донев Бочов, Стоян Миленов Натов, Манол Стоилков, Спас Богданов Илиев, Цветан Димитров и др., които под ръководството на Райко Иванов Делибалтов допринасят за изживяване на сектантския период и насочват своите сили към укрепване на връзките си с масите.

В резултат на извършената организационна работа от ръководителите на РМС Мильо Богданов и Никола Христов Колев, организацията заработва още по-активно.

По-съществени мероприятия и по-активна дейност през периода 1934–1941 г., извършени от партийната организация и РМС, са:

- Разпространяване на позиви и бюлетини по време на провеждането на избори;

- Съгласуване на съвместни действия със земеделската дружба и приемане на единни позиции при гласуването;

— Участие на младежи от с. Лесново (Цветан Димитров, Никола Христов Колев, Манол Стоилков, Стоян Младенов и Антон Димитров) в ремсова сбирка на Витоша — Черни връх;

— Нелегално събрание на БКП и РМС, състояло се през 1936 г. на гара Милковица (Побит камък) с участието на Райко Иванов, Мильо Богданов, Никола Стоименов, Стоян Миленов и представители от Нови хан, на което Неделко Переновски от околийския комитет на БКП поставя въпроса за работа в нелегални условия и задачата за събиране на пари за марки за издръжка на организацията;

— Нелегални събрания и срещи на партийната и ремсовата организация в общарницата на Борис Спасов Василев, шивачницата на Мильо Богданов Илиев и други.

Кметове през този период са били Боян Йорданов Василев 1934–1935 г., Йордан Панайотов Николов 1935–1938 г., Петър Иванов Въжаров 1938–1942 г., всички от София, активни привърженици на Деветомайския военнофашистки преврат.

Една от главните задачи на партийната и ремсовата организация в селото през този период е привличането на трудещите се селяни за създаване на единен фронт. Усилията в тази насока се свеждат до организиране на борбата на селяните за защита на кредитната кооперация, за справедливи цени на селскостопански произведения.

Така през периода 1936–1939 г. Българската комунистическа партия постигна сериозни успехи в осъществяването на новия си курс.

Изграден е Народният фронт. С това е завършен започналият още след Великата октомврийска социалистическа революция процес на болшевизация на партията и тя се превръща окончателно в партия от нов ленински тип, годна да подготви и ръководи борбите на масите за сваляне на капитализма.

[1] в. „Работническо дело“, 11 ноември 1931 г. ↑

[2] в. „Работническо дело“, бр. 31, 18.IV.1929 г. ↑

[3] в. „Младежка трибуна“, бр. 16 от 21.I.1932 г. ↑

[4] в. „Младежка трибуна“, бр. 16 от 21.I.1932 г. ↑

[5] Централен партийен архив, ф. 32, оп. №1, арх. № 1 ↑

[6] Павел П. Стамов — сведения ↑

[7] В редовете на борбата — документално-публицистичен очерк, с. 35 ↑

[8] Петър Божичков — спомени ↑

[9] История на Софийската окръжна партийна организация, с. 263 ↑

[10] История на БКП — кратък очерк, Партиздат, 1979, с. 151 ↑

[11] М. Димитров, Поява, развитие и идеология на фашизма в България, С., 1947, Издателство на БРП(к), с. 54 ↑

[12] История на Софийската окръжна организация на БКП, с. 264

↑

ГЛАВА ШЕСТА

ПЕРИОДЪТ НА СЪПРОТИВАТА, ЮНИ 1941 — СЕПТЕМВРИ 1944 Г.

На 1 март 1941 година правителството на Богдан Филов подписва във Виена Тристранния пакт за присъединяването на България към оста Рим, Берлин и Токио. На 1 и 2 март 1941 година над 680-хилядна хитлеристка войска навлиза в нашата страна. По такъв начин България фактически е въвлечена във Втората световна война на страната на Тристранния пакт.

Българската комунистическа партия^[1] гневно осъжда националното предателство. В декларацията си „Една фатална стъпка“ тя заяви, че „българският народ не храни никакво доверие към днешното правителство и отказва каквато и да било подкрепа на неговата противонародна политика“.

Депутатите на БРП и легалната опозиция в Народното събрание гласуват против подписването на пакта. В нота от 3 март 1941 г. съветското правителство изтъква, че изборният от българското правителство път води не към укрепване на мира, а към разширяване на сферата на войната и въвличането на България в нея.

Присъединяването на България към Тристранния пакт, макар и временно, засилва позициите на българския монархофашизъм. Към България са присъединени Македония и Западните покрайнини, островите Тасос и Самотраки. Това предоставя възможност на българската буржоазия и монархофашисткото правителство да демагогствуват с патриотичните чувства на народа.

Същевременно Хитлеристките „съюзници“, опирайки се на местната фашистка реакция, с помощта на органите на българската държава подлагат на политическо потискане и икономическо ограбване страната и народа.^[2]

В страната е въведена купонна система. Производството на стоки рязко спада. Изчезват от пазара стоките за широко потребление.

Черната борса придобива широки размери, развихря се спекулата. Масовата мобилизация на най-трудоспособните мъже разстройва стопанството. Приети са законът за гражданската мобилизация, законът за снабдяване и регулиране на цените, законът за реквизицията на селскостопански произведения и животни. Големи суми от бюджета на държавата се отделят за издръжката на германските войски. Цените на стоките за широко потребление рязко се увеличават, започва инфлация на българския лев. Всичко това затруднява революционното движение, но същевременно откъсва народните маси от управляващата върхушка. Тези процеси и явления дават отражение и в с. Лесново. Към средата на месец март 1941 г. в селото пристигат германски войски. Площадът е задръстен от оръдия, камиони, влекачи. Училището и много от частните къщи са заети от германски войници. Кметът на селото Петър Иванов Въжаров, който добре знае немски език, полага всички усилия за създаване на добра обстановка за пребиваването им. Още на следващия ден цените на яйцата, маслото и месото се покачват двойно и тройно, тъй като германските войници разполагат с много български пари.

На 6 април 1941 г. хитлеристите нападат Югославия и Гърция и в кратък срок ги завладяват. Германските войски остават в селото докъм края на април, с изключение на една специална част, която остава в селото до август 1944 г.

На 22 юни 1941 г. хитлеристките пълчища нахлуват в Съветския съюз. Вестта за това ново фашистко злодеяние накара човечеството да изтръпне. Дълбоко възмущение обхваща всички антифашисти.^[3]

ДЕЙНОСТ НА ПАРТИЙНАТА И РЕМСОВАТА ОРГАНИЗАЦИЯ ДО СЪЗДАВАНЕ НА ПАРТИЗАНСКИЯ ОТРЯД „ЧАВДАР“, 2 ЮНИ 1942 Г.

Трудещите се от Софийски окръг посрещат с гняв и възмущение вестта за вероломното нападение над Съветския съюз. Тревога настъпва и сред трудещите се от Новоселския район. Населението изразява по най-различен начин своето отрицателно отношение към българското фашистко правителство и настъплението на германските войски на източния фронт.

Един месец след нападението на хитлеристите в Съветския съюз, Новоселският околийски управител уведомява Областния управител, че забавянето на настъплението на германските войски в СССР дава

повод за всевъзможни коментари и обнадеждава „левичарите“. Той съобщава, че в района броят на вестниците на официалната преса силно е намалял — от 300 на 200 броя. На съобщенията по радиото за успехите на немските войски на източния фронт населението не вярва. [4]

На 24 юни 1941 г. Политбюро на ЦК на БКП провежда разширено заседание, на което се приема решение да се започне въоръжена борба против хитлеристите и българските фашисти. Това налага изграждането на военни комисии при Централния и окръжните комитети на партията, запазването на партийните и ремсовите кадри от нови полицейски удари, бягство на ръководни кадри от концлагерите и затворите, заздравяване на връзките между ЦК на партията и окръжните комитети. [5]

Софийската окръжна партийна организация пристъпва незабавно към изпълнение на взетите от Политбюро на ЦК на БРП решения от 22 и 24 юни. Скоро след това в дома на Райна Николова Йончева в София на ул. „Екзарх Йосиф“ 47 се провежда заседание на Окръжния комитет на БРП. На него присъства и организационният секретар на ЦК Цола Драгойчева. На заседанието се набелязват конкретни мерки за разгръщане на въоръжената антифашистка борба на територията на София и окръга.

Решенията на Политбюро на ЦК на БРП стават достояние и на комунистите и ремсистите от Новоселския район.

През есента на 1941 г. се провежда конференция на партията и РМС в землището на Байловски район, на която се взема решение незабавно да се пристъпи към подготовка на въоръжена борба. Непосредствена задача за изпълнение, която е поставена на конференцията, е събиране на оръжие и подготовка на скривалища. На конференцията присъства и Райко Иванов Делибалтов като секретар на партийната организация и член на околийския комитет на БРП в с. Новоселци.

Партийната и ремсовата организация в с. Лесново също са запознати с решенията на Политбюро на ЦК на БРП за приемане на курс на въоръжена борба и с решенията на партийната и ремсовата конференция в Байловския район.

На една от срещите през този период, проведена в двора на Никола Христов Колев с участието на Иван Божилов като

представител на окръжното партийно ръководство, се обсъжда въпросът за изграждане на скривалище край зеленчуковата градина на Трайко Арангелов (Пандуро) до реката, западно от селото. Поставен е и въпросът за подготовката на акции за извършване на саботажи по жп линията София — Пловдив (вдигане на композиции във въздуха, натоварени с военна техника и войници) между гарите Новоселци и Побит камък. Била е поставена задачата за получаване на разписанието на влаковете от стария партиен член Трайко Петков Делибалтов и за получаване на необходимото количество взрив от Цветко Андонов Митов.

Под ръководството на Райко Иванов Делибалтов, секретар на партийната организация, и Мильо Богданов Илиев и Никола Христов Колев, отговорници за дейността на РМС, се пристъпва към организационно укрепване на двете организации и подобряване на връзките им с трудещите се селяни и младежи.

На няколко последователни събрания на различни места в селото (в общарницата на Борис Спасов, шивачницата на Мильо Богданов, в тухларните в долния край на селото и на други места) се набелязват конкретни мерки за разпределяне на селото на райони със съответни отговорници, определяне на места за събиране на храни и оръжие, места за провеждане на срещи с нелегални дейци, за засилване на агитацията сред населението против политиката на фашисткото правителство, и т.н.

Една от непосредствените задачи на партийното ръководство е да привлече в редиците на партийната организация повече членове и симпатизанти от средата на работническата класа, бедните и средните селяни, занаятчии и служители. В резултат на извършената работа, в партийната организация обединяват своите сили както членовете на партията през легалния период до 1934 г., така и нови по-млади членове и симпатизанти, а също и членовете на РМС, навършили по-зряла възраст.

Към края на 1941 година партийната организация в с. Лесново вече има около 20 привърженици (членове, съмишленици и симпатизанти), което обстоятелство облекчава в значителна степен изпълнението на партийните задачи. Партийната организация през този период обхваща в своите редици всички изявени антифашисти — Райко Иванов Делибалтов, Мильо Богданов Илиев, Никола Христов

Колев, Цветко Андонов Митов, Никола Зашев Лазаров, Стоянка Райкова Делибалтова, Стоян Миленов Натов, Стоян Христосков Георгиев, Симеон Ангелков Ленков, Иван Донеv Бочев, Манол Стоилков Дуков, Павел Петров Стамов, Александър Димитров Манолов, Иван Зафиров Стоянов, Ноче Делев Велев, Цветан Димитров Буковичарски, Нено Иванов Ненов, Стоян Младенов Иванов и Борис Спасов Василев.

По линия на РМС селото е разделено на два района — долна и горна махала. За отговорник на младежите от долната махала е определен Стефан Трифонов Панков, коларо-железарски работник, младеж с прогресивни убеждения и скромен характер. Със съгласие на партийното ръководство в тази група се включват Йордан Григоров Колев, земеделски работник от прогресивно семейство, Стоян Серафимов Стоименов, земеделски работник, градинар, Борис Миленов Натов — шивашки работник, член на РМС в отряда на шивашките работници в София, Стоимен Илиев Стоименов, дърводелски работник, включен в младежкото движение в София, Борис Бонев Найдov, автомобилен монтьор и др. Срещите на групата се провеждат на различни места (тухларниците в долния край на селото, къщето на Косто Ст. Делкин в долното поречие на река Лесновска и на други места). За отговорници на ремсовата група от горната махала на селото са определени Цветан Ночев Делев, общарски работник в София, включен в младежкото движение още през 1939 г., активен член на РМС, на когото ремсовото ръководство от тогавашния квартал на столицата „Коньовица“ е възлагало да разпространяват заедно с Петко Младенов и Борис Миленов позиви, да устройват нелегални срещи и да участвуват в друга младежка нелегална дейност. Бранко Георгиев Попов също е натоварен да отговаря за тази група. Той е гимназист в Пета мъжка гимназия, отговорник за началните класове в гимназията, активен ремсов функционер. В групата са включени също така Ане Трайков Петков, ученик в дърводелското училище в София, Костадин Николов Митов, печатарски работник в София, Спас Станоев Николов, текстилен работник също в София, и Димитър Андонов Митов, земеделски работник. Групата провежда редовно сбирки, на които се съобщават новините от източния фронт, изнасят се реферати и се набелязват мерки за засилване на агитацията сред населението. Такива сбирки се

провеждат в двора на общината, където се намира джамията, в чифлика на Спасовци, край реката в горния край на селото и на други места. Дейността на групата, с някои промени в състава ѝ, продължава до началото на 1944 г.

РМС провежда свои мероприятия и сред останалата част от младежите. Особено резултатна тази дейност е сред гимназистите в София по време на лятната ваканция и коледните празници. Активно участвуват и младежите, работещи в София, които се включват в почти всички масови младежки инициативи, провеждани в селото — срещи, увеселения, подготовка на вечеринки и т.н.

Конкретна форма на изява на РМС е дейността на създадения през 1940 г. спортен клуб „Шоп“. Това беше легална спортна организация, в която както в ръководството, така и в спортния тим, бяха включени преди всичко активни ремсисти или негови привърженици — Бранко Георгиев Попов, Цветан Ночев Делев, Петко Младенов Иванов, Иван Георгиев Велинов, Стефан Гюров, Димитър Йорданов Ценев, Кирил Стоянов Велинов, Георги Гаврилов Балъков и др. Футболните мачове в Лесново и в съседните села Новоселци, Осоица, Априлово бяха удобна форма за разясняване на политиката на партията и РМС.

Определено може да се каже, че през периода 1941–1943 г. младежите от Лесново са под влиянието на РМС и подкрепят почти всички негови мероприятия.

Важна роля за организационното укрепване на РМС и за подобряване на нелегалната работа при новите условия изиграва проведената през юни 1941 г. среща на по-активните младежи в с. Априлово — местността „Бабата“.

На тази среща Михаил Александров и Ангел Цветков, членове на Околийския комитет на РМС — Новоселци изнасят докладите „Как да се държим пред полицията“ и „Задачите и борбата на РМС“. На тази среща от Лесново участвуват Цветан Ночев, Стефан Трифонов, Трифон Симеонов Ангелков, Ане Трайков, Стефан Гюров и др.

Властта също взема необходимите мерки за борба срещу съпротивителното движение. Набелязват мерки за подобряване на агентурната работа на Новоселското околийско полицейско управление, привеждат в по-добър ред картотеките на партийните функционери, изпращат съответни разпореждания до кметовете в

селата. Започва издаването на бюлетин с имената и снимките на търсените от властта нелегални дейци. Засилват се арестите.

Новоселският околийски управител А. Каракашев с писмо № 2957, от 28 март 1941 г. до кметовете в околията разпорежда да се забрани слушането на чуждите радиостанции в предаванията им на български език в общодостъпните заведения и да се създаде служба, която да следи за изпълнението на това разпореждане.

В донесението на полицейския разузнавач Ст. Любенов с писмо № 5056 от юни 1940 г. до околийския полицейски началник в Новоселци (Елин Пелин) се съобщава за политическото настроение в с. Лесново във връзка с предстоящите законодателни избори. Той пише, че на миналите законодателни избори опозиционният кандидат е получил мнозинство. Причините според него били, че мнозинството от населението поддържа БЗНС и БКП и е против днешния строй. Съобщава, че правителственият кандидат Г. Грозданов се посреща от повечето избиратели с недоволство. Една малка част от избирателите са за Демократическата партия. По-натам в донесението си същият разузнавач съобщава, че на длъжностните лица в общината не може да се разчита, тъй като в миналите избори не са проявили никаква дейност. Против правителствения кандидат, според него, ще работят Владо Велинов Неделков, Стоян Христосков Георгиев и Симеон Ангелов, членове на БРП, и Мито Трифонов (Шоле) и Христоско Георгиев — членове на дружбата. Директорът на училището Райчо Христов Николов ще работи за Янко Марков. За кмета на селото Петър Иванов Въжаров се съобщава, че не се ползва с много доверие, че прекарва времето си при лекарката, акушерката и агрономката и че това правело лошо впечатление.

С друго донесение от 6.I.1940 г. същият разузнавач уведомява околийския полицейски началник за настроението на населението от с. Богданлия и го характеризира като неблагоприятно за правителствения кандидат. Съобщава се, че населението поддържа БЗНС и ще гласува за неговите кандидати.

За съпротивата на населението срещу принудителните доставки се съобщава в месечния доклад на кмета на с. Лесново Петър Иванов Въжаров от декември 1941 г. В същия доклад се съобщава и за трудностите на властта при събирането на свинската мас и други селскостопански продукти. Не по-малка е съпротивата на населението

и от другите съседни села като Нови хан, Новоселци (Елин Пелин), Голема Раковица, Гайтанево и др.^[6]

СЪС СВОЙ ПРИНОС ВЪВ ВЪОРЪЖЕНАТА БОРБА

На 2 юни 1942 г. в подножието на връх Готен над с. Бухово, Софийско, тримата нелегални партийни функционери Тоне Переновски (Цветан), Иван Шонев (Митрето) и Добри Джуров (Лазар), изпълнявайки решението на Софийския окръжен комитет на партията, поставят основите на нова партизанска единица — бъдещия отряд „Чавдар“. На 24 юни към групата се присъединява Стоян Хаджипенчев (бай Стоян), през август 1942 г. Костадин Трайков Петров (Калин). На 9.09.1942 г. групата приема за свой патрон легендарния Чавдар войвода. За командир на отряда е утвърден Тоне Переновски, за зам.-командир Иван Шонев и за комисар Добри Джуров.

Настъпва период на конкретна партийнополитическа работа и конкретни мерки за осигуряване на партизанския отряд с оръжие, храна, дрехи и сигурни връзки.

Партийната организация в Новоселци предприема конкретни мерки и въпреки трудностите изгражда яташка мрежа в Новоселци и околията. За изпълнение на задачите секретарят на околийския (тогава районния) комитет Илия Йорданов (Ико) обикаля селата, свързва се с местните партийни ръководители, установява връзка с партизанския отряд. Създават се два канала и скоро по тях започват да се изпращат от новоселския район храни, дрехи и оръжие.

Конкретни измерения започва да придобива и дейността на партийната и ремсовата организация в с. Лесново.

Като член на околийския комитет продължава да работи Райко Иванов Делибалтов, който осигурява и връзката на партийната организация с околийския център. За секретар на партийната организация е определен Мильо Богданов Илиев. За отговорник на РМС Никола Христов Колев, а по-късно Бранко Георгиев Попов. Определя се къщата на Никола Христов Колев за събиране на оръжие, хранителни продукти и дрехи. В къщата на Райко Делибалтов се провеждат нелегални срещи и се поставят конкретни задачи. Определят се и отговорници за събиране на храни и оръжие, и ятаци за

свързка. Събират се и се изпращат по каналите за отряда събраните вещи и продукти.

В своите спомени за този период (юли 1942 — март 1944) Стоянка Райкова, съпруга на Райко Иванов Делибалтов, пише: „Нашият скромнен дом в с. Лесново се превърна в събирателен пункт на пари, храна, дрехи, цървули, медикаменти, циклостил, кибрит, карабини, фенерчета и пр. за подпомагане на съпротивителното движение. Освен това през нашата къща минаха десетки нелегални другари, които отнасяха събраните материали за съответните места. Връзка сме поддържали с Иван Димитров и Пенка Михайлова, функционери на ЦК на БКП, Недялко Переновски, отговорник от Новоселския околийски комитет на партията за с. Лесново, Кръстан Раковски, активен партийен функционер на ЦК на партията, с партийните и ремсовите дейци от селото Мильо Богданов, Цвятко Андонов, Никола Зашев. Бранко Попов и др.“

Дейността на партийната и ремсовата организация в селото се засилва още повече след решенията на втората партийна конференция на отряда Чавдар, състояла се на 10 и 11 октомври 1943 г. с участието на члена на Окръжния комитет на БРП Тодор Живков и началника на Първа военнопераативна зона Здравко Георгиев. На конференцията се взема решение за създаване на Чавдарски районен комитет на БРП и РМС. За член на партийния комитет и отговорник за Новоселския район е определен Благой Николов Бонков от с. Доганово, а за ремсов отговорник Димитър Георгиев.

Благой Николов Бонков става партизанин в отряда Чавдар през лятото на 1943 г. При опит да бъде арестуван в неговия дом, където е бил с Георги Христов Стоев, негов нелегален другар, успяват да се изтръгнат от обкръжението и отиват в отряда. При завързалата се престрелка е убит един от местните фашисти.

Същата нощ е трябвало да стане срещата им с партийни и ремсови дейци от с. Лесново. На срещата дошли Мильо Богданов (секретар на партийната организация), Стоян Миленов Натов, Йордан Григоров Колев и Стефан Трифонов Панков. Срещата не се е състояла поради посочените причини.^[7]

С определянето на Благой Бонков за отговорник на Новоселска околия дейността на партийната и ремсовата организация се активизира още повече.

Една от първите задачи на определените партийни и ремсови отговорници на отряда била да посетят съответните селища и да уточнят партийните и ремсовите отговорници за селата, куриерите и хората за връзка.

В Лесново такава среща се провежда през декември 1943 г.

На срещата присъствуват от отряда „Чавдар“ Благой Николов Бонков (партиен отговорник) и Прокопи Хаджисотиров (ремсов отговорник) с партизанското име „Стоянчо“, а от Лесново Мильо Богданов Илиев (партиен секретар) и Никола Христов Колев (негов заместник). Присъствуват също така Христо Трайков Велинов и Асен Гюров Цветков, членове на РМС. По указание на представителя на РМС от отряда „Чавдар“, на Христо Трайков Велинов е възложено да изпълнява куриерска дейност по канала София-Лозен-Априлово и същевременно да поддържа връзката с отряда по линия на РМС. Асен Гюров Цветков е определен за отговорник на РМС в селото. По такъв начин се уточняват отговорниците по партийна и ремсова линия и започва още по-конкретна работа за изпълнение на поставените задачи.

Христо Трайков Велинов и Асен Гюров Цветков са ученици в Пета мъжка гимназия — София. Там се включват в редиците на РМС и развиват активна дейност в същата гимназия. Там учи и Стоянчо Трайков Спасов, чиито родители са от Лесново, но живеят в София. Той също е организиран член на РМС в гимназията, а през 1942–1943 г. е отговорник на гимназиалното ръководство. За прикриване на ремсовата му дейност, ръководството на РМС в гимназията възлага на Христо Трайков да стане член на Бранник, защото като такъв по-свободно ще може да изпълнява възложените му ремсови поръчения.

В началото на януари 1944 г. се провежда нова среща на представители на отряда „Чавдар“ с представители на партийната и ремсовата организация от селото в източната част на селото в овощната градина на Веселин Стоименов Манолков. На нея присъствуват Благой Николов Бонков и Прокопи Хаджисотиров от отряда, и Мильо Богданов Илиев, Никола Христов Колев, Христо Трайков Велинов, Асен Гюров Цветков, Бранко Георгиев Попов и Георги Станилов Митов от с. Лесново. На срещата се дава отчет за извършената работа по поставените задачи и се поставят нови за

осигуряване на храна и оръжие за отряда, подготовка за масовизирането на отряда през пролетта и др.

На 10 януари 1944 г. София и преди всичко нейната централна част е почти разрушена от бомбардировките на англо-американската авиация. Животът в столицата е парализиран, транспортът и комуникациите — извадени от строя, снабдяването — разстроено. При тази фактическа обстановка столичани започват масово да се евакуират. Само за няколко дни градът е изпразнен. Правителството дава указание за евакуиране на държавните учреждения. Промислените предприятия също прекратяват производството. Учебните заведения са затворени. Значителна част от войските в София също се евакуират. Част от войските от Софийския гарнизон се настаняват в селищата на територията на окръга, включително и в с. Лесново. Същевременно в селото пристигат и много софиянци, в резултат на което снабдяването е значително разстроено. Засилват се мерките на властите и реквизиционните комисии за задължително изземване на селскостопански произведения. Училището в селото също е закрито. В него се настанява част от личния състав на бронирания полк. Друга част се разквартирува в двора на Зарчо Илиев Апостолов.

Една противовъздушна батарея се разполага в западната част на селото. Тази обстановка затруднява още повече работата на партийната и ремсовата организация. Поставени са постове, улиците се обхождат от войници по двойки, които задържат всички подозрителни лица. Някои от по-фашизираните офицери, като капитан Венци Петров, поручик Пушкин и др., заедно с кмета на селото Георги Димитров Найденов, тероризират населението, пиянствуват в кръчмите и задължават селяните да насипват ангария улиците, разбити до краен предел от военните машини.

Въпреки усложнената обстановка борбата продължава.

На 17 януари 1944 г. в дома на Цветко Андонов Митов (колоро-железарската работилница) се провежда среща на Благой Николов Бонков и Илия Христов Генов от отряда „Чавдар“ с Христо Трайков Велинов, Асен Гюров Цветков и Иван Велинов Недялков от ремсовата организация. На срещата се поставя задачата за активизиране на работата по събиране на средства и храна за отряда.

На следващия ден се провежда среща на представителите на отряда с представители на партийната организация в дома на Стоян Миленов Натов. На нея от страна на партийната организация присъствуват Никола Христов Колев, Стоян Миленов Натов и Стоян Младенов Иванов. Там отново се обсъждат мерките за подобряване на работата за събирането на храна и оръжие. Поставя се и задачата за създаване на комитет на Отечествения фронт. На 19 януари Мильо Богданов се опитал да установи връзката с Никола Зашев от Нови Хан, но не успял поради блокиране на селото. Същата вечер Благой Николов Бонков и Илия Христов Генов (Огнян) остават да нощуват у Стоян Миленов и на другата вечер ги препращат в с. Априлово. Придружават ги Никола Христов, Бранко Попов и Стоян Младенов.

През първата половина на февруари 1944 г. се провежда следващата среща на представители на отряда с партийни и ремсови дейци при моста на пътя за с. Априлово. От отряда на срещата присъствува Благой Николов Бонков, а от Лесново Мильо Богданов Илиев, Никола Христов Колев, Христо Трайков Велинов, Асен Гюров Цветков, Найденов Петров Младенов, Стоянчо Трайков Спасов и Кирил Петров Стамов. Обсъждат се главно въпросите, свързани с разрастване на съпротивителното движение и засилване на помощта за отряда.

Особено отговорна и рискована е работата по осигуряване на пребиваването на нелегалните дейци в селото. Въпреки големите рискове, които поемат другарите Асен Гюров Цветков, Цветко Андонов Митов, Кирил Петров Стамов, Стоян Миленов Натов, в своите домове те дават подслон и храна на редица нелегални другари.

Така например в коларо-железарската работилница Цветко Андонов редовно е приютявал за нощуване Благой Николов Бонков и други негови другари, в дома на Асен Гюров Цветков също са нощували Благой Николов Бонков, Прокопи Хаджисотиров, представител на ОК на РМС, идващ по канала София-Лозен-Априлово. В дома на Стоян Миленов са нощували Благой Николов Бонков и Илия Хр. Генов, в дома на Кирил Петров Стамов — представител на РМС, идващ по същия канал, и т.н.

За изпълнение на поставените задачи партийната и ремсовата организация вземат практически мерки.

В дома на Никола Христов Колев започват да се събират брашно, сланина, сухари, дрехи, фасул и други продукти за отряда, както и

оръжие.

Започва разпространяването на ремсови марки, които се получават от Христо Трайков и Асен Гюров, и се разпространяват сред най-сигурните членове на РМС. Събраните средства се предават на отряда.

Изнасят се също така вечеринки и събраните средства се предават по съответния канал на партизанския отряд. Организирано е бране на фасул от църковните ниви, който също е изпратен за отряда. В събирането вземат участие Стефан Трифонов, Цветан Н. Делев, Ане Трайков и др.

Значителни средства за партизанския отряд предават Цветко Андонов Митов и неговата група, която работи по електрифицирането на селата Богданлия и Караполци.

Стефан Трифонов и Ане Трайков Петков закупуват пистолет от Цветан Митов Яков. Мильо Богданов и неговият брат Цветан Богданов също закупуват пистолет от евакуиран офицер — пенсионер в дома на Стоян Петров и ги предават за отряда. Петко Младенов Иванов, член на РМС, като войник предава патрони на Стоянчо Трайков Спасов. Иван Георгиев Велинов предава две платнища, а войник от поделението предава две одеяла. Асен Гюров и Костадин Митов, маскирани като евакуирани, на Ивановден също събират пари и ги предават за отряда. Стоян Младенов също дава 1000 лв. Иван Трайков и неговият брат Ане получават от Стойко — кандидат-подофицер от бронирания полк, една конска торба патрони и ги предават на Асен Гюров и Кирил Петров Стамов за партизанския отряд.

Първата каруца с продоволствие е предадена от Станил Митов Яков в края на 1943 г. Междувременно в дома на Никола Христов Колев продължават да се събират нови количества продукти и дрехи.

Дейността на партийната организация и РМС не остават скрити от полицията, която с помощта на своята агентура полага всички усилия за сломяване на съпротивителното движение. В края на 1943 г. и първите месеци на 1944 г. тя предприема ново настъпление срещу антифашистките сили в околията. В началото на декември е разкрит Кривинският партиен и ремсов район. Арестувани са и жестоко инквизириани в Новоселското околийско управление над 80 души.

През есента на 1943 г. е арестуван и членът на Околийския комитет на партията Райко Иванов Делибалтов. След жестока

инквизиция в полицейското управление в Новоселци, поради липса на достатъчно доказателства го освобождават. През февруари 1944 г. е арестуван и секретарят на партийната организация в с. Лесново Мильо Богданов Илиев, но и него го освобождават поради липса на доказателства. Това внася известно успокоение сред партийния и младежкия актив, поради което не се предприемат мерки за преминаване в нелегалност.

На 20 февруари 1944 г. полицията в Новоселци със съдействието на войскови части организира блокада на селата Новоселци, Байлово, Саранци, Огняново, Гайтанево, Белопопци, Лесново, Осоица, Богданлия и Караполци. Задържани са 138 души.^[8]

Започват и арестите в с. Лесново.

Най-напред са задържани около 20 февруари 1944 г. членовете на РМС Христо Трайков Велинов, Асен Гюров Цветков и Найден Петров Младенов — първите двама като ученици в Пета мъжка гимназия — София, а третият като ученик в техническото училище „Хр. Ботев“ — София. След разпитите и инквизициите в Новоселското околийско управление те са изпратени в Софийския централен затвор, откъдето, без да бъдат съдени (поради развитието на политическите събития в нашата страна), са изпратени в Сливенския затвор, където на 8 септември 1944 година са освободени.

На 20 март 1944 г. в с. Лесново са арестувани отново Райко Иванов Делибалтов, Мильо Богданов Илиев и Никола Христов Колев — активен партиен деец, ятак на отряда, Никола Сашев Лазаров — активен партиен член, Бранко Георгиев Попов — активен деец на РМС, участник в редица нелегални срещи, ятак на партизанския отряд. Същият ден в дома, където нощуват два дни партизаните Благой Николов и Илия Христов Тенев, е арестуван и Стоян Миленов Натов — член на партийната организация, активен ятак и помагач на партизаните.

На 23 април 1944 г. е арестуван Цветко Андонов Митов, един от най-активните членове на партията, опитен конспиратор, активен ятак и помагач на партизаните, чийто дом се бе превърнал в постоянна явка за срещи на Благой Николов Бонков и други партизани с партийни и ремсови дейци от селото. Придружаван от двама полицаи е доведен в общината в кабинета на кмета Георги Д. Найденов. Проявявайки съобразителност, той предава на намиращата се по това време в

кабинета Мария Стоянова Младенова една пачка с книжни банкноти, около 100 000 лв., с молба да ги предаде на дядо Андон — баща му. Същевременно извадил единия от двата пистолета, които носел, и го подал на кмета. Това обстоятелство успокоило полицаите и те не извършили допълнителен обиск. Минуты след това Цветко Андонов помолва кмета да му разреши да отиде до тоалетната, която се намирала на двора. Придружавал го единият полицай. Той го помолил да почака на двора, докато излезе. При излизането си от тоалетната Цветко установява, че на двора няма никой, освен полица, изважда другия пистолет, стреля в него, и през оградата, намираща се до тоалетната, изчезва в глухите улици. По-късно, след редица препятствия и трудности, той успява да се добере до отряда и става партизанин с партизанското име „Доктора“.

През април 1944 г. е арестуван и закаран в Новоселското околийско управление активният член на РМС, ученик в Пета мъжка гимназия в София Стоянчо Трайков Спасов. След разпитите в Новоселци той е изпратен в Курило, но скоро е освободен и продължава да работи като ремсов деец.

През май 1944 г. е арестуван поради провал в казармата членът на РМС Стефан Трифонов Георгиев (Панков). При следствието е инквизиран, но не издава интересуващите следствените органи сведения. Предявен му е обвинителен акт с предложение на прокурора за най-тежко наказание и е изпратен в гарнизонния затвор. До съд не се стига и той е освободен на 8 септември 1944 г.

По същото време пак в казармата е арестуван членът на РМС Нено Иванов Ненов. След приключване на следствието е изпратен в Сливенския затвор, където дочака 9 септември.

През декември 1943 г. в София като работник в инженерната работилница е арестуван членът на РМС от с. Лесново Кирил Петков Тонев. След приключването на следствието и инквизициите е осъден и изпратен в Плевенския затвор.

В София е арестуван и съден членът на РМС Борис Миленов Натов за разпространяване на позиви. Освободен е на 8 септември 1944 г.

На 17 април 1944 г. става партизанин в Трънския партизански отряд Илия Филипов Гатов, роден в с. Лесново, но живеещ в София, член на БКП.

С извършените арести беше нанесен тежък удар на партийната и ремсовата организация. Най-активните и най-смелите дейци на партията и РМС бяха задържани.

С разрастването на партизанското и съпротивителното движение в страната, фашистката власт пристъпва към още по-крути мерки за неговото смазване. Особени надежди се възлагат на създадената „Обществена сила“, чиято главна задача е да предава на властта всички активни борци против фашизма и капитализма, да участвува със свои въоръжени отряди в борбата срещу партизаните, да разяснява сред населението установения фашистки ред.

Такива задачи са били поставени и пред създадената на 7 май 1944 г. „Обществена сила“ в с. Лесново.

От учредителния протокол, изготвен на посочената дата, личи, че подготовката за създаването на организацията е извършена много старателно. За ръководство, съветници и членове — учредители са привлечени най-активните привърженици на фашистката власт, членували в буржоазните управляващи партии. В състава на организацията са включени и редица по-известни и заможни селски стопани, за да ѝ се придаде по-голям демократизъм.

За председател на организацията е избран Иван Георгиев (Даскалчето), син на стария учител Георги Иванов Джоров. Иван Георгиев, или Даскалчето, както го помнят в селото, е един от активните привърженици на фашистката власт. Поддържал е тесни връзки с полицията, пиянствувал в кръчмата на Косто Стоянов Делкин и заедно с кмета Георги Найденов обсъждали въпросите за определяне на нарядите на стопаните, реквизиране на добитък, информирали Новоселското околийско управление за действията на антифашистите, и т.н. Не по-маловажна е била ролята на касиера на организацията Димитър Цветанов Тричков. Вместо да се занимава само с финансовите проблеми на организацията, той също участвува с кмета и Иван Георгиев в обсъждането и решаването на тези въпроси.

Кметът Георги Найденов често се среща с него и обсъждат положението на редица жители на селото, за които се искат различни сведения от полицията или от войската. При опит на полицията от Новоселци да запали къщата на Цветко Андонов Митов, Димитър Цветанов Тричков направил изявление пред шефа на полицията, че този дом не е полезен за държавата. Друг по-активен сътрудник в

Обществената сила е Димитър Костадинов Карагошков, който също е участвувал в събитията в селото през периода от май до септември 1944 г.

Събитията в с. Лесново през този период се развиват така, че не дават възможност за по-активна обществена изява на тази организация в отделни акции срещу партизани, нелегални или други прогресивни дейци. Една от причините за това е обстоятелството, че в Лесново са разположени постове, а през нощта подвижни военни постове обикалят и не допускат никакво движение, че селото се намира само на 4 км от Новоселци, което позволява на полицията да пристигне незабавно при повикване, и т.н.

След 9 септември 1944 г. нито един от членовете на Обществената сила не е подведен под отговорност. Не е извършвано и разследване на нейната дейност, макар да се говори, че ръководството на Обществената сила е дало своето съгласие за арестуването, а по-късно и за убийството на арестуваните партийни и младежки дейци от Лесново.

Скоро след това през близките няколко години много от тях с гузни съвести скоростижно умират, а други, притихнали и кротки, стават членове на ТКЗС, където изживяват последните си години.

След извършените арести полицията предприема мерки за интерниране на семействата на арестуваните в други краища на страната.

Интернирани са семействата на Райко Иванов Делибалтов и Цветко Андонов Митов.

Непосредствено след опита за арестуването на Цветко Андонов Митов е направен опит за запалване на неговата къща, но в последния момент командирът на I танкова дружина майор Чакъров се противопоставя и къщата не е запалена.

Безсилна да изтръгне нужните ѝ сведения от арестуваните, полицията, съгласно получените указания на правителството, предприема мерки за тяхното физическо унищожение.

На 12 април 1944 г. след жестоки инквизиции в Новоселското околийско управление е убит без съд и присъда Райко Иванов Делибалтов. Ето как се е опитал да представи убийството околийският управител П. Трифонов в доклада си до Областния полицейски началник и до началника на Държавна сигурност П. Кюстебеков.

„На 12 април 1944 г. били отведени опасните комунисти Райко Иванов Анев от с. Лесново и Стефан Пешев от с. Нови хан да покажат скривалището над с. Осоица, но когато били в Балкана, същите побягнали на различни посоки и били убити от конвоиращите ги.“

На 11 май 1944 г. полицията след безуспешни разпити и инквизиции на арестуваните, от които не получава никакви сведения, откарва в Радомир Мильо Богданов Илиев, Никола Христов Колев, Бранко Георгиев Попов и Никола Зашев Лазаров, и ги разстрелва в местността „Голо бърдо“ без съд и присъда.

На 13 юни същата година в неравен бой с полицаи и местни фашисти край с. Гайтанево е убит Благой Николов Бонков („Кочо“), отговорник от Чавдарския партийен комитет за Новоселска околия. Арестуван е и придружаващият го партизанин Георги Христов Стоев от с. Вакарел.

С убийството на Благой Бонков партийната организация в с. Лесново се лишава от опитно партийно ръководство и връзката с отряда е прекъсната за определен период.

На 12 май 1944 г. в боровата гора край с. Осоица като партизанин от отряда „Чавдар“, оставен да придружава ранения партизанин, героя на отряда Димитър Георгиев Цветков („Васко“), е убит в бой с жандармерията Цветко Андонов Митов („Доктора“).

На 23 май същата година в неравен бой с жандармерията край село Батулия е убит като партизанин от Трънския партизански отряд Илия Филипов Гатов.

Независимо от тежките удари, нанесени от властта върху партийните и ремсовите организации, и от временното разстройване на работата, Окръжният комитет на БРП взема незабавни мерки за поправяне на положението.

Към края на юни и началото на юли 1944 г. връзките между отделните групи и чети на бригада „Чавдар“ са възстановени.

На 22 юли 1944 г. под ръководството на Ангел Гешков е проведено специално съвещание, на което е приет план за понататъшната дейност на бригада „Чавдар“. Попълнени са чавдарските районни комитети на БРП и РМС. За Новоселска околия е утвърден за отговорник по линия на партията Недялко Переновски от с. Столник, а за отговорник по линия на РМС Христо Ганев.^[9]

Новото попълнение на районните комитети на БРП и РМС, проведените акции на партизаните в района (Саранци, Негушево, Долно Камарци, Ботунец, Бърдо, Байлово, Гайтанево, Огняново и др.), решаващите победи на Съветската армия при Курската дъга вдъхновяват партийните и ремсовите дейци и населението за последната и решителна схватка с врага.

В Лесново незасегнатите от арестите партийни и ремсови членове насочват своята масово-политическа работа към разясняване на събитията от източния фронт, провеждат индивидуална работа сред селските стопани за борба срещу реквизициите, популяризиране на проведените от партизаните в района акции и др. Младежката дейност през този период е насочена към провеждане на масови мероприятия на открито, спортни прояви, увеселения, вечерни срещи по главната улица, където се обменят последните новини и се поддържа духът и бодрото настроение. Започват да се оформят отделни групи от по няколко души, между които се разпространяват новините за последните събития в страната и на фронтовете. Събирането на боеприпаси за партизаните се извършва строго конспиративно.

ПОБЕДАТА

През лятото на 1944 г. въоръжената борба на българския народ навлиза в своята последна и най-решителна фаза. Тя се разгръща в обстановка на бурно развитие на военно-политическите събития около България и на все по-силно изостряне на социално-политическите противоречия в страната. На 1 юни 1944 г. регентите назначават нов кабинет начело с Иван Багрянов. Георги Димитров своевременно предупреждава Централния комитет на БРП за появилата се опасност. „Съставът и характерът на правителството на Багрянов — разяснява той в директивата си от 5 юни 1944 г. — несъмнено свидетелствуват за опит да се излъже временно народът и да се парализира развиващото се въстаническо движение и растящото недоволство против германците.“^[10]

На среща в двора на училището пред група младежи, в която участвуват Ане Трайков, Костадин Митов, Цветан Палев, Иван Трайков и др., Стоянчо Трайков Спасов (който носи у себе си вестник Отечествен фронт) разяснява противонародната политика на това правителство и посочва, че борбата срещу него трябва да продължи.

На 6 юни съюзниците откриват втори фронт, а на 10 юни Червената армия започва своята грандиозна лятно-есенна офанзива. Разгромът на фашистка Германия и на нейните съюзници наближава. Правителството на Багрянов обещава, че ще бъдат разпуснати концлагерите и ще бъде дадена амнистия на политическите затворници и на партизаните. Повишени са частично цените на селскостопанските произведения, заплатите на служителите и на някои категории работници. Същевременно правителството продължава и кървавия терор. По време на тримесечното управление на Багрянов са убити без съд и присъда над 300 антифашисти — партизани, ятаци, функционери на БРП и РМС.^[11]

Междувременно събитията около нашата страна се развиват с главоломна бързина. На 2 август Турция скъсва дипломатическите отношения с Германия. На 23 август Румъния отпада от хитлеристката коалиция. На 26 август регентите решават да обявят, че България ще пази неутралитет, ще изтеглят окупационния корпус от Сърбия, ще помолят Хитлер да изведе германските войски от България, и т.н. Това е нова маневра за запазване на властта.

На 26 август 1944 г. Централният комитет на партията призова народа към въстание. Издадено е Окръжно № 4, в което се казва, че за България е ударил дванадесетият час.

В с. Лесново окръжното беше разгледано в началото на септември на среща с група младежи — Димитър Биров, Цветан Палев, Костадин Митов, Илия Трайков, в горния край на селото до реката. То е прочетено от Стоянчо Трайков Спасов. Уточнено е да се предприемат конкретни мерки за подготовката на въстанието.

На 2 септември е съставено ново правителство с прозападна ориентация, начело с десния земеделец Константин Муравиев, което обещава, че ще пази неутралитет и че ще възстанови демократичните права на народа.

На 5 септември Съветският съюз обявява война на България. Това бе събитие с изключително значение. То изиграва решаваща роля за прерастване на антифашистката съпротива в широко народно въстание.^[12] Вестта за обявената война се разнася бързо из цялата страна, включително и в с. Лесново.

На 4 септември, в изпълнение на декларацията на правителството на Муравиев, че ще скъса отношенията си с Германия

и ще пристъпи към обезоръжаване на немските войски, един български войнишки патрул в с. Лесново обезоръжава немски офицер, който се е отправил по посока към с. Новоселци. Непосредствено след това на мястото на събитието се озовава поручик Пушкив, който след кратък разговор разпорежда да бъде дадено оръжието на немския офицер. Това показва за сетен път, че декларацията на правителството на Муравиев е чиста демагогия.

На 8 септември Червената армия прекоси нашата северна граница, посрещната с изключителен възторг, с червени знамена, цветя, хляб и сол.

Същата вечер в селото група младежи под ръководството на Стоянчо Трайков Спасов и Петко Младенов Гогошов отпечатват и разпространяват позиви за смъкване на правителството на Муравиев.

На 9-ти септември 1944 г., веднага след прокламацията на Кимон Георгиев, че е съставено правителство на Отечествения фронт, властта в селото е завзета. Събитията на Девети септември се развиха така:

Към 6:30 часа група младежи от долния край на селото започват да издигат лозунги за Отечествения фронт, партията и народната власт. Кметът Петър Димитров Атанасов от София е напуснал селото. Към 8:30 часа на площада пред кафенето на Тодор Бозаджийски започват да се събират младежи. Между тях са и членовете на РМС Стоянчо Трайков Спасов, Велин Владимиров Недялков, Иван Трайков Петков, Ангел Симеонов Ангелков, Костадин Николов Митов и редица други.

Групата продължава да расте, привлечена от съобщението по радиото. В същото време пред магазина на кредитната кооперация „Съгласие“ са се събрали около 20 души, които чакат да получат раздадените нарядни стоки. На отсрещната страна на улицата близо до фурната до двора на Трендафил Ботов стои поручик Пушкив.

Напрежението расте с всяка изминала минута. След кратко съвещание е решено Стоянчо Трайков Спасов да прочете възванието на Окръжния комитет на партията за завземане на властта. Площадът затихна. Неговият глас прозвуча смело и възторжено: „Да живее правителството на Отечествения фронт!“ Мощно ура подкрепя думите на оратора. Поручик Пушкив се приближава към множеството и с разтреперан глас предлага участниците да се разпръснат. В гласа му звучи обаче обърканост, страх и нерешителност. Ново ура заглушава неговите думи и той бърза да се оттегли.

Това е първата легална и ефективна масова изява на партийната и ремсовата организация в селото, която отприщва бента на насъбралите се в продължение на повече от четири години гняв и възмущение, и същевременно радост от постигнатата победа.

Въпреки работното време, по площада и улиците на селото започват да излизат хора, някои от които тихо, а други по-смело, и открито да коментират съобщението по радиото за образуването на правителство на Отечествения фронт и за първите мероприятия на правителството.

РМС застава начело в подготовката на митинга, който предстои да се проведе на 10 септември. Вечерта бяха окачени червени знамена по стълбовете на главните улици. След дълго търсене, най-после бе намерено у стария партиен член Иван Зафиров червеното знаме. Започва и подготовката за посрещането на политзатворниците. На 10 септември към десет часа площадът започва да се пълни с народ. Селската музика свири маршове и революционни песни. Още сутринта общината е завзета от група ремсисти. С намиращите се в общината десет италиански карабини се образува и първият въоръжен отряд от членове на РМС.

На този първи свободен митинг участвуват не по-малко от 1000 души местни жители и евакуирани софиянци.

Малко преди митинга, на електрическият стълб в центъра на площада ремсистите Петко Младенов и Костадин Митов издигат червеното знаме. На специална маса е донесена и разтворена голяма подвързана книга с илюстрация на съветски комбайн. Тя предизвиква много голям интерес сред присъстващите. На митинга говорят Цветко Йорданов Стоянов, Петър Иванов Манолов, Димитър Биров и др. другари. Избран е селски комитет на Отечествения фронт, в който влизат Цветко Йорданов, Петър Ив. Манолов, Димитър Биров, Христоско Георгиев, Павел Богданов Илиев и др.

Тържеството продължава до вечерта. С голям възторг и въодушевление са посрещнати някои от политическите затворници, които се връщат на 10 септември.

С победата на 9-ти септември десетилетните борби на трудещите се от селото под Ръководството на партията се увенчават с пълен успех.

В открития бой с монархофашизма селото заплаща скъп кървав данък. Загиват 7 души членове на БКП и РМС и 1 член на БЗНС.

[1] През 1938 г. беше решено да бъдат слети БРП и БКП в една партия — Българска работническа партия. Стана и сливането на БКМС и РМС. — Б.а. ↑

[2] История на БКП — кратък очерк, Партиздат, 1979 г., с. 190 ↑

[3] История на БКП — кратък очерк, с. 190 ↑

[4] История на Софийската окръжна организация на БКП, стр. 326 ↑

[5] История на Софийската окръжна организация на БКП, стр. 330 ↑

[6] История на Софийската окръжна организация на БКП ↑

[7] Стефан Трифонов — сведения ↑

[8] История на Софийската окръжна организация на БКП ↑

[9] История на Софийската окръжна организация на БКП, с. 336

↑

[10] Цит. съч., с. 206, 207 ↑

[11] Пак там, с. 208 ↑

[12] История на БКП, кратък очерк, с. 212 ↑

ГЛАВА СЕДМА

УТВЪРЖДАВАНЕ НА НАРОДНОДЕМОКРАТИЧНАТА ВЛАСТ

ПЪРВИ СЪПКИ НА МЕСТНАТА ОТЕЧЕСТВЕНОФРОНТОВСКА ВЛАСТ

Установената в селото отечественофронтовска власт на Девети септември 1944 г. с успех започва да изпълнява своите функции. Това е власт на трудещите се, в която работническата класа играе ръководна роля в държавата и обществения живот.

Първата задача на селския комитет на Отечествения фронт, на партийната и ремсовата организация и на въоръжения отряд е да арестува и изпрати в околийското управление най-отявлените фашисти, извършили престъпления, да установи връзка с и да неутрализира войсковите части, да осигури надеждна охрана на общината и да разгърне широка масово-политическа работа сред населението за привличането му на страната на Отечествения фронт. Заедно с това се предприемат мерки за издирване на гробовете на убитите от фашистите антифашисти от селото и подпомагане на техните семейства.

Изграден е акционен комитет към Отечествения фронт за доброволно събиране на зърнени храни в помощ на новата отечественофронтовска държава. Набелязани са мерки за прибирането на реколтата и изпълнението на държавните доставки от селскостопански произведения.

Арестуван е и изпратен в София гестаповецът Петров, който играе голяма роля в борбата срещу съпротивителното движение. В новоселското околийско управление са изпратени арестуваните Трайко Николов — участник в убийствата на антифашисти, полицаи от Околийското управление, Трайко Велинов Колев, полицаи от същото управление, Атанас Личов Митров — общински полицаи, един офицер от местното военно поделение, чието име не ни е известно, и други

активни привърженици на фашистката власт. Впоследствие, след задълбочено и внимателно разследване, на виновните бяха наложени различни наказания.

Установена е връзка с войсковото поделение, намиращо се в двора на Зарчо Илиев Апостолов. Изяснява се, че поделението няма никакви намерения да предприема каквито и да било действия срещу новата власт. Изграден е войнишки комитет и някои от офицерите са отстранени от ръководна дейност.

Към 15–16 септември в Лесново идва група партизани и политзатворници и заедно с местния въоръжен отряд отново посещават военното поделение. Войниците посрещат с ура пристигналите представители на новата власт и една група от войниците се присъединява към тях, за да участва при посещението на другите военни поделения в Доганово и Богданлия.

Към края на септември войскове части в Новоселци под влияние на вражеската пропаганда отказват да заминат за фронта и се готвят за въоръжена съпротива. От Околийския комитет на партията позвънили във всички съседни села спешно да изпратят въоръжени групи в помощ на милицията и другите въоръжени групи в Новоселци за обезвреждане на войниците. От с. Лесново също е изпратена такава група, в която участваха Асен Гюров, Симеон Ангелков, Велин Владов Велинов. Костадин Николов Митов и др. Оказва се обаче, че местните другари са обезоръжили войниците. По същото време пристига и една войскава част от бронирания полк от София заедно с Добри Терпешев. На състоялия се митинг на войниците (от едната страна са въоръжените войници, а срещу тях невъоръжените) Добри Терпешев разяснява какви са целите на Отечествена война и необходимостта от участието им в нея. Речта му е изпратена от всички войници с мощно ура в знак на одобрение и съгласие.

Офицерите, виновници за този бунт, са арестувани и изпратени в София, а останалите войници заминават за фронта.

На 23 септември в селото се получава съобщение, че първите ешелони съветски войници ще бъдат на гара Новоселци (Елин Пелин) към 11–12 часа. В резултат на бързо предприетите мерки над 60–70 каруци с жители от селото потеглят за гарата, която по това време бе украсена с червени и национални знамена, а перонът от двете страни — задръстен от работниците от фабрика „Изида“ и местното

население. Влакът с танкове и оръдия приближава бавно и тържествено и спира. Мощно ура от посрещачите и червеноармейците се разнася над гарата. Съветски офицер произнася кратко и бойко слово, което е също посрещнато с ура и лозунги във възхвала на съветската армия — освободителка. Представител на работниците от фабрика „Изида“ отговаря на словото и завършва с лозунги в чест на Сталин и Червената армия. Влакът е изпратен към София със същия ентузиазъм. Това е първата среща на жителите от селото с части от Червената армия. По-късно в селото е настанена войскава част в училището, престоява по-дълго време и напуска през 1945 г. (точната дата не ни е известна).

В дните непосредствено след Девети септември в селото се организират и провеждат много събрания и митинги за разясняване на политиката на Отечествения фронт и необходимостта от оказване на помощ на мероприятията на Отечествения фронт, в които населението участва масово. Редица митинги и конференции се провеждат и в Новоселци (Елин Пелин), където оратори от окръжния и околийския комитет на Отечествения фронт говорят за задачите на народнодемократичната власт и поуките от септемврийските и юнските събития през 1923 г.

Много активно участие взе населението от селото при погребението на убитите антифашисти от Новоселци, Лесново, Богданлия, Огняново и Голема Раковица в братската могила край Новоселци през септември 1944 г. На митинга присъствуваха, освен близките на убитите и хиляди отечественофронтовци от околията, дошли да отдадат почит към загиналите и да засвидетелствуват уважение към техните близки и познати. Между ораторите от другите села на митинга говорят и представители от Лесново — Петър Ив. Манолов, Асен Гюров Цветков, Спас Димитров Манолов, Костадин Николов Митов, Георги Ночев Делев и др.

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЛЕГАЛНАТА ДЕЙНОСТ НА БРП, РМС, БЗНС И ЗМС

Непосредствено след Девети септември 1944 г. останалите живи партийни членове и съмишленици на БРП предприемат мерки за създаване на легална организация на БРП. Необходимостта от създаването на такава организация, която да оглави мероприятията и да застане начело на трудещите се за по-нататъшното изграждане и

укрепване на народната власт, става все по-наложителна. На 18 декември 1944 г. в кабинета на секретар-бирника се събират около 20 души партийни членове и учредяват третата поред легална партийна организация, но в условията на победилата народна власт.

От протокола личи, че учредители на легалната партийна организация са: Иван Зафиров Стоянов, Стойно Стоянов Дулев, Владимир Велинов Недялков, Цветко Йорданов Стоянов, Петър Иванов Манолов, Цветан Стефанов Палев, Стоян Христосков Георгиев, Илия Варадинов Стоянов, Трайко Найдov, Александър Димитров Манолов, Иван Донев Бочов, Веселин Александров, Борис Спасов Василев, Левена Трайкова Спасова, Стоянка Райкова Делибалтова, Симеон Ангелков Ленков.

Преди учредяване на организацията Цветко Йорданов Стоянов изнася доклад на тема: „Какъв е курсът на БРП и Отечествения фронт“. Събранието решава членският внос на всеки партиен член да бъде 30 лв.

За секретар на партийната организация е избран Иван Зафиров Стоянов. С учредяването на партийната организация започва още по-организирана партийнополитическа работа и осъществяване на конкретни мерки по укрепване на новата народна власт.

От протокол № 2 на партийната организация личи, че е взето решение за попълване на реквизиционната комисия с нови трима членове, а именно Димитър Иванов Ганев (представител на БЗНС) и Иван Донев Бочов и Симеон Ангелков Ленков (представители на БРП). С това се създават условия за най-справедливо прилагане на разпоредбите, свързани с реквизирането на добитък и храни, наложени ни от военната обстановка през този период.

На същото заседание на партийната организация е възложено на партийния член Цветан Стефанов Палев да оглави работата на читалище „Безсмъртие“, да се засили борбата срещу зловредните слухове и да се набележат мерки за прочистване на общината от чужди на народната власт служители.

В последвалите заседания на партийната организация се обсъждат и решават и други важни въпроси, като подменяне на служителите от общината, изпраща се предложение до околийския комитет на Отечествения фронт за освобождаване на неудобните на новата народна власт учители, и редица други организационни

въпроси. С други думи, още в първите месеци след 9-ти септември 1944 г. партийната организация в селото поема своите функции и ръководи успешно борбата за изграждане и утвърждаване на местната народна власт.

Събитията на Девети септември се развиват така, че в първите дни и седмици властта фактически се упражнява от комитетите на Отечествения фронт. Задачите обаче, които се поставят през този етап, налагат час по-скоро да бъде назначен кмет на селото.

На едно от своите събрания през октомври 1944 г. партийната организация обсъжда този въпрос и решава за кмет да бъде назначен Стоян Христосков Георгиев, член на БРП, участник в съпротивителното движение, убеден отечественофронтовец, син на активния деец на БЗНС Христоско Георгиев. С назначаването на кмет се създават още по-добри условия за изпълнение на поставените задачи.

Успоредно с подготовката по изграждането на партийната организация се извършва и подготовката за изграждане на РМС. Нещо повече, изграждането на легалната ремсова организация изпреварва изграждането на партийната организация. За това съдействува обстоятелството, че ядрото на младежката организация в лицето на Христо Трайков Велинов, Асен Гюров Цветков, Стоянчо Трайков Спасов, Найденов Петров Младенов, Кирил Петков Тонев, Борис Миленов Натоев е съставено от политзатворници със значително повисока грамотност, политическа култура и младежки ентусиазъм. Учредителното събрание на РМС се провежда на 12 септември 1944 г. За председател на организацията е избран Стоянчо Тр. Спасов, член на РМС от преди Девети септември, политзатворник, младеж с богат организационен опит, с необходимата култура. В ръководството на РМС са избрани още Христо Трайков, Асен Гюров Цветков, Георги Станилов Митов.

Измежду учредителите на РМС се открояват имената и на такива будни, ентусиазирани, съзнателни и идейно ориентирани младежи и девойки, като Стефан Трифонов Георгиев, Иван Георгиев Велинов, Найденов Петров Младенов (политзатворници), Петко Младенов Иванов, Костадин Николов Митов, Кирил Петров Стамов, Кирил Велинов Стоянов, Ангел Симеонов Ленков, Цветан Ночев Делев, Борис Бонев Найденов, Иван Трайков Петков, Димитър Андонов

Митов и др. Членове на РМС от преди 9-ти септември 1944 г. са Андрей Христов Колев, Ерменка Христова Колева, Стоянка Богданова Илиева, Нора Андонова Митова и др.

Малко по-късно се образува и Земеделската дружба, в която влизат Христоско Георгиев Митрин, Григор Атанасов, Георги Иванов Гогошов, Младен Иванов Гогошов, Пале Богданов Илиев, Никола Янакиев (Ачов), Никола Трифонов Симеонов и др. В първите месеци след Девети септември партийната организация и дружбата работят съвместно, но след обособяването на опозицията част от членовете на дружбата като Георги Иванов Гогошов, Никола Трифонов Симеонов, Григор Атанасов и др. се присъединяват към опозицията и започват активна борба против мероприятията на новата власт. Изградена е и младежка организация на БЗНС — ЗМС, но тя просъществува малко и се разпада с разгромяването на опозицията.

Влизането на България в редовете на демократичните антифашистки сили изискваше тя да участва активно във войната за окончателното разгромяване на хитлеристка Германия. На тази задача сега са подчинени всички други въпроси и задачи на революцията. „Всичко за фронта, всичко за победата“ — това бе главният лозунг, под който партията мобилизира всички патриотични сили. Изпълнението на тази задача трябваше да започне непосредствено след Девети септември, тъй като още на 10 септември 1944 г. хитлеристки войски нахлуха на наша територия в района на гр. Кула, а след това и при Кюстендил.

Населението на с. Лесново масово се включва в изпълнението на мероприятията на отечественофронтовското правителство, насочени към изгонването на немските войски, нахлули в наша територия, и участието ни за пълния разгром на хитлеристка Германия. С активното участие на партийната и ремсовата организация, селският комитет на Отечествения фронт и общинското управление предприемат бързи мерки за мобилизация на повиканите запасни чинове. В кратък срок бяха изпратени за фронта и мобилизираните каруци и коне. Започва кампания за изпращане на фронта на чорапи, ръкавици, кожухчета и др. В придружителните писма се пожелаваше на войниците скорошна победа и смело да гromят нашите врагове. Много добра дейност е извършена по това време от ремсистките Мария Николова Стоименова, Стоянка Богданова Илиева, Нора Андонова Митова, Божанка Василева

Младенова, Надка Николова Стоименова и др., които, освен че работят активно за събирането на дрехи, лично изплитат чорапи, ръкавици, шалчета и др. и ги изпращат на фронта. Много активна дейност развиват женското дружество и помощната организация. Много труд, усилия и енергия влагат в тази кампания такива активистки на помощната организация, како Райна Спасова Велинова, Веска Цветанова Палева, Иванка Стоянова Христоскова, Драга Борисова Спасова, Димитра Христоскова Георгиева.

В Отечествената война с. Лесново даде скъпи и свидни жертви. В първата и втората фаза в Македония, Южна Сърбия и Унгария със смъртта на смелите загиват осем млади и предани на своя народ и родина синове: Асен Георгиев Малинов (1922–1944 г.), Антон Варадинов Стоянов (1921–1944 г.), Димитър Илиев Стоименов (1915–1944 г.), Йордан Стоянов Мишов (1921–1945 г.), Йордан Арангелов Пандурски (1915–1944 г.), Стоян Станоилов Ботов (1922–1944 г.), Златко Цветанов Стоименов (1911–1944 г.), Петър Стефанов Палев (1911–1945 г.)

В Отечествената война като доброволка взема участие Ана Георгиева Велинова, активен член на РМС, която участвува във втората фаза на войната.

През първата половина на октомври 1944 г. се провеждат и околийските партийни конференции. Те преминават при изключителен ентузиазъм и изиграват ролята на учредителни форуми на околийските организации.

На конференциите се поставят най-важните задачи на този етап и се избират околийските комитети на партията.^[1] За секретар на околийския комитет на партията е избран изявеният борец против фашизма Георги Реджов.

Образуван е и околийският комитет на РМС. За негов секретар е избран Райко Иванов Димитров.

За Околийски управител още на 9-ти септември 1944 година е назначен Недялко Переновски — партизанин от отряда „Чавдар“, а за началник на милицията временно Васил Нечев („Левски“), а по-късно Георги Николов („Варджията“).

С избирането на околийското Ръководство се укрепва още повече дейността на местните политически и масови организации. Създават

се реални условия и предпоставки за стабилизиране на икономиката и постепенното ѝ преустройство на социалистическа основа.

НАЧАЛО НА СОЦИАЛИСТИЧЕСКОТО ПРЕУСТРОЙСТВО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО. ОБРАЗОВАНИЕ НА ТКЗС

Победата на социалистическата революция и социалистическите производствени отношения в село не можеха да се изграждат на основата на дребните земеделски стопанства. Удобна форма при нашите условия беше изграждането на трудовокооперативни земеделски стопанства. Черпейки от богатия опит на Съветския съюз при изграждането на колхозите, партията даде съответните указания за подготовка и разяснителна работа сред селските стопани.

Подготовката за изграждането на кооперативно стопанство в селото започна непосредствено след Девети септември. Започнаха консултации между партийните членове и членовете на дружбата, провеждаше се разяснителна работа сред населението. Дейността се засили особено много в началото на 1945 г. Партийната организация проведе редица организационни събрания, на които бяха набелязани конкретни мерки за изграждането на кооперативното стопанство.

С публикуването на наредбата-закон за изграждането на кооперативни стопанства като отдел към създадените кооперации, през 1945 г. работата по изграждането на кооперативното стопанство прие конкретни измерения.

Бяха проведени последователно няколко публични събрания, които бяха посетени масово от трудещите се селяни, на които представители на Министерството на земеделието и други оратори, между които и Димитър Вълков, разясниха нашироко и подробно пред селските стопани принципите на изграждането на тези стопанства, трудовото участие, възнаграждението, организацията на труда и т.н. Селяните все повече се убеждаваха, че кооперативното стопанство действително ще съдействува за подобряване на тяхното положение.

Започна и конкретна разяснителна работа. Уточняваха се имената на първите учредители.

Заедно с това партийната организация трябваше да преодолява и съпротивата от страна на реакционните и опозиционни елементи, чиято дейност особено се засили по време на провеждането на първия конгрес на Отечествения фронт, когато се появиха противоречия

между отделните партии в Отечествения фронт. Главната опасност идваше от десницата на БЗНС, ръководена от Г. М. Димитров (Гемето), под чието влияние се намираха значителна част от членовете на дружбата. Както беше посочено, в с. Лесново също се оформи опозиция, в която се включиха всички реакционни и чужди на народната власт елементи. Те предприеха злостна агитация срещу мероприятията по изграждането на кооперативното стопанство. Вземаха думата на публичните събрания, убеждаваха селяните, че ТКЗС ще доведе до по-нататъшно обедняване, до обобщаване и вземане на земите и инвентара, че в стопанството трудът ще бъде тежък и недобре платен. Още по-злостно тази агитация се провеждаше в кръчмите и на други места. В клуба на БЗНС започнаха да идват дейци на опозицията от София, които даваха указания за конкретна работа против ТКЗС. Започна да излиза и вестник „Земеделско знаме“ (зелено), който обедини още повече дейността на опозицията. На тези събрания, както и на другите места, където се обсъждаха проблемите по изграждането на кооперативното стопанство, членовете на партията и РМС убедително и аргументирано разясняваха голямата полза от изграждането на ТКЗС, изобличаваха опозиционните агитатори като чужди на народа лица, които ратуват за запазване на частното селско стопанство, капиталистическите производствени отношения и връщане към мракобесието и фашизма.

Към средата на лятото се създаде благоприятна обстановка за изграждането на кооперативното стопанство. У голяма част от населението идеята за кооперативното стопанство намираше все по-голям отглас.

На 29 юли 1945 г. в салона на училището се проведе първото учредително събрание на ТКЗС. На събранието присъства околийския агроном Николай Страхов. То бе учредено като отдел към кредитната кооперация „Съгласие“, съгласно Устава на ТКЗС от 1945 г. и правилника, приет от Учредителното събрание. Решението на учредителното събрание за образуването на ТКЗС бе утвърдено с решение на Софийския областен съд през 1946 г., публикувано в ДВ бр. 142 от 25.V.1946 г.

Учредители на кооперативното стопанство станаха 32 домакинства с дялов капитал 56 725 лв., инвентар 796 200 лв., облигации 32 000 лв., или всичко 884 925 лв.

Решено бе да бъдат учредени:

— Резервен фонд 31 000 лв.

— Фонд неурожай и бедствия — 124 000 лв.

— Други — 31 000 лв.

— Общо 1 134 209 лв.

В кооперативното стопанство бе внесена 1150 дка. земя. Първи учредители на ТКЗС станаха преди всичко активните членове на партията, РМС, Земеделската дружба и редица честни бедни и средни земеделски стопани, които прегърнаха като свое кооперативното дело и положиха много усилия за неговото по-нататъшно укрепване и развитие.^[2]

За председател на трудовото кооперативно стопанство беше избран Самоил Кръстов, който скоро бе заменен с Димитър Бонев.

Първата грижа на ръководството на кооперативното стопанство бе да организира и проведе успешно есенната сеитба. Освен наличните коне, сеялки, плугове, брани и друг селскостопански инвентар, кооперативното стопанство разполагаше и с един трактор марка „Диринг“, закупен от кредитната кооперация, който на този етап оказва ценна помощ при срочното извършване на сеитбата и с който се постави началото на механизиранието обработване на земята. Сеитбата беше извършена на нивите на кооператорите, без да се пристъпва към обособяването на блокове. През есента и зимата бяха изградени комисии, които извършиха оценка на животните, които трябваше да бъдат предадени на кооперативното стопанство, и на селскостопанския инвентар. Същевременно се започна работата по обособяването на новите блокове, което се извърши по пътя на замяната. Тази дейност също срещна сериозна съпротива сред останалите селски стопани, които се обявиха против извършващата се замяна на техните имоти и започнаха масово да подават молби до околийския съд за ревизия. В резултат на това бяха сформирани специални състави с представители от съда и кооперативното стопанство, които разглеждаха постъпилите молби и вземаха съответни решения. Вследствие на това към началото на пролетта на 1946 г. вече бяха сформирани първите блокове и пролетната сеитба беше извършена върху новите площи. Не без сътресения премина и събирането на добитъка и преди всичко на кравите. На мястото, което беше определено за стопански двор — част от Герена и част от нивите в западната част на селото покрай шосето за

Елин Пелин — нямаше никакви стопански постройки, с изключение на едно полусрутено помещение, което беше приспособено за временен обор. Първи предоставиха по две крави кооператорите Боне Найденов Велев и Никола Митов, с които се постави началото на кооперативното скотовъдство. За гледач на кравите беше определен Боне Найденов Вельов.

През есента на 1945 и през 1946 г. започна да се извършва активна подготовка за строителство на обори, овчарници, складови помещения, работилници и други селскостопански постройки. Осигуряваха се камъни, дървен материал, вар, тухли и други материали. Особено голяма помощ беше оказана на кооперативното стопанство от намиращите се в селото съветски войници. Те извозиха с техните камиони стотици кубически метра камъни, пясък и други материали, с което дадоха своя голям принос при изграждане на новата база.

Жътвената кампания през 1946 г. и прибирането на реколтата от есенниците премина при висок ентузиазъм, много добра трудова дисциплина и високо качество. Добре извършената есенна сеитба, навреме окопаните пролетници допринесоха за богата реколта. За първи път добивите от зърнените храни се увеличиха значително — при пшеницата 200–250 кг, при ечемика около 300 кг, овеса около 150 кг и т.н. Особено голям добив беше получен от кръмно цвекло — по 8–10 000 кг от дка., което направи много силно впечатление на всички и изигра положителна роля за убеждаване в преимуществата на кооперативното обработване на земята. Най-положителна роля за показване на преимуществата на кооперативното стопанство имаше разпределението на селскостопанската продукция между кооператорите. Въз основа на положения от тях труд и изработените трудоводни те получиха големи количества зърнени храни и друга селскостопанска продукция, каквато никога не бяха получавали преди това. Случи се така, че някои от бедните селяни потърсиха хамбарите на селските чорбаджии, за да си приберат предоставените им зърнени храни. Това спомогна също при масовизирането на кооперативното стопанство през 1947 г.

С изграждането на трудовото кооперативно земеделско стопанство в с. Лесново започна процесът на социалистическото преустройство на село. Постави се началото на дълбоки

социалистически изменения в икономиката, социалната сфера, благоустрояването, формиране на новите социалистически производствени отношения. Обстоятелството, че с. Лесново бе едно от първите села в окръга, в които се изграждаха кооперативните стопанства, повиши неимоверно неговия авторитет и послужи като заразителен пример за околните села.

Развитието на революционния процес доведе обаче и до активизиране на десните сили. Зловредната агитация на геметовци намираще отклик в селата, поради недоволството от реквизициите и нарядите, от недостига на стоки за масово потребление, от съществения различия в цените на селскостопанските и промишлените произведения, от ограниченията на „свободното“ продаване на млякото и др.^[3]

Изобщо през лятото на 1945 г. се почувствува раздвижване на политическия живот и то бе свързано с насрочването на парламентарните избори за 26 септември същата година.

Партийната организация и РМС мобилизираха всички свои сили за спечелване на изборите. Установена бе по-тясна връзка със Земеделската дружба и преди всичко с онези членове, които поддържаха линията на Отечествения фронт. Това бяха старият член на дружбата Христоско Георгиев, членът на селския комитет на Отечествения фронт Димитър Иванов Ганев, братът на убития секретар на партийната организация Павел Богданов Илиев, Никола Янакиев и др. Селото беше разпределено между по-активните и авторитетни членове на партията и РМС, които започнаха конкретна разяснителна индивидуална работа с почти всички избиратели. Провеждаха се и други масови мероприятия — публични събрания, махленски конференции, изнасяха се концерти и др.

Отлагането на изборите по искане на съюзниците беше посрещнато с недоумение и тревога. Реакционните елементи и опозицията посрещнаха вестта с огромна радост. Те засилиха своята дейност сред колебаещите се избиратели и привличаха на своя страна всички недоволни или засегнати от новата власт. Това мобилизира още повече редиците на партията, РМС и лоялните членове на дружбата. Започна битка за всеки избирател, за всеки глас. На страната на Отечествения фронт застанаха всички кооператори от ТКЗС, а това беше значителна сила.

Изборите бяха насрочени за 18 ноември 1945 г.

В навечерието на изборите, на 6 ноември след, 22-годишно изгнание се завърна в родината си Георги Димитров. Неговото завръщане повиши политическата активност на трудещите се, тяхната увереност в победата над реакцията.^[4]

На 18 ноември над 80 на сто от избирателите, участвували в изборите, гласуваха за кандидатите на Отечествения фронт. С това трудещите се от с. Лесново дадоха достоен отговор на противонародната дейност на предателската опозиция.

Важно значение за укрепване на икономиката на село бе приетият от Народното събрание Закон за трудовата поземлена собственост. Правото на собственост се ограничаваше до 200 дка. на семейство. На ТКЗС се предаваха т.нар. фондови земи, с което се укрепи още повече неговата икономическа мощ.

През есента на 1946 г. партията и РМС разгърнаха широка масово-политическа работа във връзка с провеждането на референдума за Народна република. На 8 септември 1946 г. над 90 на сто от избирателите дадоха своя глас за Народната република.

Голямата победа на Отечествения фронт в изборите за Велико народно събрание на 27 октомври 1946 г. утвърди по парламентарен път ръководната роля на БРП(к). Над 70 на сто от избирателите гласуваха за Отечествения фронт, който получи 78% от депутатските места. За кандидатите на БРП(к) бяха подадени 53.16%. За министър-председател бе избран Георги Димитров.

ПЪРВИ БЛАГОУСТРОЙСТВЕНИ МЕРОПРИЯТИЯ. МАСОВИЗИРАНЕ НА ТКЗС

В началото на 1947 г. пред трудещите се от нашата страна се постави задачата за изпълнението на двегодишния стопански план.

Пред държавните и партийните органи стоеше задачата да мобилизират усилията на трудещите се за нейното изпълнение. Откликвайки на тези изисквания, управителният съвет на ТКЗС, ръководствата на БРП, БЗНС, РМС и общинското управление насочиха своето внимание към решаване на следните задачи:

— По-нататъшно укрепване на ТКЗС и увеличаване на добивите от селскостопанската продукция;

— Коригиране на река Лесновска, която причиняваше големи вреди на селското стопанство;

- Подготовка за изграждане на фурна;
- Ограждане на училищния двор;
- Първи мероприятия по благоустрояване на улиците и по-конкретно тяхното почистване и опесъчаване, и ремонтиране на сградите.

В резултат на извършената работа заплануваните задачи в основни линии бяха изпълнени успешно.

Добивите от зърнените храни, от млеконадоя и от другите селскостопански продукти продължаваха да растат. Построени бяха и първите селскостопански постройки — един обор и склад за груби фуражи. Продължи разяснителната работа сред останалите стопани за масовизиране на стопанството.

През зимата на 1947–1948 г. работата по масовизирането на кооперативното стопанство прие конкретни измерения. По това време за секретар на партийната организация бе избран Манол Стоилков, за председател на кооперативното стопанство Димитър Бонев, член на БКП, и за кмет беше назначен завърналият се от казармата член на РМС Костадин Николов Митов.

Работата по масовизирането на стопанството беше сравнително по-лека и резултатна. На две последователни събрания на ТКЗС в началото на годината през февруари и март бяха приети всички стопани и по такъв начин с. Лесново пак застана начело в района и окръга със стопроцентово участие на стопаните в ТКЗС. Между най-важните причини, които доведоха до включването на всички стопани в кооперативното стопанство, трябва да отбележим високите добиви, които бяха получени от почти всички селскостопански култури, добрата организация при прибирането на реколтата, късите срокове за извършването на отделните видове селскостопански работи. Към това трябва да отбележим и голямата конкретна разяснителна работа с почти всички стопани, която беше извършена от партийната организация, масово-политическата работа и, разбира се, помощта, която ни беше оказана от околийския и окръжния комитети на БКП, от Министерството на земеделието и други органи. Не липсваха, разбира се, и весели случки, които спомогнаха за преодоляване на известни психологически задръжки. В резултат на приетите мерки почти всяка сутрин и вечер по местната радиоуредба се предаваха съобщения и други информации за хода на кооперирането. Заедно с това се

разясняваше и отношението към т.нар. кулашки елементи. Припомняха се и някои събития от периода на колективизацията в СССР, и др. Тези въпроси оживено се коментираха от селските стопани, които скупчени на групи пред високоговорителите на площада, слушаха с интерес тези съобщения. Една вечер от околийския народен съвет позвъниха в общината и поискаха да бъдат осигурени работници за временна работа в мините за добиване на въглища, тъй като по това време не достигаше работна ръка. В резултат на консултацията, която се проведе в общината, беше решено да бъдат извикани всички, които имаха отрицателно отношение към народната власт или се обявяваха против влизането в ТКЗС. Бяха изпратени писмени съобщения до всеки от тях (около 20 души). В съобщението се посочваше, че трябва да се явят на следващия ден сутринта в шест часа с храна и дрехи. Вестта за свикването бързо се разнесе. Някои от повиканите напуснаха селото, други потърсиха здравната служба, за да се обявят за болни, но по-голямата част от тях се явиха в определения час. След няколко минути пред общинското управление спря един камион. Шофьорът скочи от колата и със силен глас каза: „Всички, които са за мината, да се качват в камиона, и по-бързо, че нямам време“. Получи се малка суматоха и уплаха у присъстващите. Поканените се качиха в камиона, а изпращачите недоумяваха какво ще става по-нататък. Въпреки че им беше разяснено, че се касае за няколко дни помощ, която трябва да бъде оказана на работниците от мините, те го изтълкуваха като своеобразно изселване и се прибраха с тревога и свити сърца. Това мероприятие направи силно впечатление на много от селските стопани и още същия ден бяха подадени около 200 молби за приемане в ТКЗС, които бяха удовлетворени на проведеното събрание.

Включването на всички селски стопани в кооперативното стопанство постави нови отговорни задачи пред ръководството на ТКЗС, пред партийната организация и общинското управление. За председател на кооперативното стопанство е избран Димитър Бонев Иванов, член на БКП, активен селски стопанин, който с помощта на партийната организация и общината предприе редица мерки за укрепване на стопанството. Бяха сформирани съответните полеводни, зеленчукови и овощарски бригади, в които участваха по 60–80 кооператори. Продължи работата по формирането на блоковете, определиха се блокове за зеленчукопроизводство — в горния край на

поречието на река Лесновска, за овощарство и ягодопроизводство — в долния край по поречието на реката. Изградена бе временна напоителна система, и т.н.

Започна и подготовката за корекцията на река Лесновска и изместване на коритото ѝ. Това беше наложено поради обстоятелството, че старото корито, което минаваше през селото, беше запълнено с пясък и при всяко по-голямо прииждане водите ѝ заливаха селото и землището и причиняваха големи щети. Корекцията предвиждаше коритото на реката да мине от северната част на селото и включваше протичащите през този район на полето две по-малки рекички — Азмака и Петковската (Коджаматлийската) река, и се съединяваше със старото корито на реката в землището на гр. Елин Пелин. Предстоеше да бъде извършена една корекция от около 7–8 км, за която цел следваше да се изкопаят хиляди кубически метра пръст. По решение на общото събрание на ТКЗС и общината беше направено разпределение за изкопаване на определени кубически метри пръст от всяко семейство. Решението беше единодушно одобрено и още през зимата на 1947–1948 г. стотици стопани излязоха с всички работоспособни членове от своите семейства и изкопаха определените им участъци. Беше поставено началото и бе очертано новото корито на реката. През 1948 г. работата продължи. Бе сформирана младежка бригада от около 60–70 младежи, които работиха цялото лято. За командир на бригадата беше избран Александър Гюров, който с активната помощ на председателя на съвета Костадин Митов допринесе много за изпълнение на поставената задача. Особена помощ оказва ръководството на РМС. Почти всички негови членове бяха бригадири.

Околийският комитет на РМС също оказва конкретна организационна и друга помощ, осигуряваше лектори и т.н. Активна работа в това отношение беше извършена от Павел Петров Стефанов, който като член на околийския комитет често посещаваше бригадата и оказваше помощ на място. Голяма помощ на бригадата оказва и секретарят на ОК на РМС Александър Богданов. Работата по корекцията на река Лесновска беше довършена с машините на областното предприятие Водстрой през 1949 г.

С кооперирането на селските стопани необходимостта от изграждането на обществена фурна нарасна още повече. Временно

пригодената постройка, в която беше изградена фурна за евакуираните, вече не отговаряше на изискванията. Осигуряването на храна на бригадите от кооперативното стопанство, на бригадите от София, които идваха да помагат по време на жътва, налагаше час по-скоро да бъде изградена такава фурна, която да задоволи нуждите. Още през 1946 г., в резултат на предприетите мерки от страна на управителния съвет на ТКЗС и общинското управление, беше организирано производството на тухли. Беше организирано и снабдяването с цимент. Сформирана беше и строителна бригада с бригадир Гюро Александров Петков, член на БКП и на ТКЗС. Съгласно изработения проект, в постройката следваше да има фурна, баня и пералня. Това на този етап се оказа невъзможно, поради което строежът спря с изграждането на основите.

Изработените тухли бяха предоставени на общината и с тях бе ограден училищният двор, който беше почти безстопанствен. Оградата беше изградена с доброволен труд. Това създаде възможност за по-нататъшно благоустрояване на двора.

Активна дейност беше развита от женското дружество във връзка с изграждането на детски ясли. Задачата се обуславяше от обстоятелството, че по-голямата част от жените бяха включени в бригадите на ТКЗС, което затрудняваше отглеждането на децата. Възможност за откриване на детски ясли съществуваше в помещенията на старото училище в горния край на селото, част от които се използваха за здравна служба, а останалите три помещения стояха неизползвани. Ремонтът на съществуващите помещения беше извършен от ТКЗС и с помощта на населението. Бяха изработени също така детски креватчета, назначен бе необходимият персонал, оборудвана детската кухня и в чест на 1-ви май 1948 г. детските ясли бяха открити. Това беше една голяма придобивка за жените, които я приеха с удовлетворение и благодарност.

Следващото мероприятие на народната власт в селото бе насочено към ограничаване на кръчмите и поставяне на началото на нова социалистическа търговия. Набелязани бяха мерки за увеличаване на стоките в магазина на кредитната кооперация. Прие се решение за затваряне на съществуващите кръчми и за откриване на кооперативен магазин „Хоремаг“ към кредитната кооперация. По такъв начин се ликвидира с кръчмите, които десетилетия наред разоряваха

селските стопани, а кръчмарите трупаха големи печалби. Беше поставено началото с откриването на първата сладкарница в района. Първоначално тя беше предоставена на частен сладкар — Александър Серафимов, който се намираше под близкия контрол на общинското управление, а впоследствие премина в системата на кредитната кооперация.

През декември 1947 г. беше извършена и национализация на промишлените предприятия в нашата страна. В с. Лесново беше национализирана мелницата на Михаил Димитров. За директор на мелницата беше назначен Стоян Младенов Гогошов, член на БКП, а за пълномощник на държавата Павел Петров Стамов. Бяха описани наличните ценности — облигации за 135 000 лв. и други ценни документи, и предадени на държавата. Мелницата продължи своята работа до преминаването ѝ към околийския промкомбинат през 1950 г. По-късно тя бе предадена на ТКЗС, а с масовото коопериране и на останалото население от района нуждата от мелницата отпадна и тя беше закрыта.

Успоредно с горните мероприятия общинският народен съвет с помощта на Отечествения фронт и ДКМС пристъпи към почистване на улиците и ремонтване на оградите. За това спомогна и обстоятелството, че кооператорите вече бяха започнали да се замогват и можеха да отделят повече средства за такава дейност. Със средства на съвета и с труда на населението по-главните улици в селото бяха почистени и опесъчени. Ремонтан бе пътят до гара Елин Пелин със средства и машини от държавата. Започна измазването и варосването на оградите.

В кратък период почти 90 процента от оградите бяха измазани и варосани. Селото придоби по-чист и приветлив вид.

С провеждането на всички тези мероприятия в основни линии бяха решени най-важните въпроси на социалистическото преустройство през първия етап и с това се създадоха условия и предпоставки за изграждането на социализма във всички негови аспекти — икономика, социална сфера, социално управление.

[1] История на Софийската окръжна организация на БКП, с. 381

↑

[2] Вж. точния списък на учредителите в Приложението. — Б.а. ↑

- ↑
- [3] История на Софийската окръжна организация на БКП, с. 394
- [4] История на БКП — кратък очерк, с. 231 ↑

ГЛАВА ОСМА

ПО ШИРОКИЯ ПЪТ КЪМ СОЦИАЛИЗМА

ПРЕУСТРОЙСТВО НА ДЪРЖАВНОТО, СТОПАНСКОТО И ПАРТИЙНОТО РЪКОВОДСТВО. УЕДРЯВАНЕ НА ТКЗС

Към 1958 г. в нашата страна завърши преходният период от капитализма към социализма. Започна привеждането на производителните сили към победилите социалистически производствени отношения. Това изискваше по-нататъшно ускорено икономическо развитие на страната.

Седмият конгрес на партията, състоял се през 1958 г., констатира пълната победа на социалистическия начин на производство и определи като главна задача на следващия период „по-нататъшно изграждане на социалистическото общество чрез още по-голямо развитие на материално-производствената база на социализма и издигане на социалистическото съзнание на трудещите се, което ще създаде условия за все по-пълно задоволяване на техните материални и културни потребности“.

За селското стопанство това означаваше по-нататъшно развитие на кооперативната собственост чрез уедряване на ТКЗС и укрепване на тяхната производствено-материална база.

В съответствие със задачите на новия етап на общественото развитие беше извършено преустройство на държавното, стопанското и партийното ръководство. То имаше за цел да доближи ръководните органи до производството.

Проблемите по извършването на преустройството на държавното, стопанското и партийното ръководство бяха активно и задълбочено коментирани в партийните организации на селата от района на с. Лесново и в околийския комитет на БКП.

С новото преустройство се създаваха нови териториално-административни единици — общините. Закриваха се околиците. Дадени бяха указания за обединяване на ТКЗС, намиращи се на

територията на новите общини. Започна подготовка и консултации по изграждането на новите партийни органи — общинските партийни комитети, на общинските комитети на Отечествения фронт, общинските комитети на ДКМС и т.н.

Основен въпрос, който се обсъждаше на всички равнища през този период, бе въпросът за определянето на центъра на общината и на ТКЗС. Предложението за определянето на с. Лесново за център на новата административно-стопанска единица срещаше известна съпротива главно в с. Доганово, поради което този въпрос трябваше да бъде уточнен предварително в окръжния и околийския комитети на партията.

Съгласно направеното уточнение, делегатското събрание на ТКЗС, проведено през 1958 г., реши с. Лесново да бъде определено за център на ТКЗС. Малко преди това с указ на Президиума на народното събрание с. Лесново беше утвърдено и като административен център на общината.

С извършеното преустройство на държавното, стопанското и партийното ръководство в състава на община Лесново бяха включени селата Доганово, Богданлия, Карополци, Огняново и Голема Раковица с общо 6 600 жители.

На проведената през 1958 г. общинска конференция беше избран партийен комитет от 9 члена. За секретар на партийния комитет бе избран Симеон Арангелов от с. Богданлия, а за зам.-секретар Ангел Петров от гр. Елин Пелин.

На делегатското събрание на ТКЗС беше избран нов управителен съвет с председател о.з. полковник Лимон Деспотов от с. Огняново. Обединеното кооперативно стопанство беше наименувано „ТКЗС 20-те другари“, в памет на убитите от фашистката власт антифашисти от тези села. Преди обединението кооперативното стопанство в с. Лесново носеше името на В. М. Молотов, тогава министър на външните работи на СССР.

С указ на Президиума на Народното събрание, за председател на временната управа на народния съвет беше назначен Костадин Николов Митов, за заместник-председатели за с. Доганово Стамен Димитров, за с. Богданлия Георги Апостолов, за с. Карополци Атанас Христов, за с. Огняново Трайко Илиев Киров и за с. Голема Раковица Боне Николов. За секретар на Изпълнителния комитет беше назначен

Асен Милатинов Велков. За председател на общинския комитет на Отечествения фронт беше избран Спас Димитров Манолов. За секретар на ДКМС беше избран Цветко Славков от с. Огняново.

С извършеното преустройство на държавното, стопанското и партийно ръководство и с обособяването на новите административно-стопански единици — общините, се създадоха условия за по-нататъшен бърз подем на икономиката, благоустрояването и социалната сфера.

Вниманието на общинското ръководство беше насочено към създаване на необходимата организация и подготовка за изборите за народни представители, народни съветници, съдии и съдебни заседатели. С провеждането на изборите бяха избрани пряко от избирателите народните съвети, които на първите свои сесии избраха изпълнителните комитети и утвърдиха структурата на управленческия апарат. За председател, заместник-председатели и секретар на Изпълнителния комитет на общинския народен съвет бяха преизбрани назначените с указ на Президиума на Народното събрание временни управи.

УКРЕПВАНЕ НА ТКЗС И ИЗГРАЖДАНЕ НА ДЗС

Уедряването на кооперативното стопанство в района на общината доведе като цяло до нови положителни качествени промени в живота на трудещите се от селищата на общината. Общата грижа за по-нататъшното развитие на производителните сили, увеличаването на производството, усъвършенствуването на неговото управление, сближиха партийните и обществените организации и населението от отделните селища помежду им и насочиха тяхното внимание към по-нататъшно подобряване на материалното и културното положение на трудещите се.

Особено активно преминаваха делегатските събрания на обединеното кооперативно стопанство. Най-важните въпроси бяха поставяни за обсъждане на тези форуми и те се превръщаха в места за истинска изява на кооперативната демокрация. Особено активно и критически се обсъждаха въпросите, свързани с изпълнението на стопанските планове, изразходването на средствата за усъвършенствуване на организацията на управлението, опазването на кооперативната собственост от разхищения, прибирането на

селскостопанската продукция, използването на техниката и т.н. Изобщо следва да се отбележи, че периодът 1958–1960 г. беше пример за изява на кооперативната демокрация, свързана с управлението на кооперативното стопанство.

Пред управителния съвет на ТКЗС стояха също така много важни задачи, свързани с управлението на стопанството.

Една от големите задачи беше изкупуването на техниката от съществуващата до тогава машинно-тракторна станция. В резултат на задълбоченото проучване на въпроса беше взето решение тя да бъде изкупена.

С изкупуването на селскостопанската техника изникна необходимостта от изграждане на база за ремонт и поддържане. Това наложи изграждането на нова модерна техническа работилница. Набелязани бяха мерки за подобряване на снабдяването с резервни части, за укрепване на механизаторските кадри, изграждане на технически бази за отделните тракторни бригади, и т.н. Активна работа в това отношение беше извършена от зам.-председателя на ТКЗС Йордан Александров, Григор Дашев, главен инженер на ТКЗС, Цветан Ст. Палев, счетоводител, и др.

Успоредно със създаване на ремонтната база се изграждаше и базата за по-нататъшното развитие и новото структуриране на животновъдството. Започна изграждането на нови съвременни обори, складови помещения, зърносушилни, асфалтиране на площадките за съхраняване и сушене на зърното и т.н. На базата на новото преструктуриране на селскостопанското производство се премина към създаването на нова организация на труда. Закрито беше ягоднопроизводството с оглед насочване на усилията към зеленчукопроизводството, подменени бяха грубовълнестите овце с мериносови, започна внедряването на новото черно-шарено говедо и др.

В резултат на усилията, положени от общинския комитет на БКП, управителния съвет на ТКЗС, другите ръководства и кооператорите, към 1960 г. вече беше изградена в основни линии новата база на обединеното стопанство и се разкриваха условия за по-нататъшно усъвършенстване на управлението. Пред общинското ръководство се постави въпросът за преминаването към по-висша форма на управление и стопанисване на кооперативната собственост, а

именно преминаване към държавна форма на управление и стопанисване. Започна подготовката за изграждането на ДЗС.

В резултат на извършената голяма масово-политическа и разяснителна работа кооператорите приеха идеята за ДЗС и през 1964 г. то бе образувано. Общото ръководство на изградените държавни земеделски стопанства се осъществяваше от Министерството на земеделието — управление ДЗС. Местните държавни земеделски стопанства се ръководеха от директор, назначен от Министерството на земеделието, съгласувано с окръжния и общинския комитети на БКП.

За директор на държавното земеделско стопанство в с. Лесново беше назначен Иван Бонгалов — ръководен работник от системата на ДЗС.

С назначаването на Иван Бонгалов фактически стана и промяна на останалия ръководен екип в стопанството — главен счетоводител, началник планов отдел, други счетоводни работници и селскостопански специалисти, агрономи, лекари и т.н.

Бяха извършени промени и в общинския комитет на БКП и общинския народен съвет.

За секретар на Общинския комитет на БКП беше избран Костадин Митов, за зам.-секретар Петко Денев, впоследствие заменен с Благой Трайков, а за председател на общинския народен съвет бе избран Цветан Райков Стоянов.

С образуването на ДЗС се предприеха мерки за неговото стопанско утвърждаване и организационно и кадрово укрепване. Заедно с това се проявиха и известни неблагоприятни тенденции в ръководството и управлението. Бяха нарушени някои норми на социалистическата демокрация, в резултат на което се получи известно отдръпване на работниците на стопанството от управлението. Бяха извършени едностранно без необходимото съгласуване някои структурни промени с наличните животни — намален бе броят на овцете в селата Лесново и Доганово, влоши се положението с гледачите на овцете в с. Голема Раковица. Назначените селскостопански специалисти започнаха да пренебрегват становището на местните ръководни кадри в производствените бригади. В резултат на това се получи известно намаляване на селскостопанската продукция, разхищения в отделни случаи на такава продукция и т.н. Създадоха се и определени противоречия между Общинския партиен

комитет и ръководството на ДЗС, което още повече утежни обстановката. Назряха условия за кадрови промени. На заседание на бюро на Окръжния комитет на БКП през 1965 г. бе решено Иван Бонгалов да бъде освободен от длъжността директор на ДЗС. С неговото освобождаване фактически напуснаха и назначените от него селскостопански специалисти. В резултат на обсъждането на създалото се положение за директор на ДЗС беше назначен Иван Михайлов — активен партиен и стопански ръководител с висше икономическо образование. Той беше известен на ръководството и работниците от ДЗС, тъй като е роден в съседно на Лесново село — Априлово.

С назначаването на Иван Михайлов за директор на ДЗС се получи много добро сработване с общинския партиен комитет и други обществени ръководства, и усилията бяха насочени към укрепването на стопанството и преодоляване на съществуващите недостатъци и слабости. На общинската партийна конференция, проведена през 1965 г., тези въпроси бяха разгледани много задълбочено и бяха набелязани мерки за решително подобряване на работата.

Усилията бяха насочени към цялостно преминаване на стопанството на държавна основа, което изискваше нова организация на труда, ново заплащане, подобряване на битовите условия и др.

Започна изграждането на административна постройка на ДЗС и стол за работниците в с. Лесново, столове бяха открити и в останалите села. На работниците беше раздадено работно облекло. Открит беше цех за свободните работници от ДЗС и особено за свободните работници през зимните месеци. Организирано бе производство на стоки за широко потребление.

Големи грижи бяха положени за по-нататъшно повишаване на добивите от селското стопанство — зърнопроизводството, зеленчукопроизводството, млеконадоя и т.н. Особени грижи бяха положени за подобряване на млеконадоя и достигане на показателите от 1950–1957 г., когато средният млеконадой на фуражна крава достигна до 5 тона. Положените усилия дадоха своите резултати и към 1970 г. средните добиви се повишиха значително.

БЛАГОУСТРОЯВАНЕ И СТРОИТЕЛСТВО

С извършеното преустройство на държавното, стопанското и партийното ръководство и с определянето на с. Лесново за център на

новата административна единица — общината, се разкриха още по-широки възможности за благоустройство и строителство. С помощта на населението и със съответната част от средствата по бюджета, предвидени за общината, се предприе изграждането на редица обекти от ниското и високото строителство.

Още през 1953–1957 г. при условията на самостоятелната община в с. Лесново беше довършено строителството на новата фурна. Започна изграждането на стадиона, който беше открит през 1958 г. Започна също така изграждането на търговската постройка с магазини за хранителни стоки, сладкарница и платове и обувки.

Бяха поставени основите на новия читалищен (културен) дом. Започна изграждането на парк-градина в центъра на селото.

Това беше период, когато за председатели на общинския народен съвет бяха избрани Цветан Райков (1953–1954 г.), Спас Иванов Ненов (1954–1955 г.), Цветан Райков (1955–1957 г.), Асен Милатинов (1957–1958 г.). За председател на кредитната кооперация беше избран Рашко Николов Митов (1956–1972 г.)

С избирането на Костадин Митов за председател и Асен Милатинов Велков за секретар на общинския народен съвет (1958–1963 г.) благоустрояването и строителството получиха още по-широк размах.

Разширена бе улицата, водеща от центъра на селото за гара Елин Пелин. Кооператорите предприеха бързи и енергични мерки за изграждане на нови огради по новата граница. С разширението се създадоха условия за благоустрояването на улицата като една от главните в селото.

Изработен бе нов план на площада, с който се създаде възможност за разширяването му и по-правилното му оформяне. Извършена бе оценка на имотите и построените върху тях сгради в парцелите на Стоян Костов Делкин, Йордан и Трайко Тодорови. Извършено бе разширение и в южната част на площада в двора на Тодор Стоименов Бозаджийски, където бе изградена нова сграда. Впоследствие бе отчуждена част от същия двор, в който понастоящем е построен битовият комбинат.

Едно от първите по-големи мероприятия, с което се зае новото ръководство на съвета, бе оформянето на площада и благоустрояването на по-главните улици.

Началото на масовото благоустрояване на селищата от района започна пак в с. Лесново и то даде тон за широки благоустройствени мероприятия и в останалите села. Още през 1959–1960 г. в Лесново вече имаше оформен площад с изградени плочници и асфалтирани пътни платна. Дооформен бе и паркът на площада, който придоби приветлив вид. Базалтови плочки бяха осигурени взаимнообразно, като народният съвет предостави право на Инжстрой да ползва пясъка от старото корито на река Лесновска, а Инжстрой се задължи да достави плочки за стойността на добития пясък.

Много важна задача, която стоеше пред общинския народен съвет, бе предприемането на срочни мерки за довършване на читалищната сграда, нуждата от която ставаше все по-осезателна. Беше сключен нов договор с районната строителна организация и с помощта на бригади от селото строителството започна с по-ускорени темпове. Вторият етап на строителството започна през 1959 г. и завърши през 1962 г.

Бе извършена грубата работа и започнаха довършителните работи, което продължи още редица години, чак до 1970 г.

В тази дейност вземаха активно участие членовете на партийната организация, на ДКМС, служителите от съвета, кредитната кооперация и бригади от населението и кооперативното стопанство.

За по-нататъшното оформяне на главните улици бе необходимо да се предприемат мерки за изграждане на нови огради, които да съответствуват на благоустроените улици. И тук беше необходима голяма разяснителна работа, придружена в отделни случаи и с административни мерки, в резултат на което започнаха да се появяват нови огради. Първоначално тяхното изграждане започна от центъра към гр. Елин Пелин, с. Доганово и към гара Елин Пелин. Впоследствие продължи и по други улици. Със съдействието на бригадите от стопанството и с активното участие на служителите и останалото население бе изграден и новият парк при бившата мелница по пътя за Елин Пелин. Засадени бяха значителни площи с тополи.

През 1965 г. започна изграждането на управлението на ДЗС, в приземния етаж на което беше открита сладкарница, на първия етаж стол на стопанството, а на втория и третия етаж се настаниха административните служби на ДЗС и народния съвет.

По-нататъшното укрепване на икономиката на общината, разширяването на благоустрояването и строителството, развитието на търговията, здравеопазването, народната просвета и култура, се извършваше под ръководството на общинския комитет на партията. За секретари на общинския партийен комитет през периода на осемдесетте години бяха последователно избирани Благой Трайков Павлов, Георги Лазаров Бонков и Петър Видулов, които положиха много усилия за реализиране на поставените задачи. За директор на ДЗС през този период беше назначен Стоил Димитров, който съдействува за укрепването на ДЗС, подобряване на бригадната организация и увеличаване на добивите от селскостопанските култури.

Работата по благоустрояването на селището продължи и в следващите години, когато за председатели на общинския народен съвет бяха последователно избирани Цветан Райков Стоянов (1963–1965 г.), Асен Милотинов Велков (1965–1967 г.), Христо Трайков Манолов (1967–1972 г.), Желка Станчева Бозаджийска (1972–1976 г.), Петър Вълков Видулов (1976–1978 г.) и Андрей Христов Колев (1978 г. до март 1979 г., след която дата (след извършване на административното преустройство и ликвидиране на общините в този им вид и създаване на кметства) е кмет до 1986 г.)

През този период бяха извършени редица благоустройствени мероприятия и изградени такива важни обекти, като: асфалтиране на главните улици; изграждане на тротоари по редица улици; водоснабдяване на селото; ремонт на здравната служба и откриване на аптека; изграждане на целодневна детска градина; изграждане на битов комбинат с приемателни магазини на първия етаж и устройване на кметството на втория етаж; телефонизация; основен ремонт на пътя за Елин Пелин от окръжното пътно управление; изграждане на нов модерен ресторант; поставяне на паметни плочи пред домовете на убитите антифашисти в селото и малък паметник пред читалището на убитите в борбата против фашизма и капитализма и в Отечествена война; изработване на нов регулационен план на селото; подготвителни работи за разширяване на основното училище и др.

Социалистическата революция в нашата страна откри широки възможности за съвременно изграждане и благоустрояване на населените места. В Лесново понастоящем съгласно регулационния план на селото има 700 дворни места. В тях има изградени 560

жилищни постройки. По-голямата част от тях са строени след 9-ти септември 1944 г. От изградените жилища 50 процента са масивни с железобетонни конструкции, а останалата част е в процес на преустройство. Изграждането на масивни жилища с железобетонни конструкции е характерно за строителството, което се извършва в последните десетина години, когато в резултат на порасналите материални и финансови възможности на жителите от селото и наличието на необходимите материали това строителство все повече се налага като водещо.

От изградените жилища 192 са на два и повече етажи. Около 80 процента от жилищата са водоснабдени. В почти всички водоснабдени жилища има изградени и бани.

В резултат на започналата телефонизация понастоящем в селото има поставени 200 телефонни поста, които позволяват да се осъществява връзка с цялата страна.

Основната част от улиците са с изградени пътни настилки и тротоари, но поддържането им е в лошо състояние. Започна процесът на изграждане на нови огради, който продължава с бавни темпове и се налага неговото ускоряване.

Общественото строителство с всяка измината година все повече се разширява. Съгласно приетата от кметството строителна програма, за 1986 г. се предвижда:

- Разширение на училището с изграждането на кухня и столова;
 - Изграждане на колектор за дъждовни и отпадъчни води;
 - Строеж на квартален магазин в кв. 52 и такъв при училището;
 - Разширение на детската градина;
 - Ремонт на настилки и тротоари по улиците;
 - Строителство на централно парокотелно помещение;
 - Разширение на телефонната кабелна мрежа;
 - Ремонт на читалището и на филиала;
 - Разширение на водопроводната и енергийна мрежа.
- Предвижда се да бъдат заложени за проектиране:
- Резервоар за питейни води;
 - Парк на българо-руската дружба;
 - Паметник на загиналите в съпротивата и Отечествена война;
 - Фурна;

- Сладкарница и магазин за домашни потреби;
- Парокотелно помещение при училището.

ПОСЛЕСЛОВ

Възникнало като селище през втората половина на 16-ти век, преживяло събитията през османското робство и капиталистическото развитие, доживяло до победата на социалистическата революция в нашата страна, с. Лесново днес крачи с ускорения ритъм на нашата родина.

Под ръководството на Българската комунистическа партия народната власт положи много грижи за укрепване на неговата икономика, за изграждането му като съвременно благоустроено селище, за развитие на социалната сфера, общественото комплексно развитие, за формиране на новия човек — труженик на социализма.

Независимо, че с. Лесново се запазва като селище с преимуществено развитие на селскостопанското производство, това не му пречи да се развива в крак с останалите селища, където промишлеността има подчертан характер. Мероприятията, които народната власт провежда за преодоляване на съществените различия между града и селото, в пълна мяра важат и за с. Лесново.

Основните показатели, които характеризират демографското, икономическото и социалното развитие на селото, показват положителна тенденция.

Днес трудещите се от с. Лесново се радват на мирен и спокоен живот, изпълнен с трудово напрежение и динамика, насочен към непрекъснато подобряване на материалното и културното равнище на населението, устремен към заветната мечта на човечеството — комунизма.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ЖИВОТ ОТДАДЕН НА СВОБОДАТА, ДОБРОТО И ЩАСТИЕТО НА ХОРАТА

КРАТКИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА ПАДНАЛИТЕ В БОРБАТА ПРОТИВ ФАШИЗМА И КАПИТАЛИЗМА

Райко Иванов Делибалтов

Райко Иванов Делибалтов е роден на 23 май 1903 г. в с. Лесново, Софийски окръг. Произхожда от многодетно будно селско семейство.

Неговият баща Иван Делибалтов (цяло Йованчо) е известен сред своите съселяни като прогресивен, трудолюбив и честен земеделски стопанин, който има съществен дял в прогресивните преобразования в селото. Той е един от учредителите на взаимоспомагателното

дружество, образувано през 1909 г., което през 1919 г. прераства в Кредитна кооперация „Съгласие“, в ръководството на която Иван Делибалтов взема активно участие.

Майката на Райко Иванов, баба Мария, е жена с богата душевност и природна интелигентност. Тази истинска „баба Тонка“ на Лесновска земя обгражда с внимание и любов своята челяд и ги учи да растат умни, трудолюбиви и честни.

Като ученик в началните класове Райко се изявява като дете със силна памет, на което му се отдава с лекота да разказва чутото от своя учител. Жаждата му за знания го отвежда в тогавашното класно училище в Елин Пелин (Новоселци), което завършва с много добър успех.

Бащата вижда в своя син черти на буден, трудолюбив и ученолюбив младеж и затова го изпраща в София да учи в тогавашната техническа гимназия. В късо време след постъпването си в гимназията той се свързва с по-будните младежи и скоро става център на редица масови инициативи. Това е периодът на Първата световна война, на извършващите се дълбоки революционни преобразования в съзнанието на хората, времето на Великата октомврийска социалистическа революция, времето на Първия конгрес на БКП през 1919 г., който постави задачата за увеличаване на броя на партийните и младежки организации, за масовизирането им.

Събитията през този период дават силно отражение върху съзнанието на Райко Иванов и той им отдава целия свой съзнателен живот.

Участвува още по-активно в провежданите в гимназията мероприятия и често застава начело. Като член на ръководството на Комсомола, той полага усилия за обединяване на усилията на учениците при провежданите мероприятия, пропагандира смело идеите на социализма, поставя ясно и открито най-важните задачи. Тази негова дейност не остава незабелязана от училищните власти и полицията, и през 1923 г. е изключен от гимназията. Гимназията затваря след него вратите си, но той тръгва по пътя на борбата, организирана и ръководена от Комунистическата партия.

В гимназията Райко с голямо увлечение изучава историята, естествените науки и географията, но най-любимият му предмет е литературата. Той често пред свои приятели и другари декламира

стихове на Христо Ботев, на Смирненски. Революционната поезия е неговата спътничка в трудния му и трънлив път. Посреща с възторг и радост изграждането на групата на БКП в с. Лесново, оглавявана от неговия братовчед Трайко Петков, с когото водят дълги и интересни разговори за бъдещето.

Постъпва за кратък период като служител в Софийския областен съд, но скоро след това отива да отбива редовната си военна служба.

Прогресивната му дейност и убеждения не остават скрити за местната общинска власт в селото и той е изпратен да служи в поделенията на трудовата повинност, където обикновено са пращани младежите с прогресивни убеждения или негодните за военна служба.

Още по времето преди да излезе от казармата Райко Иванов мечтае да стане артист. Затова веднага след уволнението си постъпва на работа като сценичен работник в Народния театър. Там участва и в отделни масови сцени, което още повече засилва неговото желание да стане артист. Това обаче не му се отдава.

През 1926 г. 24-годишният младеж е вече организиран член на партията. Легализирането на Българската работническа партия през 1927 г. и изграждането на Околийския комитет на БРП в с. Новоселци разкриват още по-широко поле за изява.

На една от конференциите на ОК на партията, проведена през 1931 г. в корията край с. Столник, се обсъжда въпросът за подобряване на партийното ръководство и за разделяне на околията на райони. Били изградени пет района. В четвърти район влизали селата Лесново, Доганово, Богданлия, Караполци, Огняново, Априлово, Долна Малина и Горна Малина. За отговорник на този район бил определен Райко Иванов Делибалтов.

Физически здрав, теоретически добре подготвен, политически изграден, той обикаля отделните села и оказва конкретна помощ за изграждане на легални организации на партията и РМС, поставя задачата за масовизиране на техния състав. В резултат на тази дейност на 11 ноември 1931 г. в с. Лесново се изгражда нова партийна група от 12 партийни членове. Изграждат се партийни групи и в останалите села.

През 1932 г. Райко Иванов Делибалтов сключва брак със Стоянка Димитрова, която произхожда от прогресивно революционно семейство. Нейният баща Димитър е съратник на Георги Димитров,

участник в Септемврийското въстание през 1923 г., когато е и убит. Брат ѝ Иван Димитров, виден партийен функционер, член на Централния комитет, участва активно в борбите на партията. Починал е през 1945 г.

Обстоятелството, че бащата и братът на съпругата на Райко Иванов са активни партийни дейци, не можело да не даде положително отражение върху по-нататъшната му дейност. Той още по-активно се включва в революционната борба.

За да има по-голям простор за партийна изява и достъп до по-широк кръг хора и партийни дейци, и същевременно за да отклони подозрителността на властите, през 1934 г. постъпва на работа като представител на акционерно дружество „Сингер“. Това обстоятелство му помага да обикаля по-безпрепятствено из страната и Новоселска околия и да върши по-резултатно възложените му партийни задачи.

След военнофашисткия преврат на 19 май 1934 г. всички политически партии са разтурени. Минават в нелегалност и Българската работническа партия и Работническият младежки съюз. Сега задачата е да се запазят изградените организации, да продължи дейността при новите условия. Преодоляна е временната уплаха и стъписване. През 1936 г. е възстановен Околийският комитет на БРП. Райко Делибалтов е преизбран за негов член. Същевременно той вече оглавява и партийната организация в село.

Нелегалните срещи, конференции и събрания продължават. Провежда се среща на Побит камък с представители от Лесново, Нови хан и Богданлия. От Лесново присъства Райко Делибалтов. Неделко Переновски дава указания за бъдещата дейност на партийните организации. Засилва се участието на партийните и ремсовите организации в провеждането на изборите. Райко е един от организаторите на партийната организация в тези кампании.

През периода на съпротивата 1941–1944 г. Райко Иванов Делибалтов се изявява изцяло като революционер професионалист. Той е един от активните членове на околийския комитет на партията в Новоселци и отговорник за партийната работа в с. Лесново.

Провеждането на срещите на нелегалните дейци на партията и РМС продължават. Селото е разделено на райони, определени са партийни и ремсови отговорници, продължава работата по организационното укрепване на двете организации. Срещи се

провеждат в шивачницата на Мильо Богданов, в общарницата на Борис Спасов, в дома на Райко Делибалтов и на много други места.

Конкретни измерения има работата на Райко през периода от юни 1941 до март 1944 г. Това е период на отговорна, рискована и неотложна работа за осигуряване на хранителни продукти, дрехи и оръжие за партизанския отряд „Чавдар“. Райко Делибалтов стои в центъра на тази дейност. Установява се връзка с партизанския отряд, изграждат се канали, започва провеждането на срещи. Предприемат се конкретни мерки за събиране на продукти, храна и оръжие.

На 20 март 1944 г. полицията арестува Райко Иванов Делибалтов и неговите другари и ги откарват в Новоселското околийско управление. Последват разпити и жестока инквизиция. Райко нищо не издава.

На 12 април 1944 г. полумъртъв Райко Иванов Делибалтов е откаран в местността Понгъовица край с. Негушево, където е доубит и заровен в една от бомбените ями.

Така завършва своя жизнен път един от най-активните партийни функционери на партията в с. Лесново и в района Райко Иванов Делибалтов.

Мильо Богданов Илиев

Роден на 26 юни 1915 г. в село Лесново. Произхожда от многодетно бедно трудолюбиво селско семейство. Въпреки непосилния труд нивите, които обработват неговите родители, не могат да осигурят прехраната на многолюдното семейство.

Най-големият му брат Павел Богданов остава на село и се включва активно в обработването на нивите в помощ на родителите си. През време на управлението на земеделското правителство той попада

под влиянието на Българския земеделски народен съюз, става член на земеделската дружба в селото и участва в нейните борби заедно с комунистическата партия за победата на социалистическата революция и за изграждане на социализма в нашата страна. Той е един от малцината членове на БЗНС, които останаха верни на програмата на Отечествения фронт, и съдействува активно за нейното претворяване в живота.

За втория брат на Мильо, Спас Богданов, в село няма работа и той поема пътя на наемните работници в София. Работи като шивашки работник и се изгражда като добър и опитен шивач. Много скоро след идването си в София той попада под влиянието на РМС и става един от неговите учредители в село. Участва заедно с Павел Петров Стамов, Петко Велинов, Цветан Димитров и други младежи в провеждането на мероприятия на РМС от този период. Дочакал 9-ти септември 1944 г., той активно се включва в борбата на партията и работническата класа в София за укрепването на народната власт и за изграждането на социализма.

Цветан Богданов е по-малкия брат на Мильо, който също не стои настрана от борбата на своите братя. По време на съпротивата той по указание на Мильо Богданов влиза във връзка с евакуирания у неговия чичо офицер — пенсионер, закупува от него един пистолет и го предава на брат си за партизанския отряд.

Най-малкият брат на Мильо Богданов, Никола, по време на съпротивата е войник в София. По време на отпуската си в с. Лесново прави опит за освобождаването на брат си от ареста, но не успява.

Сестрите на Мильо Богданов Стоянка, Енка и Надежда взимат най-активно участие в мероприятията и инициативите на РМС в селото след Девети септември 1944 г.

Мильо Богданов като завършва основното училище, поради липса на средства да продължи образованието си, тръгва по пътя на своя по-голям брат Спас и става шивашки работник.

Под влияние на своя брат и РМС той се включва активно в младежкото движение и му отдава всички сили. През 1932 г. Мильо е вече организиран член на РМС и застава начело на младежката организация. Участва активно във всички мероприятия на партията и РМС.

От 1937 г. 22-годишният младеж е вече член на партията и като такъв продължава да ръководи дейността на РМС. Особено активна е неговата дейност през 1940–1944 г. През този период той открива собствена шивашка работилница на площада в селото, което обстоятелство още повече улеснява провеждането на партийните и ремсовите мероприятия.

През 1941 г. Мильо оглавява партийната организация и замества Райко Иванов Делибалтов, който е избран за член на Околийския комитет на партията.

Периодът на съпротивата и особено периодът след създаването на партизанския отряд „Чавдар“ е наситен с най-отговорна, рискована и самоотвержена конкретна работа на Мильо Богданов. В неговата работилница се провеждат срещи на партийните членове и се уточняват пътищата за изграждане на яташка мрежа, организация за събиране на продоволствие и оръжие за партизанския отряд, връзката на отряда с партийната и ремсовата организация и т.н. Под негово ръководство и с активната помощ на члена на Околийския комитет на БРП Райко Делибалтов се осъществява връзката с представителите от партийния и ремсов район при партизанския отряд „Чавдар“. Заедно с Никола Христов Колев, Бранко Георгиев Попов, Христо Трайков Велинов, Асен Гюров Петков, Стоян Миленов Натов и Цветко Андонов Митов се организират и провеждат срещи с представителите от отряда, организира се събирането на оръжие и хранителни продукти в дома на Никола Христов Колев, които се изпращат за отряда.

Дейността на Мильо Богданов не остава скрита за полицията. На 20 март 1944 г. Мильо Богданов е арестуван и изпратен в новоселското околийско полицейско управление. Там го инквизират до смърт, но въпреки това той не издава нищо на полицията. В началото на май откарват Мильо Богданов и други негови другари в Радомир, там продължават инквизициите, но той се държи твърдо. На 11 май 1944 г. е разстрелян без съд и присъда в местността Голо бърдо.

Цветко Андонов Митов „ДОКТОРА“

Цветко Андонов Митов е роден на 10 февруари 1918 г. в село Лесново, окръг Софийски. Произхожда от многодетно средно селско семейство, което осигурява своята прехрана със земеделие и скотовъдство.

Бащата на Цветко — дядо Андон Митов, е известен в селото със своето трудолюбие и пословична скромност. Освен обработването на нивите, той полага много грижи за отглеждането на домашните животни.

След завършването на прогимназиалното си образование Цвятко Андонов остава да помага на своите родители в селскостопанската работа. През 1938 г. той постъпва в казармата да отбие редовната си военна служба. Там завършва санитарна школа и се уволнява като подофицер със санитарна подготовка. От 1940 г. започва неговата активна дейност като нелегален деец на партията. Със завръщането си от казармата той се включва активно в групите, които извършват електрифицирането по домовете в селата Богданлия и Караполци. Значителна част от придобитите средства се предават на партизанския отряд.

Дейността на Цветко Андонов е дълбоко законспирирана. Освен неговите най-близки другари, с които е свързан в нелегалната дейност, друг никой не подозира, че в неговия дом (работилницата) се провеждат нелегални срещи с партизаните от отряда Благой Бонков и Илия Огнянов, че там преспиват често пъти нелегални функционери, че там се провеждат срещи на активисти от партийната и ремсовата организация и т.н.

Неслучайно арестуването на Цветко Андонов бе голяма изненада за населението, което не допускаше, че един електротехник, който получава хиляди левове за електрифицираните домове, ще може да бъде свързан с партизанския отряд и че е възможно същият да провежда активна нелегална дейност.

Тези му качества го сближават с кмета на селото Георги Димитров, който подмамен от обстоятелството, че Цветко често го черпел, му се доверява и по такъв начин известни действия на властта стават достояние на партийната организация.

Цветко Андонов е допускател разкриването на организацията и извършването на арести, поради което е имал подготвен план или поне е обмислял как трябва да постъпи при подобни ситуации. Това му именно качество на предвидливост го предпазва от първото масово арестуване на останалите другари от селото, което се извършва на 20 март 1944 г.

Разбирайки, че започват арести, той незабавно напуска селото и отива в София, където престоява определено време. Домът му обаче е поставен под наблюдение и веднага след неговото завръщане той е арестуван и отведен в общината. Тук също се проявяват неговата предвидливост, хладнокръвие и смелост. Той предава единия от двата

пистолета, за които има разрешение от кмета, а другия запазва у себе си. Този му жест отнема желанието на полицаия да извърши щателен обиск и да иземе втория пистолет. Разкрива се възможност да се измъкне от общината. Хрумва му идея — тоалетната е в двора на общината, а там оградата е съборена и той лесно може да се отскубне от полицията и по Йоневската улица за броени минути може да се озове извън селото. Така и постъпва. Помолва кмета да му разреши да отиде до тоалетната. Единият от полицаите излиза с него, но остава на пътеката между тоалетната и общината. Цветко влиза в тоалетната, зарежда пистолета и когато установява, че в двора не остава никой, освен полицаия, излиза бързо, стреля в него и с един скок се прехвърля през оградата. Оттам нататък той поема трудния път към партизанския отряд. Без връзки, без храна и топли дрехи, той е принуден да се укрива на различни места, докато се добира отново до дома си, скрива се в кошарата за овцете и се обажда на сестра си Гълъбина Андонова Митова.

След като обсъдили съществуващото положение, той, неговата сестра и зет му Методи решили, че в случая могат да потърсят помощта на неговия съсед Георги Ночев Делев, дърводелски работник и член на РМС, който да установи връзка в с. Априлово и оттам другарите да го отпратят в отряда. Така и направили, и към края на април 1944 г. Цветко се озовава в отряда. По същото време отрядът води тежки сражения на различни места, в много от които участва и Цветко.

След боя при с. Белица Цветко Андонов е оставен да се грижи за ранения партизанин Димитър Георгиев (Веско) в боровата горичка на с. Осоица. Там полицията ги открива и след неравен бой Веско, неговият другар, хвърля последната бомба срещу врага, а минута след това се чуват два самотни изстрела, с което и двамата слагат край на живота си. Това става на 12 май 1944 г.

Никола Христов Колев (Колче)

Никола Христов (Колче) е роден на 6 март 1917 г. в с. Лесново, Софийски окръг. Произхожда от многодетно селско семейство, занимаващо се със земеделие. Неговият баща Христо Колев Славов въпреки непосилния труд не смогва да изхрани семейството си и да осигури по-високо образование на децата си. Това принуждава Никола Христов, който е най-голям, след завършването на прогимназиалното си образование да отиде в София и там да изкарва прехраната си. Колче се включва в редиците на работническата класа от София като металик — професия, която, освен че калява физиката, формира и

много вярно класово чувство. Под влияние на социалистическите идеи и на своите другари Никола Христов много скоро осъзнава своето положение и се включва активно в редиците на РМС. Взема участие в мероприятията на партията и РМС, провеждани през този период, който съвпада с Деветомайския военнофашистки преврат и разтурването на всички политически партии и организации. Като работник в София Никола Христов, заедно с Цветан Димитров, организират и лично пренасят нелегални материали от София за с. Лесново. Тази му дейност обаче е разкрита, той е арестуван, бит в полицията и изгонен от София през 1935 г.

Завръщайки се в Лесново Никола продължава своята дейност в редиците на РМС. През 1937 г. той и Мильо Богданов застават начело на ремсовата организация и полагат усилия за нейното организационно укрепване и масовизиране. Определено може да се каже, че от този период насетне по-голямата част от младежта в селото е под влиянието на РМС. През 1937 г. Колче прави много опити да отиде доброволец в испанската републиканска армия през Гражданската война, но такава възможност не се открива и той остава на село.

В Лесново Никола Христов и Мильо Богданов установяват тесни връзки с партийната организация, ръководена от Райко Иванов Делибалтов, и заедно участвуват във всички мероприятия на партията и РМС. Подобряват взаимоотношенията си със земеделската дружба, участвуват съвместно или с обща листа в парламентарните и общинските избори. Полагат големи усилия за търсене на легални форми за изява в читалище „Безсмъртие“, кредитната кооперация, спортния клуб „Шоп“. Организират масови мероприятия сред младежта, вечеринки, журове, туристически излети и т.н.

През годините на въоръжената борба 1941–1944 г. Никола Христов е вече член на партията и пръв помощник на Мильо Богданов, секретар на партийната организация. Това е най-отговорният и най-рискован период от неговата дейност, която придобива още по-конкретни измерения след създаването на партизанския отряд „Чавдар“. Никола Христов организира в своя дом събирането на продоволствие и оръжие за отряда, с който установяват връзки с Мильо Богданов. Провеждат нелегални срещи на различни места с партизаните Благой Николов Бонков, Илия Генов, Прокопи Хаджисотиров и др. Дават указание на партийните и ремсовите

членове за разширяване на агитацията против германските окупатори и местните фашисти.

Дейността на Никола Христов не остава тайна за полицията. Той е разкрит и заедно със своите другари арестуван на 20 март 1944 г. Следват разпити, инквизиции, очни ставки, но от Никола Христов, човека с орлов поглед, твърд характер и здрави нерви, те не успяват да изтръгнат нищо.

През май 1944 г. полицията го откарва в Радомир, където продължават инквизициите, и на 11 май в местността Голо бърдо край Радомир го разстрелват без съд.

Бранко Георгиев Попов

Бранко Георгиев Попов е роден през 1924 г. в с. Лесново Софийски окръг. Произхожда от многодетно селско семейство. Неговият баща Георги Попов Младенов през времето на Първата световна война е бил военен фелдшер. След войните се завръща в село и се занимава със земеделие, а през периода на Втората световна война работи като служител в Общинския съвет. Майката на Бранко Георгиев, баба Енка, е трудолюбива, тиха и скромна жена, която се занимава с домакинство. Бащата Георги Попов, който е завършил

начално медицинско образование, желае и неговите деца и преди всичко момчетата да завършат образование и да получат свое място в живота. Ръководейки се от това, той изпраща най-големия си син Йордан Георгиев Попов да следва в юридическия факултет на Софийския университет „Климент Охридски“. Като студент той попада под влияние на БЗНС и остава да работи в тази организация до края на своя живот през 1979 г. През 1940 г. Йордан завършва образованието си и започва работа като адвокат в София.

Другият брат на Бранко — Стоян Георгиев Попов, след завършване на гимназия заминава за Германия, където продължава образованието си в политехниката. Връща се в София и след Девети септември става асистент, а после професор в Софийската политехника. Сега е пенсионер.

Бранко има и две сестри домакини.

След завършване на прогимназия през 1939 г. Бранко продължава образованието си в Пета мъжка гимназия в София. Там попада под влияние на РМС и се включва активно в провежданите в гимназията ремсови мероприятия. През ваканциите той е сред младежите от с. Лесново и се включва в почти всички младежки инициативи и акции.

През 1942 г. полицията разкрива дейността на РМС в гимназията. Бранко Георгиев е изключен и се завръща на село.

Тук той се свързва със секретаря на партийната организация Мильо Богданов и с Никола Христов Колев, и застава начело на организацията на РМС до декември 1944 г., когато тази дейност е възложена на Асен Гюров Петков.

В РМС в селото Бранко Георгиев развива активна дейност. Участва в изграждането на връзки с отряда, присъства на срещи с партизани от партийния и ремсов район на партизанския отряд „Чавдар“, взема участие в събирането на храна, дрехи и оръжие за партизаните.

Успоредно с това той участва в провеждането на масови мероприятия и води разяснителна работа сред населението за събитията на източния фронт, агитира против извършващите се от властта реквизиции, и т.н.

Непосредствено след нападението на фашистка Германия над Съветския съюз Бранко се включва в една от младежките групи и започва още оттогава конкретна нелегална ремсова дейност.

На 20 март 1944 г. е арестуван, откаран в Новоселското околийско полицейско управление. Въпреки инквизициите той не издава нищо.

През май 1944 г. е откаран в Радомир, където продължават разпитите. И там нищо не издава. На 11 май 1944 г. е разстрелян без съд в местността Голо бърдо.

Никола Зашев Лазаров

Никола Зашев Лазаров е роден на 15 ноември 1915 г. в с. Нови хан. Израства в бедно селско семейство и още от младини поема пътя на борбата против капитализма и фашизма. След женитбата си се премества в с. Лесново. Тук става член на партийната организация през 1937 г. и взема участие в провежданите партийни мероприятия — избори, разяснителна работа сред населението. В Лесново изкарва прехраната на семейството си със земеделие, но въпреки непосилния труд той не смогва да осигури нормални условия за живот. Неговата съпруга Стоилка споделя участието му и активно го подпомага в изхранване на семейството. Никола често мечтае за социалистическото общество, при което земята ще бъде на тези, които я обработват, и за по-добър живот. На този идеал той посвещава живота си. Особено активна е неговата дейност през годините на Втората световна война. Като член на партийната организация той се включва активно в събирането на храни, участва в провеждането на нелегални срещи.

На 24 март 1944 г. е арестуван и откаран в полицейското управление в Новоселци. Пред полицията се държи твърдо и мъжествено.

През май е откаран в гр. Радомир, където разпитите и инквизициите продължават, но и там той не издава нищо.

На 11 май 1944 г. е разстрелян без съд в местността Голо бърдо.

Илия Филипов Гатов

Роден през 1902 г. в с. Лесново, окръг Софийски. Израства в бедно селско семейство. Немотията го принуждава да напусне родния си дом и да отиде в София. Започва работа като файтонджия в гарнизонната фурна, а по-късно в Министерството на войната. Там е заподозрян, че е съмишленик на партията и бива уволнен.

След уволнението му от военното министерство той започва работа във фурнирната фабрика в Дианабад. Тук под влияние на членове на партията той оформя окончателно своя мироглед и от 1922 г. е вече член на партията.

Активната дейност развива през годините на Втората световна война. Участва активно в антифашисткото движение и въоръжената борба. На 17 април 1944 г. заедно с група свои другари става партизанин в Трънския партизански отряд. Участва в редица сражения на отряда. При сражението край с. Батулия през лятото на 1944 г. той е заловен в полицията, дълго изтезаван и убит.

Илия Апостолов Иванов

УБИТИ ЛЕСНОВЧАНИ ПРЕЗ ВОЙНИТЕ^[1]

Балканска война

1. Петър Николов Ганев, Люле Бургас
2. Йордан Стоянов Стойков, с. Селиолу, Лозенградско
3. Атанас Стоянов Бочов — Бърдарски

4. Георги Колдов Коцев
5. Мильо Тодоров
6. Александър Ангелков
7. Никола Стаменов Велев

Междусъюзническа и Първа световна война

1. Димитър Колев, Румъния
2. Гане Илиев Апостолов, Дренова глава, Сърбия
3. Александър Зашов Бонев, между селата Лясковец и Власотинци, Сърбия
4. Димитър Видулов, Румъния
5. Цветко Дончов, убит 1917 г. на гарата в гр. Скопие
6. Трифон Йонев, Югославия
7. Стоян Салтирски, 1916 г. „Пуста река“, с. Долно и Горно Бреже, Югославия
8. Стойко Митров Бърдарски, 1916 г. „Пуста река“, Югославия
9. Трайко Велинов Златански, 1916 г. „Пуста река“, с. Долно и Горно Бреже, Югославия

Втора световна война

1. Асен Георгиев Малинов, 1922–1944 г. Югославия
2. Антон Варадинов Стоянов, 1921–1944 г. Югославия
3. Йордан Стоянов Мишев, 1921–1944 г. Югославия
4. Димитър Илиев Стоименов, 1915–1944 г. Югославия
5. Йордан Арангелов Пандурски, 1915–1944 г. Югославия
6. Златко Цветанов Стоименов, 1911–1944 г. Югославия
7. Стоян Станилов Ботев, 1922–1944 г. Югославия
8. Петър Стефанов Палев, 1911–1944 г. Унгария

[1] Списъкът не е пълен. — Б.а. ↑

ПАРТИЙНИ СЕКРЕТАРИ НА ПАРТИЙНАТА ГРУПА И ПАРТИЙНАТА ОРГАНИЗАЦИЯ НА БКП ОТ СЪЗДАВАНЕТО НА ОРГАНИЗАЦИЯТА ДО НАШИ ДНИ

1. Трайко Петков Делибалтов — избран за партиен секретар от Първата група на БКП през 1919 г. Останал като партиен секретар до 23 септември 1923 г., след която дата Българската комунистическа партия е обявена за разтурена.

2. Иван Зафиров Стоянов — избран от легалната група на Българската работническа партия през 1931 г. Като партиен секретар останал до 19 май 1934 г., когато правителството на Кимон Георгиев разтурва всички политически партии.

3. Райко Иванов Делибалтов — секретар на партийната организация през нелегалния период 1936–1942 г. Допринесъл много за организационното укрепване на партийната организация и РМС, за активизиране на нейната дейност и насочването ѝ към провеждане на конкретни мероприятия за сваляне на установената у нас фашистка власт. След неговото освобождаване като секретар на партийната организация, той става член на Околийския комитет на БРП и продължава активно борбата в тази насока.

4. Мильо Богданов Илиев — секретар на партийната организация през най-тежкия период от борбата на нашата партия 1942–1944 г. Организира конкретна работа по организационно укрепване на партийната организация и събирането на хранителни продукти, дрехи и оръжие за партизанския отряд „Чавдар“.

5. Иван Зафиров Стоянов — избран за партиен секретар на 18 септември 1944 г., след победата на 9-ти септември. Останал като партиен секретар до октомври 1945 г.

6. Стоян Христосков Манолов — партиен секретар от октомври 1944 до 1946 г. Освободен поради избирането му за кмет на селото.

7. Павел Петров Стамов — партиен секретар от 1946 до 1947 г. Като председател на кооперацията и партиен секретар развива активна дейност за укрепване на партийната организация, нейното

прочистване, засилване на ролята ѝ при решаването на най-важните проблеми на селото.

8. Спас Димитров Манолов — 1948–1949 г. Симпатизира на БКП преди Девети септември. Участвувал в отделни нелегални мероприятия. Активен участник в укрепването на народната власт. Участвувал в укрепването на ТКЗС. Секретар на Общинския народен съвет. Председател на Общинския комитет на Отечествения фронт и на ТКЗС през 1946 г.

9. Манол Стоилков — 1947–1950 г., член на партията от нелегалния период, активен общественик. Взел активно участие в укрепването на народната власт, изграждането на ТКЗС, укрепването на партийната организация. Председател на съвета 1952–1953 г.

10. Стефан Трифонов Панков — 1950–195? г., член на РМС от нелегалния период, политзатворник, активен борец против фашизма и капитализма. Взел активно участие в укрепването на народната власт, изграждането на ТКЗС на селото през 1949–1950 г. Председател на ТКЗС и общинския народен съвет.

11. Ангел Петров — 195?-195? г., член на РМС от нелегалния период. Активен организационен партийен работник от Околийския комитет на БКП, роден в с. Саранци. Взел активно участие в укрепването на народната власт, на ТКЗС. Допринесъл за организационно укрепване на партийната организация.

12. Петко Денев — 1958–1962 г. Организационен работник от Околийския комитет на БКП. Взел активно участие в укрепването на ТКЗС, на народната власт. Съдействувал за разширяване на дейността на партийната организация. Работил продължителен период като зам.-партиен секретар на Общинския комитет на БКП.

13. Иван Трайков — 1953–1956 г. Активен член на РМС. Работник от органите на МВР. Допринесъл активно за укрепването на народната власт, за разширяване на дейността на РМС, за укрепването на ТКЗС и партийната организация.

14. Христо Трайков Манолов — 1965–1966 г. Председател на Общинския народен съвет 1967–1972 г. Член на Общинския комитет на БКП. Взел активно участие в благоустрояването на селото. Активен партийен член. Понастоящем директор на отдел „Пенсии“ при Окръжния народен съвет София.

15. Цветан Райков Стоянов. Активен член на РМС. Член на партията от 1960 г. Работил като председател на Народния съвет, партиен секретар през различни периоди, завеждащ отдел при ОК на БКП, председател на ТКЗС, ръководител на клоново стопанство — филиал на АПК. Понастоящем ръководител на цех.

16. Рашко Николов — 1961–1965 г. Член на БКП. Председател на Кредитната кооперация „Съгласие“. Допринесъл активно за нейното развитие, разширяване на магазинната мрежа, увеличаване на асортимента на стоките. Председател на селския комитет на Отечествения фронт.

17. Митко Гаврилов Ангелков — 196?-1974 г. Активен член на партията. Работник от Общинския народен съвет. Допринесъл за развитието на ТКЗС. Дълги години е работил като бригадир на ТКЗС.

18. Спас Иванов Ненов — 195?-195? г. Активен партиен член. Участвува активно в изграждането на ТКЗС. Дълго време работи като ръководител на бригада в животновъдството и полевъдството. Председател на Общинския народен съвет 1954–1955 г.

19. Стоимен Илиев Коцев. Член на РМС от нелегалния период. Активен младежки деятел. Активен партиен член. По специалност агроном. Участвувал активно в изграждането и укрепването на ТКЗС. На няколко пъти е избран като секретар на партийната организация. Полевъден бригадир и работник в управлението на АПК. Работник от апарата на Околийския комитет на БКП. Партиен секретар 1959–1961 година.

20. Цветан Стефанов Палев — 1985–1987 г. Член на РМС от нелегалния период. Активен партиен член. Участвувал активно в укрепването на народната власт. Има определен дял за укрепването на кредитната кооперация „Съгласие“. Активен участник в изграждането на ТКЗС. Работил като счетоводител на кооперацията и ТКЗС, обединеното стопанство и АПК. На няколко пъти е избран за партиен секретар.

21. Николай Костадинов Митов — 1980–1981 г. Член на партията от 1978 г. Учител в основното училище. Работник в МВР.

22. Мильо Цветанов Богданов — 1981–1986 г. Член на партията от 1979 г. Завършил висше образование.

23. Цветан Димитров Илиев — 1982–1984 г. Активен член на РМС от Девети септември 1944 г. Служил дълги години като военен.

Председател на дружество на ДКМС.

**СЕКРЕТАРИ НА ОБЩИНСКИЯ КОМИТЕТ НА
БЪЛГАРСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ ПРЕЗ
ПЕРИОДА 1958–1979 Г. В С. ЛЕСНОВО**

1. Симеон Арангелов, 1958–1963 г.
2. Костадин Николов Митов, 1963–1966 г.
3. Благой Трайков Палев, 1976–1977 г.
4. Георги Лазаров Бонков, 1977–1978 г.
5. Петър Видулов, 1978–1979 г.

КМЕТОВЕ И ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ИЗПЪЛНИТЕЛНИТЕ КОМИТЕТИ НА ОБЩИНСКИЯ НАРОДЕН СЪВЕТ В С. ЛЕСНОВО ЗА ПЕРИОДА ОТ 1894 Г. ДО 1986 Г.

1. Стоимен Тодоров Бозаджийски, 01.1894 г.-12.1895 г.
2. Димитър Атанасов, 01.1896 г.-11.1896 г.
3. Тодор Геров, 11.1896 г.-04.1899 г.
4. Янаки Пешов Конакчийски, 05.1899 г.-12.1899 г.
5. Димитър Ценев Миджов, 01.1900 г.-02.1901 г.
6. Георги Ганев Гьоков, 02.1901 г.-06.1901 г.
7. Димитър Ценев Миджов, 06.1901 г.-10.1902 г.
8. Ане Петков Минев, 10.1902 г.-06.1908 г.
9. Георги Ганев Гьоков, 01.1903 г.-03.1911 г.
10. Христоско Манолов Църньов, 04.1911 г.-12.1913 г.
11. Коста Стоянов Делкин, 12.1913 г.-05.1914 г.
12. Георги Ганев Гьоков, 05.1914 г.-12.1918 г.
13. Боне Стоименов Тодоров, 01.1918 г.-04.1920 г.
14. Найдо Спасов Ботов, 04.1920 г.-05.1922 г.
15. Ноче Далев Велев, 05.1922 г.-09.1922 г.
16. Гаврил Ангелков, 09.1922 г.-05.1923 г.
17. Коста Стоянов Делкин, 06.1923 г.-08.1924 г.
18. Христоско Манолов Църньов, 09.1924 г.-03.1928 г.
19. Коста Стоянов Делкин, 03.1928 г.-01.1929 г.
20. Георги Найдов Панков, 01.1929 г.-06.1929 г.
21. Соколин Ленков Дашев, 06.1929 г.-04.1930 г.
22. Христоско Манолов Църньов, 04.1930 г.-09.1930 г.
23. Димитър Цветанов Терзийски, 09.1930 г.-11.1931 г.
24. Станислав Спасов Велинов, 12.1931 г.-04.1934 г.
25. Никола Илиев Гатов, 05.1934 г.-06.1934 г.
26. Боян Йорданов Василев, 09.1934 г.-09.1935 г. (офицер от гр. София)
27. Йордан Панайотов Николов, 09.1935 г.-10.1938 г. (от гр. София)

28. Петър Иванов Въжаров, 10.1938 г.-04.1942 г. (трудов офицер от гр. София)
29. Георги Димитров Найдов, 04.1942 г.-05.1944 г. (юрисист от гр. София)
30. Димитър Петков Анев, 06.1944 г.-07.1944 г. (изпълняващ длъжността секретар-бирник)
31. Петър Димитров Атанасов, 08.1944 г.-9.09.1944 г. (от гр. София)
32. Стоян Христосков Георгиев, 10.1944 г.-01.1945 г.
33. Иван Зафиров Стоянов, 01.1945 г.-06.1946 г.
34. Стоян Христосков Георгиев, 06.1946 г.-10.1947 г.
35. Костадин Николов Митов, 11.1947 г.-03.1949 г.
36. Ленко Савов Ленков, 03.1949 г.-06.1949 г.
37. Стефан Трифонов Панков, 06.1949 г.-09.1950 г.
38. Стоян Петров Богданов, 09.1950 г.-12.1952 г.
39. Манол Стоилков Манолов, 12.1952 г.-04.1953 г.
40. Цветан Райков Стоянов, 04.1953 г.-04.1954 г.
41. Спас Иванов Ненов, 04.1954 г.-05.1955 г.
42. Цветан Райков Стоянов, 05.1955 г.-10.1957 г.
43. Асен Милотинов Велков, 11.1957 г.-12.1958 г.
44. Костадин Николов Митов, 12.1958 г.-02.1963 г. (общ. нар. съвет на Лесново, Доганово, Богданлия, Караполци, Огняново и Г. Раковица)
45. Цветан Райков Стоянов, 03.1963 г.-06.1965 г.
46. Асен Милотинов Велков, 06.1965 г.-11.1967 г.
47. Христо Трайков Манолов, 12.1967 г.-10.1972 г.
48. Желка Станчева Бозаджийска, 10.1972 г.-12.1976 г.
49. Петър Вълков Видулов, 08.1976 г.-08.1978 г.
50. Андрей Христов Колев, 08.1978 г. и понастоящем (след 25.03.1979 г. се създават селищните системи. Лесново става кметство.)

УЧРЕДИТЕЛИ НА ТКЗС

1. Антон Трайков Петков, БКП
2. Борис Спасов Василев, БКП
3. Димитър Бонев Иванов, БКП
4. Димитър Георгиев, безп.
5. Иван Илиев Янкулов, БЗНС
6. Илия Йорданов Стоянов, БКП
7. Игнат Велков Панков, БКП
8. Иван Ненов Палев, безп.
9. Иван Стоянов Сотиров, безп.
10. Иван Марков Садразански, БКП
11. Иван Зафиров Стоянов, БКП
12. Манол Стоилков Дуков, БКП
13. Мито Богданов, безп.
14. Никола Александров, безп.
15. Никола Митов Дейков, безп.
16. Петър Иванов Манолов, БКП
17. Петко Велинов, безп.
18. Райна Велинова Спасова, БКП
19. Самоил Кръстев, безп.
20. Стоян Анев Делибалтов, БЗНС
21. Стоян Христосков Георгиев, БКП
22. Стоянка Райкова Делибалтова, БКП
23. Станоил Митов Яков, БКП
24. Стойно Ценев Дашев, безп.
25. Стойно Стоянов Дулев, БКП
26. Спас Велинов Спасов, БКП
27. Стоян Видулов, безп.
28. Тодор Петров Начов, безп.
29. Трифон Марков, безп.
30. Христоско Георгиев Митрин, БЗНС
31. Цветан Палев, БКП
32. Цветко Йорданов Стоянов, БКП

Управителен съвет:

Председател: Самоил Кръстев

Секретар: Цветан Палев

Членове: Илия Йорданов, Игнат Велков, Христоско Георгиев.

Подгласници: Димитър Бонев, Иван Неков.

Контролен съвет:

Председател: Стоян Анев

Членове: Иван Илиев, Манол Стоилков

НАИМЕНОВАНИЕ НА ПО-ВАЖНИТЕ МЕСТНОСТИ В ЗЕМЛИЩЕТО НА СЕЛО ЛЕСНОВО

МЕСТНОСТИ С ОБРАБОТВАЕМА ПЛОЩ — НИВИ

1. Кавако — на изток от селото по поречието на река Лесновска, до границата със землището на с .Доганово.
2. Ибриево — на изток от селото по поречието на р. Лесновска
3. Гьолтарла — на изток от селото
4. Орниците — на изток непосредствено до селото
5. Мерата — на североизток от селото
6. Голямата мера — на североизток от селото
7. Чингелската мера — на североизток от селото
8. Малата мера — на североизток от селото
9. Щърба могила — на североизток от селото
10. Брестетата — на североизток от селото
11. Търниците — на север от селото, ниви и ливади
12. Парчето — на север от селото, ниви и ливади
13. Кулина дупка — на северозапад от селото
14. Токато — на запад от селото
15. Асърлъко — на запад от селото
16. Бештепе — на запад от селото
17. Изливо — на запад от селото
18. Църковното — земи, дадени за ползуване от църквата непосредствено до селото
19. Чакмаклия — на юг от селото
20. Трояно — на юг от селото
21. Велиица — на юг от селото, непосредствено до селото
22. Алчако — на юг от селото
23. Липецо — на юг от селото (местността около река Липец)
24. Кътърджийкя — на юг от селото
25. Циганската пътека — на юг от селото
26. Долнио пат — на юг от селото
27. Горнио пат — на юг от селото

28. Сивите кладенци — на юг от селото
29. Койлото — на юг от селото
30. Картало — на юг от селото
31. Прогоно — на изток от селото
32. Русоляко — на изток от селото
33. Гахчарнико — на изток от селото
34. Троянскио пат — на юг от селото
35. Домусчията — на изток от селото
36. Дабовете — на юг от селото
37. Мурджово слог — на югозапад от селото
38. Тепелия — на югозапад от селото
39. Орничкио кладенец — на юг от селото
40. Йотово кладенец — на юг от селото
41. Селището — на запад от селото
42. Станков гроб — на запад от селото
43. Новоселскио пат — на югозапад от селото
44. Сухата река — на запад от селото
45. Гладно поле — на запад от селото
46. Ормано — на север от селото
47. Пирията — на северозапад от селото
48. Селището — на запад от селото

ЛИВАДИ

1. Ливадчетата — на изток от селото
 2. Мерата — на североизток от селото
 3. Дърмановите лаки — на североизток от селото
 4. Чингелската и малата мера — на североизток от селото
 5. Асърлък — на север от селото
 6. Крива ливада — на север от селото
 7. Парчето — на север от селото
 8. Търниците — на север от селото
 9. Кулина дупка — на северозапад от селото
 10. Мансърово — на запад от селото
 11. Токато — на запад от селото
 12. Анското ливаде — на запад от селото
- Забележка:* Понастоящем повечето от ливадите са разорани.

ПАСИЩА

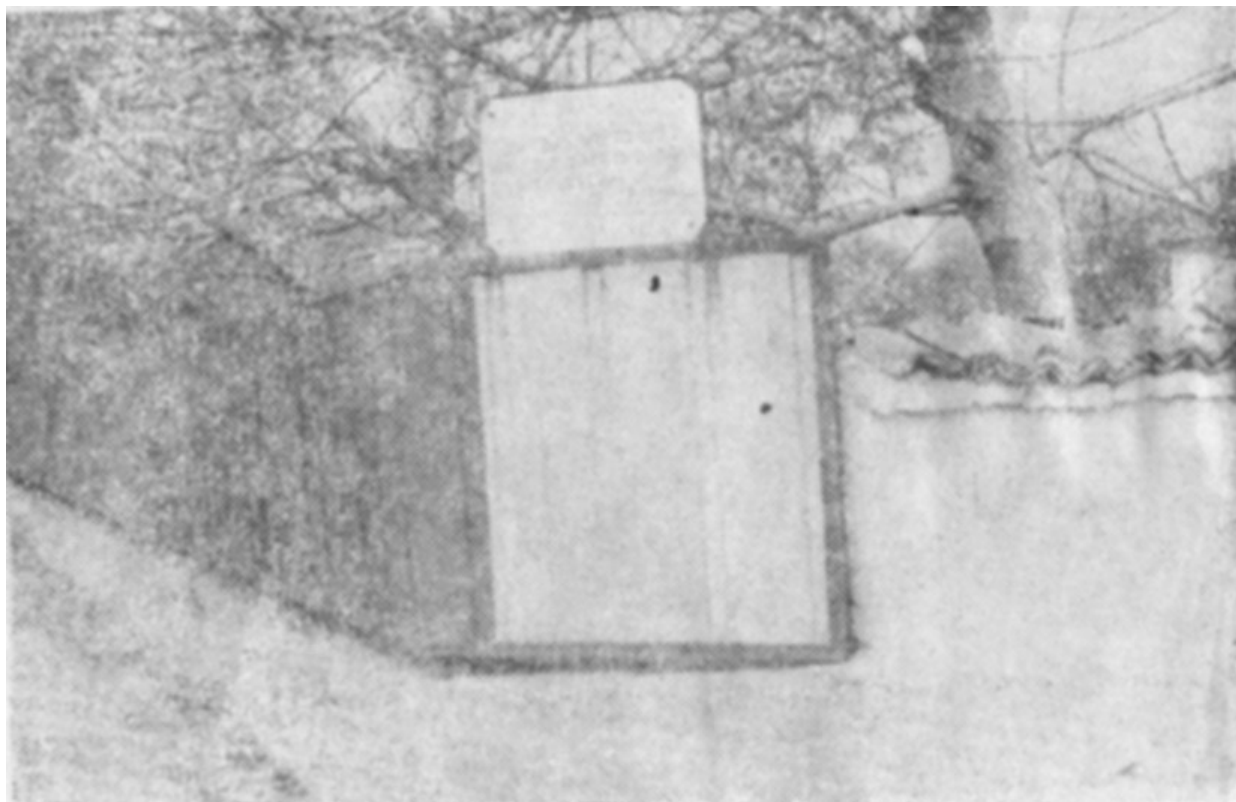
1. Герено — на север от селото, на запад също
2. Къро — на юг от селото
3. Картало — на югоизток от селото
4. Липешкото ливаде — на юг от селото

ФОТОПАНОРАМА НА МИНАЛОТО И НАСТОЯЩЕТО НА СЕЛО ЛЕСНОВО

*Снимковия материал изготви и предаде безплатно Александър
Гюров Садразански, за което му изказваме нашата благодарност.*

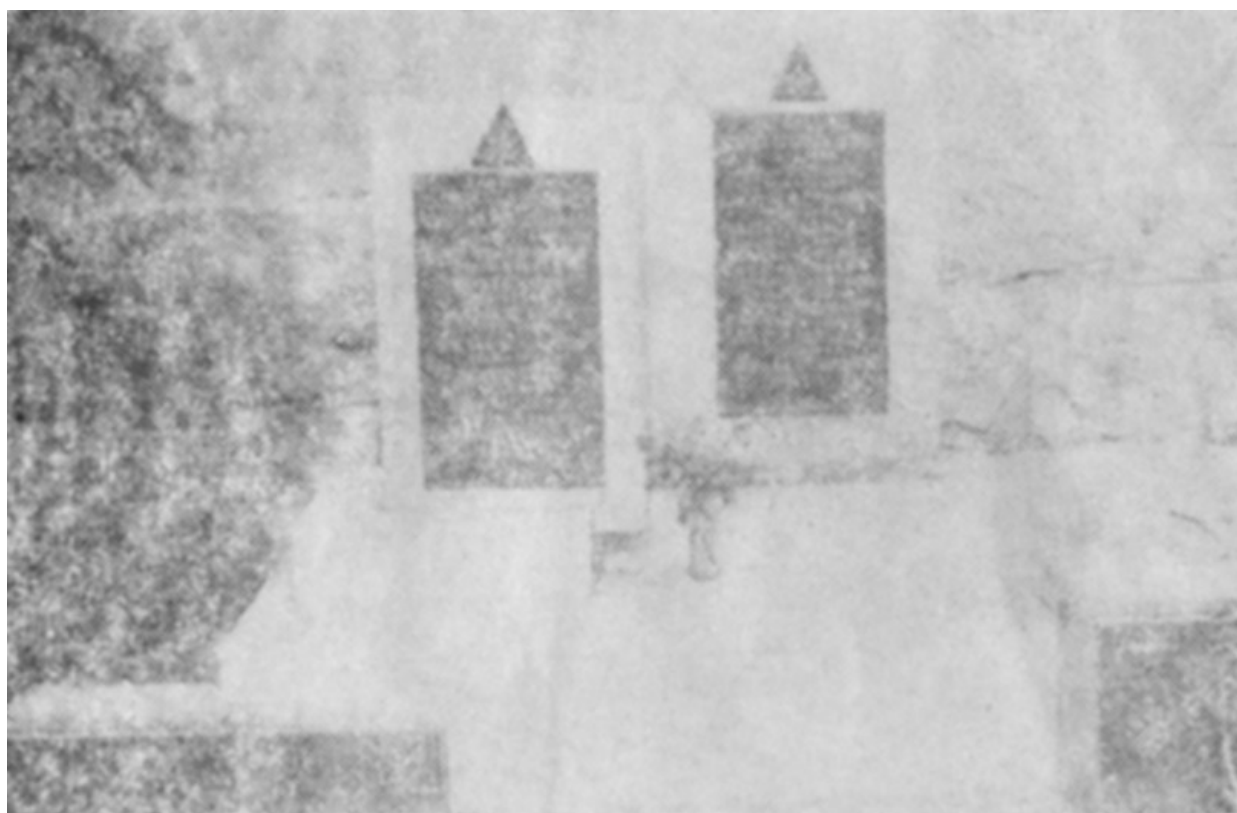
Вековен дъб

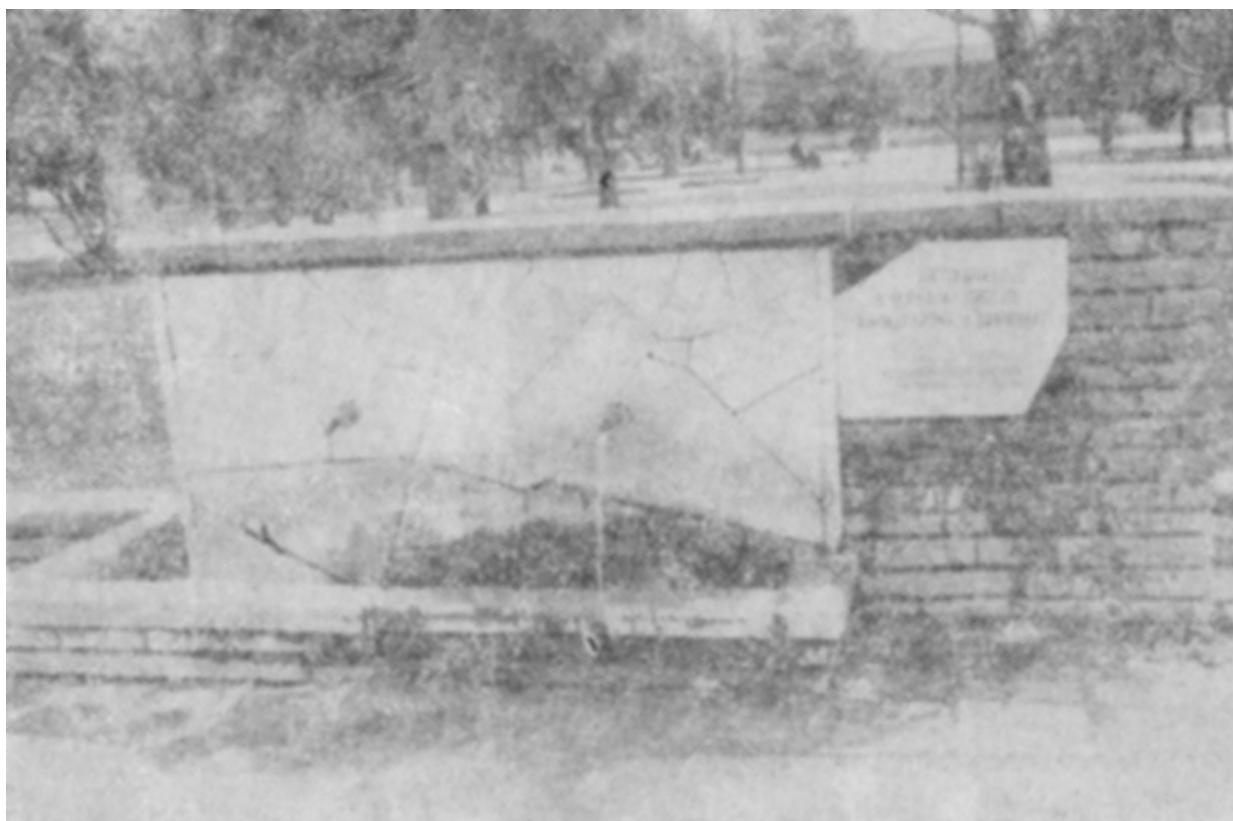
Паметна плоча на партийната организация

Братската могила в гр. Елин Пелин

*Паметна плоча на загиналите в антифашистката борба и в
Отечествената война*

Чешма в памет на загиналите в антифашистката борба

Къщата на Райко Делибалтов

Училището

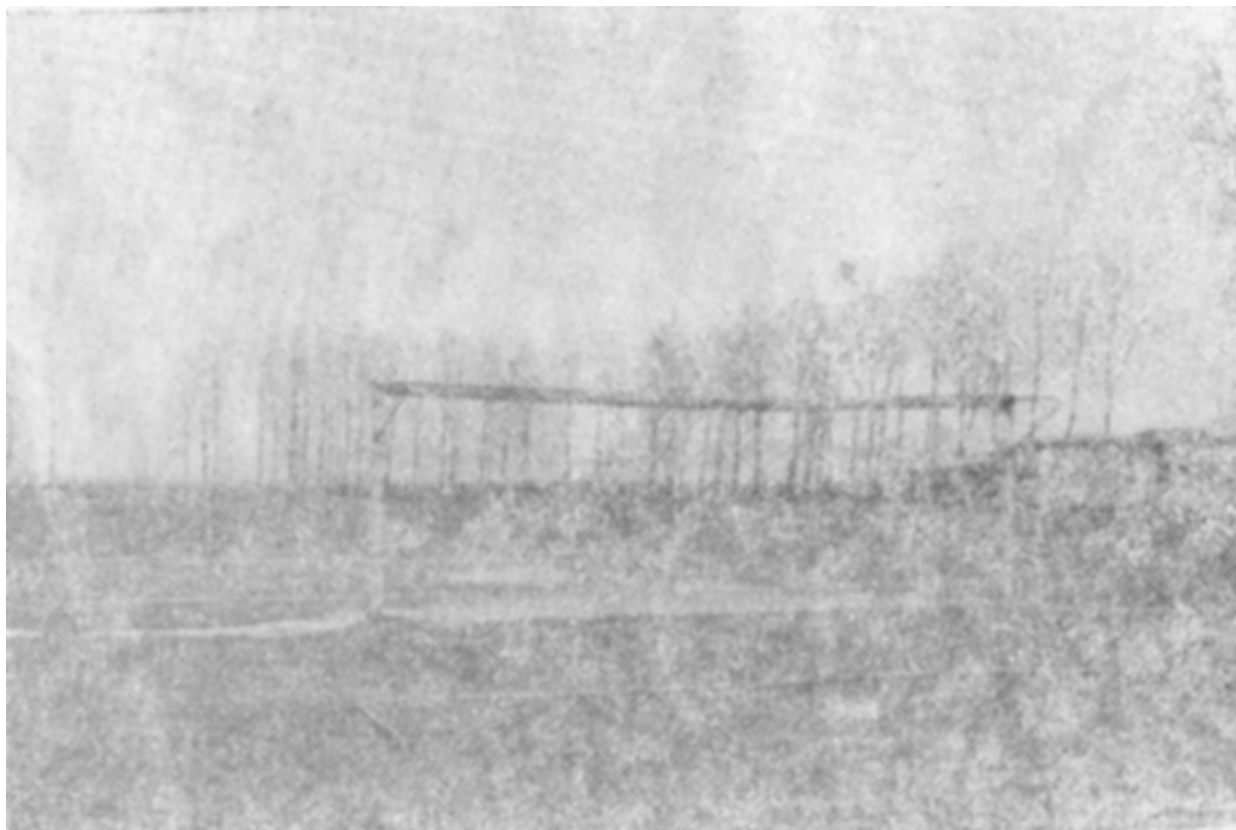
Читалището

Здравната служба

Детската градина

Спортният стадион

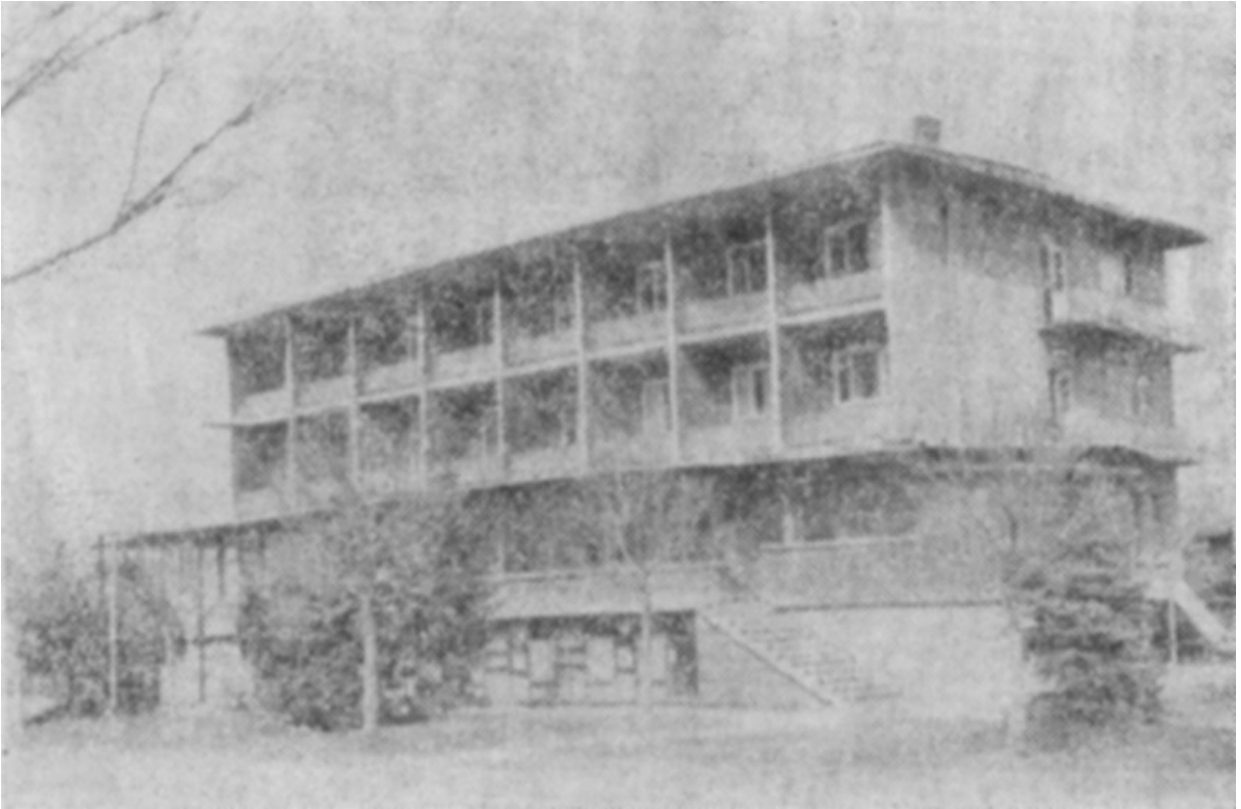
Част от членовете на спортен клуб „Шоп“

Футболният отбор

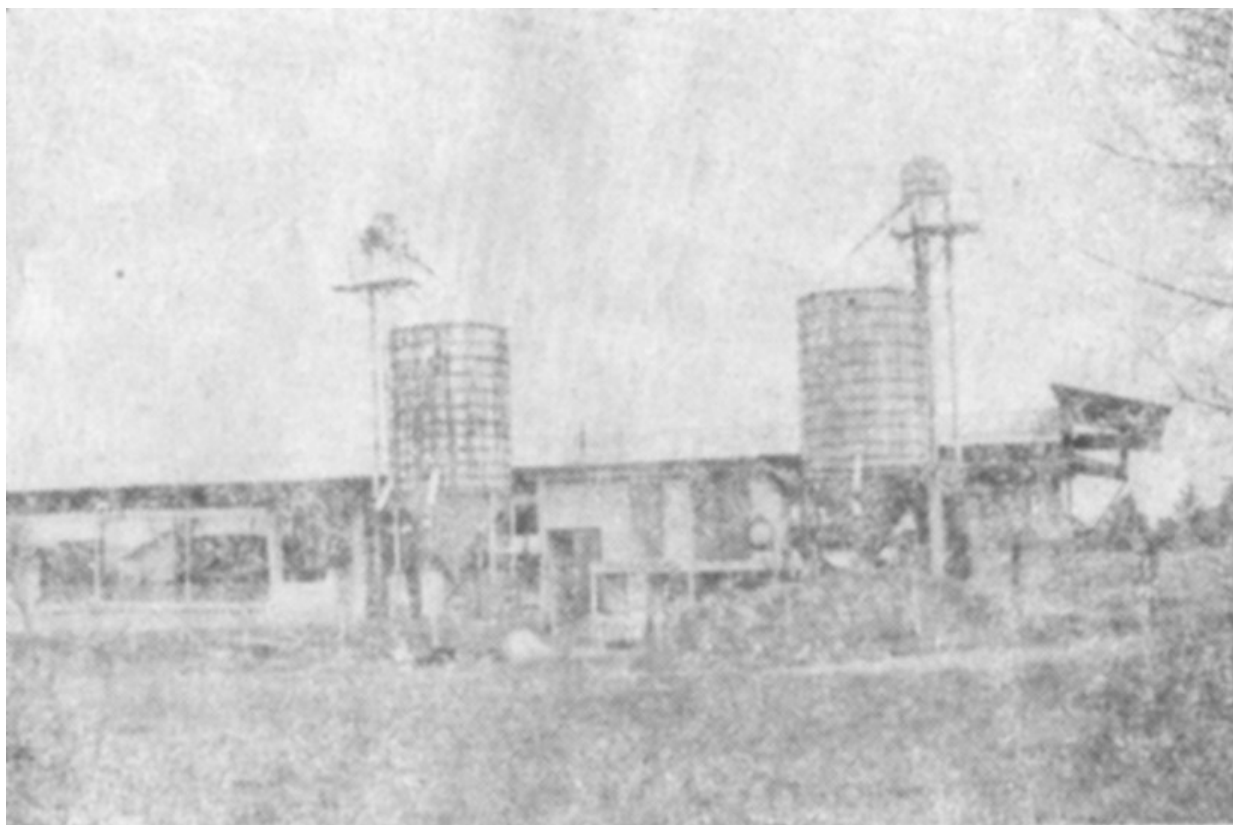
Чествване на Първи май

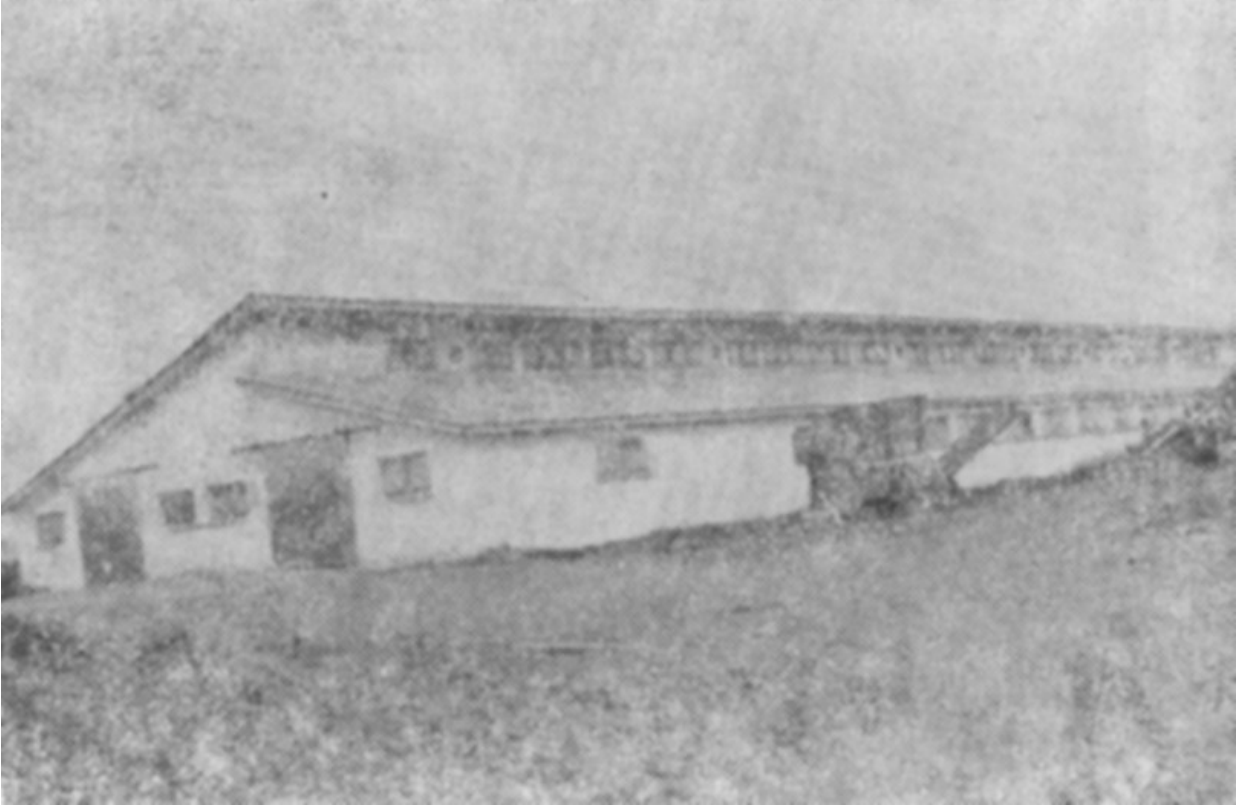
Административната сграда на АПК

Техническата работилница

Зърнесушилната

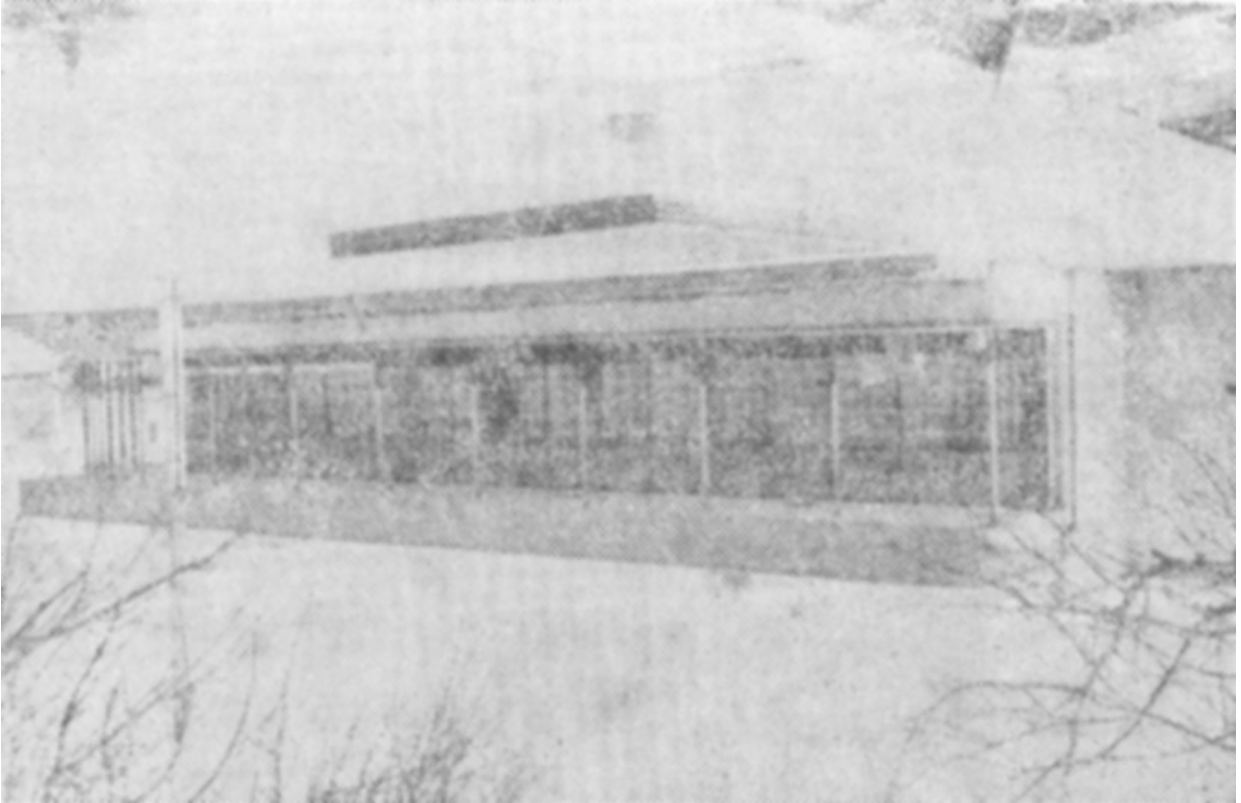
Краварникът

Кметството

Универсалният магазин

Ресторантът

Нова лесновска къща

Паркът в центъра на селото

Издание:

Коста Митов. Село Лесново (кратък исторически очерк)

Българска. Първо издание

София, 1986

Ведомствено издание

Поръчка № 563. Тираж 200

Технически редактор: Димитър Апостолов

Отпечатана в СПП „Тих Труд“ — София

бул. „Хо Ши Мин“ № 11

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.